

HE 41/2017 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa. Lakiin siirrettäisiin nykyisin rajavartiolaissa olevat Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevat säännökset. Esityksen tavoitteena on selkeyttää Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevia säännöksiä. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksiin ei esitetä merkittäviä muutoksia.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin lisättäisiin merilain ja meriteiden sääntöjen sekä sisävesisääntöjen rikkominen. Lisäksi Rajavartiolaitoksen toimivaltuutta valvoa tie liikennelain säännösten noudattamista laajennettaisiin rajanylityspaikoilla.

Lakiin lisättäisiin salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmät ja niiden käyttöedellytykset Rajavartiolaitoksessa. Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö rikosten estämiseksiäytön rajoitukset säilyisivät Rajavartiolaitoksessa ennallaan.

Rajavartiolaitoksen käytössä oleviin salaisiin pakkokeinoihin lisättäisiin televalvonta myös törkeän kätkemisrikoksen, ammattimaisen kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen selvittämiseksi.

Rajavartiolakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettua lakia sovellettaisiin Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaan, jollei Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta annettavassa laissa toisin säädettäisi.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rajavartiolakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettua lakia, pakkokeinolakia, esitutkintalakia, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettua lakia, Tullin rikostorjunnasta annettua lakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, tietoyhteiskuntaa, aluevalvontalakia ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia. Rajavartiolaista kumottaisiin rikostorjuntaa koskevat säännökset.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	5
1 JOHDANTO.....	5
2 NYKYTILA.....	6
2.1 Lainsäädäntö.....	6
2.1.1 Rajavartiolaki.....	6
2.1.2 Poliisilaki.....	8
2.1.3 Esitutkintalaki.....	9
2.1.4 Pakkokeinolaki.....	9
2.1.5 Laki Tullin rikostorjunnasta.....	9
2.1.6 PTR-toiminta.....	9
2.2 Nykytilan arviointi.....	10
2.2.1 Yleistä.....	10
2.2.2 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset.....	10
2.2.3 Salaiset tiedonhankintakeinot.....	13
2.2.4 Salaiset pakkokeinot.....	13
2.2.5 Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta Rajavartiolaitoksessa.....	14
2.2.6 Rajavartiomiehen muut toimivaltuudet, oikeudet ja velvollisuudet.....	15
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	15
3.1 Tavoitteet.....	15
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	15
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	16
4.1 Vaikutukset julkiseen talouteen.....	16
4.2 Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset.....	16
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	16
5 ASIAN VALMISTELU.....	17
5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto.....	17
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	17
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	20
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	20
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	20
1.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa.....	20
1 luku Yleiset säännökset.....	20
2 luku Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toimivaltuudet rikostorjunnassa.....	22
3 luku Salainen tiedonhankinta.....	26
4 luku Salaiset pakkokeinot.....	61
5 luku Erinäiset säännökset.....	64
1.2 Rajavartiolaki.....	65
1.3 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta.....	67
1.4 Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa.....	74
1.5 Pakkokeinolaki.....	75
5 luku Matkustuskielto.....	75
10 luku Salaiset pakkokeinot.....	75
1.6 Esitutkintalaki.....	76

HE 41/2017 vp

2 luku	Esitutkintaan osalliset.....	76
11 luku	Erinäiset säännökset.....	76
1.7	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa	76
1.8	Laki poliisiin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.....	76
1.9	Laki rikostorjunnasta Tullissa.....	77
2 luku	Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa.....	77
1.10	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa.....	77
1.11	Tietoyhteiskuntakaari.....	77
1.12	Aluevalvontalaki.....	77
1.13	Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa	78
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	78
3	VOIMAANTULO.....	78
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	78
4.1	Salaiset tiedonhankintakeinot rikoksen estämiseksi	79
4.2	Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi	79
4.3	Salaiset pakkokeinot	80
	LAKIEHDOTUKSET	81
1.	Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa.....	81
2.	Laki rajavartiolain muuttamisesta	102
3.	Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta.....	104
4.	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta ..	106
5.	Laki pakkokeinolain 5 ja 10 luvun muuttamisesta.....	109
6.	Laki esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta	112
7.	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 §:n muuttamisesta	113
8.	Laki poliisiin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta.....	114
9.	Laki rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta	115
10.	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta.....	116
11.	Laki tietoyhteiskuntakaaren 322 §:n muuttamisesta	117
12.	Laki aluevalvontalain 35 §:n muuttamisesta.....	118
13.	Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 114 §:n muuttamisesta.....	119
	LIITE	120
	RINNAKKAISTEKSTIT	120
2.	Laki rajavartiolain muuttamisesta	120
3.	Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta.....	130
4.	Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta ..	134
5.	Laki pakkokeinolain 5 ja 10 luvun muuttamisesta.....	138
6.	Laki esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta	142
7.	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 §:n muuttamisesta	144
8.	Laki poliisiin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta.....	145
9.	Laki rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta	147
10.	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta.....	148
11.	Laki tietoyhteiskuntakaaren 322 §:n muuttamisesta	150

HE 41/2017 vp

12. Laki aluevalvontalain 35 §:n muuttamisesta.....	151
13. Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 114 §:n muuttamisesta.....	152

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Lisäksi Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä, rikostorjuntaa, poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomaisena.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan painopiste ja lisäarvo Suomen sisäiselle turvallisuudelle sekä viranomaisten yhteisille rikostorjuntatoimenpiteille on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyen Schengen-ulkorajan ylittävissä liikenteessä. Rajavartiolaitoksen rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvän rikostorjunnan tavoitteena on ehkäistä, paljastaa ja selvittää erityisesti Rajavartiolaitoksen valvoman Schengen-ulkorajan ylittäviä laittomaan maahantuloon liittyviä, mutta myös muita rajat ylittäviä rikoksia yhteistyössä muiden PTR-viranomaisten kanssa. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toiminnallinen painopiste on näin ollen kansainvälisillä rajanylityspaikoilla lentoasemilla, satamissa ja itärajalla.

Tämän torjuntatavoitteen lisäksi Rajavartiolaitoksen huolehtii toiminnassaan havaitsemistaan muista tavanomaisista epäillyistä rikostapauksista, joiden tutkintaan se on toimivaltainen (muun muassa liikenne- ja vesiliikennejuopumukset sekä metsästys- ja kalastusrikokset), jos rikoksen esitutkintaa ei ole jutun laajuuden tai muun syyn vuoksi tarvetta siirtää muulle esitutkintaviranomaiselle.

Merellinen rikostorjunta on edellä mainittujen lisäksi kolmas kokonaisuus, jossa Rajavartiolaitoksella on erityisosaamista ja -kalustoa ja sitä kautta mahdollisuus toimia merkittävänä viranomaisena merellisten rikosasioiden tutkinnoissa.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta säädetään rajavartiolaissa (578/2005). Laissa on säännökset muun muassa Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa, Rajavartiolaitoksen tutkittavista rikoksista ja rajavartiomiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi. Säännöksiä muutettiin viimeksi vuonna 2014 (HE 230/2013 vp), jolloin muun ohella säädösteknisesti selkeytettiin Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tehtäviä ja tutkittavia rikoksia. Lakiin lisättiin tuolloin myös säännökset rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvien toimien sekä salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen ilmoitusvelvollisuudesta poliisille, ennalta estettävien rikosten siirtämisestä toiselle esitutkintaviranomaiselle sekä salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksista erityisesti salaisen tiedonhankinnan keinoja koskeva sääntely perustuu kuitenkin edelleen viittauksiin poliisilaissa (872/2011) säädettyyn. Sanottu viittaus-tekniikka on ollut ylimpien laillisuusvalvojien sekä myös perustuslakivaliokunnan kritiikin kohteena. Muun muassa eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnöstä antamassaan lausunnossa (dnro 1933/5/09) todennut, että kun tulli- ja rajavartio- tai sotilasviranomaisia koskevissa laeissa viitataan osin pääasiassa poliisia silmällä pitäen tehtyihin lakeihin ja samalla näihin erityisviranomaisia koskeviin lakeihin sisältyy poikkeuksia poliisin toimivaltuuksiin nähden, on kokonaiskuvan saaminen kunkin viranomaisen toimivaltuuksista työlästä. Vaarana on, että esityksen tultua voimaan, saavat nämä muut viranomaiset "toimivaltuusautomaatin".

Edellä mainitun perusteella on tarpeen säätää kokonaan uusi laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa, jotta Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskevat säännökset saadaan täsmällisiksi ja selkeiksi.

Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaan maakunnassa määräytyvät rajavartiolain, Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) sekä rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaalla annetun tasavallan presidentin asetuksen (420/2004, jäljempänä sopimusasetus) mukaan. Rajavartiolaitokselle kuuluu Ahvenanmaalla rajavalvontatehtävät sekä Tullin ohella tullitehtäviä. Lisäksi rajavartiolaitos vastaa Ahvenanmaalla meripelastuksesta ja suorittaa Ahvenanmaan poliisin pyytämiä virka-aputehtäviä.

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta 27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädetyin poikkeuksin, samoin kuin palo- ja pelastustointa. Lain 18 §:n 10 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa luonnon- ja ympäristönsuojelua koskevissa asioissa, 11 kohdan mukaan muun muassa muinaismuistoja koskevissa asioissa, 16 kohdan mukaan muun muassa metsästystä ja kalastusta koskevissa asioissa ja 21 kohdan mukaan muun muassa tie-liikennettä koskevissa asioissa. Lain 18 §:n 25 kohdan mukaan maakunta päättää teon rangaistavaksi säätämisestä ja rangaistuksen määrästä maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa.

Rajavartiolaitos tutkii Ahvenanmaalla sellaisia rikoksia, joiden kriminalisointi sisältyy säädöksiin, jotka kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Sopimusasetuksen perusteella Rajavartiolaitos suorittaa Ahvenanmaalla tie- ja vesiliikennettä, kalastusta ja metsästystä, luonnon-suojelualueita, laivalöytöjä, aluksista aiheutuvaa vesien pilaantumista ja merensuojelua koskevien säännösten valvontaa.

Maakunnan alue on ollut vuodesta 1856 demilitarisoitu. Ahvenanmaan demilitarisointi ja neutralisointi perustuu Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevaan sopimukseen (SopS 1/1922) ja sopimukseen Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940).

Valtioneuvosto asetti syyskuussa 2013 parlamentaarisen komitean uudistamaan Ahvenanmaan itsehallintolakia. Komitean tehtävänä on ehdottaa yhteiskuntakehityksen edellyttämiä uudistuksia itsehallintojärjestelmään ja itsehallintolakiin sekä valmistella ehdotus itsehallintoa koskevaksi nykyaikaiseksi lainsäädännöksi. Komitean tulee myös ehdottaa toimenpiteitä taloudellisen itsehallinnon kehittämiseksi.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

2.1.1 Rajavartiolaki

Rajavartiolain 4 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellisesta kohdentumisesta. Esitutinnan osalta toiminnan alueellinen kohdentuminen liittyy ensisijaisesti rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseen. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät ne toimenpiteet, joilla pyritään estämään valtakunnanrajan ja ulkorajan ylittämistä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat sekä torjumaan rajat ylittävää rikollisuutta ja varmistamaan rajanylityksen turvallisuus.

Rajavartiolain 2 luvussa säädetään Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavista yleisistä periaatteista, joita ovat tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys, asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaatteet, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, toimenpiteen perusteen ilmoittaminen, rajavartiomiehen aseman ilmaise-

minen ja aseman yksilöiminen sekä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Lisäksi luvussa säädetään toimenpiteen siirtämisestä ja toimenpiteestä luopumisesta sekä tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitutkintatehtävissä noudatettavista yleisistä periaatteista.

Rajavartiomiehen voimakeinoista, varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoitamisesta, ampuma-aseen käytöstä ja sitomisesta säädetään rajavartiolain 35 ja 35 b—35 d §:ssä. Henkilöllisyyden selvittämisestä Rajavartiolaitokselle säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi säädetään 36 §:ssä ja kulkuneuvon pysäyttämistä muun muassa rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi 38 §:ssä.

Rajavartiolain 41 §:n 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteeseen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa.

Rajavartiolaitoksen tutkittavista rikoksista säädetään rajavartiolain 42 §:ssä. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuudet rajoittuvat niihin rikoksiin, jotka tulevat ilmi Rajavartiolaitoksen lakisääteisten tehtävien yhteydessä.

Rajavartiolaitos tutkii valtionrajarikoksia, laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa väärennysrikosta, alueloukkausta tai muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista sekä Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai sen nojalla annetun määräyksen noudattamatta jättämistä.

Rajavartiolaitos toimittaa esitutkinnan myös silloin, kun on syytä epäillä rajavartiioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta, rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista taikka rajatarkastuksen yhteydessä kätkemisrikosta tai -rikkomusta. Lisäksi Rajavartiolaitos voi toimittaa esitutkinnan Rajavartiolaitoksessa palvelevan epäillyissä sotilas- ja virkarikoksissa.

Rajavartiolain 43 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen suorittamasta muusta esitutkinnasta (liittäminen rikos). Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan muussakin kuin 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa, jos se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

Rikostorjuntaan liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta poliisille säädetään rajavartiolain 43 b §:ssä ja rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siirtämisestä poliisille tai Tullille 44 §:ssä. Lain 45 §:ssä säädetään salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta Rajavartiolaitoksessa. Tutkinnanjohtajasta Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa säädetään 46 §:ssä. Pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä Rajavartiolaitoksessa säädetään pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:n 3 kohdassa.

Rajavartiolain 47 §:ssä säädetään sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen ja rangaistusvaatimuksen antamisesta. Rajavartiolain 47 a §:ssä säädetään menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta.

Rajavartiolain 61 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen henkilön kohtelusta, mihin sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006). Rajavartiolain

62—64 §:ssä on säännökset kiinniotetun tai pidätetyn henkilön luovuttamisesta, vapautensa menettäneen henkilön kuljettamisesta ja vapautensa menettäneen henkilön säilytystiloista.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 §:ssä säädetään, että mitä poliisilain 7 luvun 1—5 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta, sovelletaan vastaavasti myös Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvaan.

Rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin mukaan rajavartiomiehen toimivaltuuksista 42 ja 43 §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla laissa säädetään.

Salaisista tiedonhankintakeinoista ja salaisista pakkokeinoista on näin ollen rajavartiomiehen käytössä rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi poliisilaissa ja pakkokeinolaissa säädetyn edellytyksin tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta lukuun ottamatta henkilön teknistä seuranta sekä tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen ja valvottu läpilasuku. Peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö eivät ole Rajavartiolaitoksen käytettävissä ennalta estettäessä tai selvitettäessä rikoksia. Rajavartiolaitos ei voi käyttää salaisen tiedonhankinnan keinoja rikosten paljastamisessa.

Rajavartiolain 43 a §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaissa säädettyyn televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä rikoslain (39/1889) 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus poliisilaissa säädettyyn televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta.

Rajavartiomiehellä on oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan Rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn televalvontaan Rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta ja 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Lisäksi rajavartiomiehellä on oikeus henkilön tekniseen seurantaan Rajavartiolaitoksen selvittäessä törkeää metsästysrikosta.

2.1.2 Poliisilaki

Poliisilain 5 luvussa säädetään poliisin salaisista tiedonhankintakeinoista rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja vaaran torjumiseksi. Luvussa säädetään salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmistä, käytön edellytyksistä, päätöksenteosta, menettelystä ja oikeusturvan takeista. Luvussa on säännökset muun muassa televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peittelystä tiedonhankinnasta, teknisestä kuuntelusta ja katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta, tietolähdetoiminnasta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä, valvotusta läpilasukusta, menettelystä tuomioistuimessa ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta.

Poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan, mitä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

2.1.3 Esitutkintalaki

Esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n mukaan poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset siten kuin niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014). Rajavartiolain 41 §:n mukaan Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiomiehen toimivaltuuksiin sovelletaan rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin mukaan, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä muun muassa esitutkintalaissa säädetään.

2.1.4 Pakkokeinolaki

Pakkokeinolakia sovelletaan Rajavartiolaitoksessa suoraan sellaisenaan, lukuun ottamatta salaisia pakkokeinoja koskevaa pakkokeinolain 10 lukua. Rajavartiomiehen toimivaltuuksiin sovelletaan rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin mukaan, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä muun muassa pakkokeinolaissa säädetään. Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan, mitä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

2.1.5 Laki Tullin rikostorjunnasta

Tullin rikostorjunnasta säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Lailla laajennettiin jonkin verran Tullin rikostorjunnan salaiseen tiedonhankintaan ja salaisiin pakkokeinoihin liittyviä toimivaltuuksia. Tullilla on oikeus käyttää sen suorittamassa rikostorjunnassa peitetoimintaa ja valeostoa sekä tietolähteen ohjattua käyttöä. Peitetoiminnan ja valeoston käytännön toteutuksesta vastaa edelleen poliisi Tullin esittämän pyynnön perusteella. Tulli voi kuitenkin suorittaa itsenäisesti yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa ja valeostoa keskusrikospoliisin päätöksellä.

2.1.6 PTR-toiminta

Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009, PTR-laki) 2 §:n 1 momentin mukaan PTR-viranomainen voi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan yksittäisen rikostorjuntaan liittyvän toimenpiteen. Toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan toimenpiteen suorittava viranomainen saa kuitenkin käyttää ainoastaan niitä toimivaltuuksia, joita se saa käyttää omalla tehtäväalueellaan sille kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä. Lain 7 §:n 3 momentin mukaan PTR-viranomaisen edustajalla on oikeus osallistua PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena sellaisten tiedonhankinta- ja tutkintatoimenpiteiden suorittamiseen, joihin kyseisen PTR-viranomaisen edustaja on toimivaltainen omalla tehtäväalueellaan kyseiselle PTR-viranomaiselle kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä.

Rajavartiolain 43 a §:n 3 momentin mukaan rajavartiomiehellä on PTR-lain mukaisessa tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä oikeus käsitellä sellaista tietoa, joka on hankittu menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Yleistä

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskevista säännöksissä viitataan poliisilakiin, esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin. Perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvista viranomaistoimivaltuuksista tulee kuitenkin säätää täsmällisesti ja tarkkarajaisesti kutakin viranomaista koskevista laeista. Lähtökohtana on välttää viittaustekniikkaa. Rajavartiolaitoksen tarpeet kullekin tiedonhankintakeinolle ja pakkokeinolle tulee harkita ja säätää toimivaltuuksista itsenäisesti. Rajavartiomiehen jo olemassa oleviin rikostorjunnan toimivaltuuksiin ei ole tarpeen tehdä merkittäviä muutoksia.

2.2.2 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset

Merialueen vesiliikenne

Vesiliikennelain (463/1996) valvontaa koskevan 23 §:n mukaan vesikulkuneuvojen käyttämistä Suomen vesialueilla valvovat Rajavartiolaitos, Liikenteen turvallisuusvirasto, poliisi ja Tulli. Käytännössä kuitenkin merialueilla vesiliikenteen valvontaa suorittaa pääasiassa Rajavartiolaitos, jolla on laaja ja monipuolinen vene- ja laivaluokan kalusto sekä myös ilma-aluskalusto. Rajavartiolaitos suorittaa valvontaa merialueella ympäri vuoden ja kaikissa olosuhteissa. Liikenteen turvallisuusvirasto on yleinen merilain (674/1994) noudattamista valvova viranomaislainen, joka suorittaa muun muassa kauppamerenkulun satamavaltiotarkastuksia Suomeen saapuville kauppa-aluksille. Tarkastuksissa esimerkiksi valvotaan, että kauppa-aluksilla on merilain mukaan vaadittavat todistukset ja että aluksilla pidetään säädettyjä laivapäiväkirjoja asianmukaisesti. Kauppamerenkulussa kuin myös yleisesti vesiliikenteen valvonnassa Liikenteen turvallisuusvirasto on Rajavartiolaitokselle keskeinen yhteistyötaho. Rajavartiolaitos ja Liikenteen turvallisuusvirasto muun muassa kokoontuvat säännöllisesti niin sanotun METO-yhteistyön (Merelliset toimijat) puitteissa yhdessä muiden METO-toimintaan osallistuvien Liikenneviraston ja puolustusvoimien kanssa. Mainitut viranomaiset tekevät säännöllistä ja tiivistä yhteistyötä sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla. Yhteistyö perustuu hallinnon kehittämisen ministerivaliokunnan 15.4.1994 hyväksymään mietintöön ja sen pohjalta laadittuun mainittujen viranomaisten METO-yhteistyösopimukseen.

Vesiliikennelain 2 §:n 2 momentin mukaan vesiliikennelakia sovelletaan myös kauppamerenkulkuun käytettäviin aluksiin siltä osin kuin niistä ei erikseen säädetä merilaisissa. Rajavartiolain 42 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan Rajavartiolaitos toimittaa esitutkinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai sen nojalla annetun määräyksen noudattamista.

Rikoslain 23 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään liikenneturvallisuuden vaarantamisesta ja 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta muun muassa silloin, kun joku ollessaan vastuussa aluksen ohjailusta tai aluksen kulun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä rikkoo vesiliikennelakia tai sen nojalla annettuja taikka alusten yhteentörmäämisen ehkäisemisestä merellä (niin sanotut meriteiden säännöt) tai sisäisillä kulkuvesillä (niin sanotut sisävesisäännöt) annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

Tähän perustuen Rajavartiolaitos on pääsääntöisesti toimittanut esitutkinnan, jos vesiliikenteessä merialueella on epäilty rikotun vesiliikennelain säännöksiä. Kauppamerenkulkuun käytettävät alukset ovat velvollisia noudattamaan vesiliikennelakia, jollei asiasta merilaissa toisin säädetä. Kaikki alukset ovat taas velvollisia noudattamaan meriteiden sääntöjä ja sisävesisääntöjä.

Käytännössä Rajavartiolaitoksen esitutkintaoikeus on voinut jäädä riippumaan siitä, onko kauppamerenkulkuun käytettävä alus kuten esimerkiksi vesibussi tai saariston yhteysalus rikkonut samalla vesiliikennelakia vai ainoastaan alusten yhteentörmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettuja säännöksiä. Kaikista näistä teoista säädetään rangaistus rikoslain 23 luvun säännöksissä. Usein on käynyt myös niin, että Rajavartiolaitos on siirtänyt esitutkinnan poliisille ja esitutkinnan valmistuttua on syyttäjä ollut suoraan yhteydessä Rajavartiolaitokseen ja pyytänyt suorittamaan jo siirretyssä asiassa lisätutkintaa. Lisäksi on esiintynyt tapauksia, joissa poliisi tai Liikenteen turvallisuusvirasto on pyytänyt Rajavartiolaitokselta virka- tai tutkinta-apua jo siirretyssä esitutkinnassa. Viranomaistoiminnan tehostamiseksi ja toimenpidepyyntöjen turhien siirtojen välttämiseksi viranomaisen välillä olisi tarkoituksenmukaista säätää Rajavartiolaitokselle itsenäinen tutkintavaltuus. Merilain 20 luvussa säädetään merilain mukaan rangaistavista teoista. Näitä ovat muun muassa merikelpoisuudesta huolehtimisen laiminlyönti, hyvän merimiestaidon laiminlyönti ja laiminlyönnit yhteentörmäyksessä. Esityksessä ehdotetaan Rajavartiolaitokselle nimenomaan selkeää toimivaltuutta myös mainittujen rikosten esitutkintaan. Ehdotuksella ei ole tarkoitus muuttaa poliisin asemaa joltavana esitutkintaviranomaisena vaan toimivaltuus olisi tähän nähden rinnakkainen. Näin ollen Rajavartiolaitoksella olisi toimivaltuus toimittaa esitutkinta myös silloin, kun se havaitsee vesiliikennevalvonnan yhteydessä tai muutoin merialueella kauppa-aluksen rikkoneen merilain 20 luvun säännöksiä taikka meriteiden sääntöjä tai sisävesisääntöjä. Liikenteen turvallisuusvirasto tukisi asiantuntija- ja yhteistyöviranomaisena esitutkintoja kauppamerenkulun osalta.

Ehdotettu säännös selkeyttäisi esitutkintatoimivaltuuksia vesiliikenteessä merialueilla ja mahdollistaisi paremman viranomaisyhteistyön sekä viranomaisresurssien tehokkaamman käytön. Tämä parantaisi myös meriturvallisuutta vaikuttamalla yleisesti säännösten noudattamiseen, koska merilakia kokonaisvaltaisesti merellä valvovia viranomaisia ei käytännössä ole. Esitutkinnan toimittaminen merilain säännösten rikkomisessa edellyttää Rajavartiolaitoksella jo olevan kaltaista ammattimaista merellistä erityisosaamista sekä tiivistä yhteistyötä merenkulun viranomaisten kuten Liikenteen turvallisuusviraston kuin myös VTS-viranomaisena toimivan Liikenneviraston kanssa.

Tieliikenteen valvonta

Rajavartiolaitos valvoo rajavartiolain 20 §:n mukaan kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta rajanylityspaikalla. Tieliikennelain (267/1981) 97 §:n 2 momentissa ja 96 a §:ssä säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista liikennevalvonnassa. Rajavartiomiehellä on liikenteenvalvontaan liittyvässä virkatehtävässään toimivalta ajoneuvon pysäyttämiseen ja tarkastamiseen, vaatia ajoasiakirjat esitettäväksi sekä oikeus puuttua ajoneuvon kuormaamiseen ja tarvittaessa estää ajoneuvon käyttäminen sekä oikeus valvoa suojakypärän käyttämistä koskevien säännösten noudattamista.

Tieliikennelain 95 §:ssä säädetään ajoneuvon kuljettajan ajokunnon valvonnasta. Pakkokeinolain 9 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla rajavartiomiehellä on tehtävässään oikeus määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimiva henkilö kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai huumausaineen toteamiseksi.

Ajokorttilain (386/2011) 70 §:n perusteella rajavartiomies voi rajavalvontaa suorittaessaan ja muun virkatehtävänsä yhteydessä määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa.

Rajavartiomiehellä on oikeus valvoa tieliikennelain 92 m §:ssä tarkoitettua tieliikenteen sosiaalilainsäädännön noudattamista. Rajavartiolaitos valvoo myös ajoneuvolain (1090/2002) säännösten noudattamista sekä osallistuu vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994) 6 §:n nojalla vaarallisten aineiden kuljetusten valvontaan rajanylityspaikoilla.

Lisäksi rajavartiomiehelle on säädetty tieliikenteen valvontatehtäviä liikennevalvontaa vaikeuttavista laitteista annetun lain (546/1998) 9 §:ssä, ajoneuvoverolain (1281/2003) 58 §:ssä sekä kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä annetun lain (693/2006) 29 ja 30 §:ssä.

Rajavartiolaitoksen mahdollisuudet valvoa tieliikennettä rajanylityspaikoilla ovat edellä selostetun mukaisesti rajoitetut. Muista rajanylityspaikoilla tapahtuvista liikennerikkomuksista Rajavartiolaitoksella ei ole sakotusmahdollisuutta. Asiassa joudutaan pyytämään poliisilta virka-apua tai poliisin pyyntöä suorittaa sakotus Rajavartiolaitoksen toimesta, mitä ei voida pitää viranomaisresurssien tarkoituksenmukaisen käytön kannalta perusteltuna. Liikenneturvallisuus kuitenkin soveltuisi hyvin säädeltäväksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävänä nimenomaan alueeltaan tarkasti rajatuilla rajanylityspaikoilla. Puuttuminen tieliikenteen säännösten noudattamiseen heti maahan saavuttaessa ja rajaa ylitettäessä on omiaan valistamaan maahan tulevia ulkomaalaisia Suomen liikenneturvallisuutta koskevista säännöksistä. Lisäksi se ohjaisi henkilöitä myös noudattamaan säännöksiä. Tästä syystä olisi perusteltua laajentaa Rajavartiolaitoksen tieliikenteen valvonnan toimivaltuuksia rajanylityspaikoilla. Valvottavia asioita olisivat erityisesti tieliikennelain 2 luvun liikennesääntöjen ja 3 luvun liikenteen ohjauslaitteiden samoin kuin 6 luvun ajoneuvojen käyttöä koskevien säännösten noudattaminen.

Ihmiskaupparikosten tutkinta

Rajavartiolain 42 §:n perusteella Rajavartiolaitos toimittaa esitutkinnan muun muassa, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta. Rajavartiolaitos tutkii ihmiskaupparikoksia siis vain epäillyn laittoman maahantulon järjestämisen yhteydessä.

Tämän hallituksen esityksen laatimisen yhteydessä selvitettiin, tulisiko Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia laajentaa myös sellaisiin ihmiskaupparikoksiin, joihin ei liity laittoman maahantulon järjestämistä. Selvitystyössä todettiin, että tällainen Rajavartiolaitoksen tehtäväkentän laajennus olisi merkittävä muutos Rajavartiolaitoksen esitutkinnan laajuuden vakiintuneeseen perustaan ja työnjakoon poliisin kanssa. Rajavartiolaitos on paljastanut, selvittänyt ja tutkinut vain sitä rajat ylittävää rikollisuutta, jonka se kohtaa muun valvontatoiminnan yhteydessä ja myös resurssit on mitoitettu tämän mukaisesti. Kokonaisvaltainen puuttuminen ihmiskaupan eri tekemuotoihin edellyttäisi Rajavartiolaitoksen rikostiedustelun ja rikosanalyysin uudelleen organisointia ja uutta suuntaamista. Lisäksi se edellyttäisi rikostorjunnan resurssien vähentämistä rajat ylittävän rikollisuuden selvittämisestä tai Rajavartiolaitoksen resurssien siirtoa muusta toiminnosta taikka Rajavartiolaitoksen resurssien lisäämistä. Nykyisessä tilanteessa ei näin ollen olisi tarkoituksenmukaista laajentaa Rajavartiolaitoksen tehtäviä ja toimivaltuuksia ihmiskaupparikosten tutkinnassa. On huomattava, että PTR-lain tarkoittamia yhteisiä tiedustelu- tai tutkintaryhmiä tulisi voida perustaa myös toimittaessa yksinomaan poliisin tehtävälueella. Tällöin selvittävä rikoskokonaisuus ei edellyttäisi Rajavartiolaitoksen tut-

kintatoimivallan laajentamista, vaan poliisilla olisi tarvittaessa mahdollisuus hyödyntää täysipainoisesti Rajavartiolaitoksen erityisosaamista.

2.2.3 Salaiset tiedonhankintakeinot

Salaisen tiedonhankinnan yleiset edellytykset ehdotetaan säädettäväksi yhdenmukaisiksi poliisilakiin nähden. Salaisen tiedonhankintakeinon yleisenä edellytyksenä olisi, että sillä voitaisiin olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Salaisen tiedonhankintakeinon erityisistä edellytyksistä säädettäisiin kutakin tiedonhankintakeinoja koskevassa substanssisäännöksessä. Tämän lisäksi suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitotarkkailua ja valvottua läpilaskua saataisiin käyttää vain, jos niillä voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle.

Rajavartiolaitoksen käytössä olevat salaiset tiedonhankintakeinot rikoksen estämiseksi säilyisivät ennallaan.

Rajavartiolaitos ei nykyisin käytä poliisilain mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja vaaran torjumiseen. Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa huomioon ottaen olisi perusteltua, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tarpeelliseen tietoon yksittäisen rikostorjunnan toimenpiteen turvallisesti suorittamiseksi. Tekninen kuuntelu, tekninen katselu ja tekninen seuranta (niin sanottu rynnäköttarkkailu) voisivat antaa merkityksellistä tietoa esimerkiksi kiinniottotilanteissa tai PTR-viranomaisten yhteisessä operaatiossa. Rajavartiolaitokselle ei esitetä oikeutta televalvontaan ja tukiasematietojen hankkimiseen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi, sillä näiden toimivaltuuksien ensisijainen käyttöala ei ole rikostorjunta.

2.2.4 Salaiset pakkokeinot

Rajavartiomiehen oikeus telekuunteluun ja televalvontaan selvitetäessä sekä televalvontaan ennalta estettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa säädettiin vuonna 2010 (HE 219/2008 vp). Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien kokonaisuudistuksen yhteydessä rajavartiolakia muutettiin niin, että rajavartiomiehen toimivaltuuksiin lisättiin tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, henkilön tekninen seuranta sekä peitelty tiedonhankinta. Henkilön tekninen seuranta ja peitelty tiedonhankinta ovat rajavartiomiehen käytettävissä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa ennalta estettäessä tai selvitetäessä. Tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta rajavartiomies voi käyttää mainittujen rikosten selvittämisessä.

Vuonna 2014 rajavartiomiehelle säädettiin oikeus televalvontaan ennalta estettäessä ja selvitetäessä törkeää metsästysrikosta ja selvitetäessä törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Rajavartiomiehellä on lisäksi oikeus henkilön tekniseen seurantaan ennalta estettäessä ja selvitetäessä törkeää metsästysrikosta.

Rajavartiolaitos tutkii Rajavartiolaitoksen tarkastettavia asiakirjoja koskevia väärennysrikoksia sekä rajatarkastuksen yhteydessä havaittuja kätkemisrikoksia. Näiden rikosten törkeät tekemuodot ovat usein ammattimaista rikollisuutta.

Vuonna 2016 Rajavartiolaitos kirjasi 86 epäiltyä väärennystä ja kaksi epäiltyä törkeää väärennystä. Rajavartiolaitoksen esitutkinnoissa väärennysrikokset koskevat usein väärennetyjä matkustusasiakirjoja. Rikoslain 33 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan rikosentekijä on tuomittava törkeästä väärennyksestä muun muassa, jos väärennyksessä rikoksen kohteena on todistusarvoltaan erityisen merkityksellinen todistuskappale ja jos väärennys on myös kokonaisuutena

arvostellen törkeä. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2003:6 todetaan, että passia voidaan tuomioissa selostetuista syistä pitää rikoslain 33 luvun 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna, todistusarvoltaan erityisen merkityksellisenä todistuskappaleena.

Matkustusasiakirjojen turvatekijät ovat kehittyneet vuosien huomattavasti. Passin, oleskeluluvan tai viisumin väärentäminen on haastava tehtävä ja vaatii käytännössä useamman asiaan perehtyneen henkilön sekä teknisen välineistön. Useimmat Suomessa toimivat ihmisten salakuljetusta harjoittavat tahot ostavat väärennyspalvelun muualta. Esitutkinnassa nousee säännöllisesti esille, että erilaisia väärennyspajoja ja -tehtaita on ympäri Eurooppaa. Suomessa toimivat järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät käyttävät muualla kuin Suomessa olevia väärennyspajoja ja -tehtaita. Väärennystoimintaa tekevät tahot sekä heiltä palveluja ostavat tahot pitävät usein yhteyttä puhelimella. Tästä johtuen televalvonnan käyttäminen salaisena pakkokeinona on perusteltu työkalu esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle.

Vuonna 2016 Rajavartiolaitos kirjasi yhden epäillyn ammattimaisen kätkemisrikoksen ja 20 epäiltyä törkeää kätkemisrikosta. Esimerkkinä voidaan mainita rikollisryhmän ammattimainen ja laajamittainen toiminta, jossa Suomesta ja Ruotsista varastettuja tavaroita lähetetään postitse tai kuljetetaan lentoteitse Schengen-ulkorajan yli, missä tavarat myydään normaaleissa kaupoissa uutena tavarana. Tällaisessa usean kymmenen ihmisen muodostamassa kokonaisuudessa yhteydenpito hoidetaan pääosin puhelimella. Tästä johtuen televalvonnan käyttäminen salaisena pakkokeinona on perusteltu työkalu esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle.

Epäiltyjen törkeiden väärennysten ja törkeiden kätkemisrikosten tutkintaa varten on perustettu yhteisiä tutkintaryhmiä poliisin kanssa. Syynä tutkintaryhmän perustamiselle on usein ainoastaan Rajavartiolaitoksen tarve televalvonnan käyttämiseen törkeän väärennyksen tai törkeän kätkemisrikoksen rikosnimikkeellä. Tutkintaryhmän perustaminen ja poliisin liittäminen tutkintaan lisää molempien viranomaisten työmäärää asiassa, joka olisi mahdollista hoitaa yhden viranomaisen toimesta. Lisäksi Rajavartiolaitos voisi televalvonnalla korvata tai täydentää varastettujen ajoneuvojen teknistä tarkkailua rajanylityspaikoilta muualle Suomeen.

Laajamittaiset törkeät väärennykset ja törkeä kätkemisrikokset ovat järjestäytyneiden ryhmien tekemiä, monipolvisia ja useaan tasoon organisoituja, jolloin osallisten selvittäminen televalvonnalla on usein ainoa keino selvittää asiaa.

Televalvonta on toimivaltuus, jolla puututaan merkittävästi toiminnan kohteeksi joutuneen henkilön yksityisyyden suojaan. Voidaan arvioida, että törkeän kätkemisrikoksen, ammattimaisen kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen tuloksellinen selvittäminen edellyttäisi televalvonnan toimivaltuutta. Tästä syystä olisi perustelua laajentaa Rajavartiolaitoksen televalvonnan toimivaltuus myös mainittujen rikosten selvittämiseen.

Muilta osin Rajavartiolaitoksen käytössä olevat salaiset pakkokeinot rikoksen selvittämiseksi säilyisivät ennallaan. Rajavartiolaitokselle ei esitetä oikeutta peitetoimintaan, valeostoon tai tietolähteen ohjattuun käyttöön.

2.2.5 Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta Rajavartiolaitoksessa

Rajavartiolaitoksen raja- ja merivartiostot nimeävät salaista tiedonhankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovan laillisuusvalvojan, joka on riippumaton operatiivisesta toiminnasta. Laillisuusvalvonnan kannalta merkityksellisistä seikoista tulee ilmoittaa viipymättä Rajavartiolaitoksen esikunnalle. Vartiostojen tulee raportoida vuosittain Rajavartiolaitoksen esi-

kunnalle salaisten tiedonhankinta-, suojaus- ja pakkokeinojen käytöstä, niihin kohdistuvan valvonnan suorittamisesta sekä valvontahavainnoista.

Rajavartiolaitoksen esikunta valvoo osaltaan salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käyttöä ja vartiostojen sisäisen valvonnan järjestämistä ja toteutumista. Valvonta toteutetaan Salpa-järjestelmän kautta sekä pyytämällä selvityksiä ja suorittamalla tarkastuskäyntejä vartiostoihin. Rajavartiolaitoksen esikunta toimittaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytöstä ja valvonnasta.

2.2.6 Rajavartiomiehen muut toimivaltuudet, oikeudet ja velvollisuudet

Rajavartiolain 2 luvussa säädetään Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavista yleisistä periaatteista. Niitä ovat muun muassa asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaate, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate sekä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Rajavartiolaissa säädetään voimakeinojen käytöstä, henkilöllisyyden selvittämisestä, kulkuneuvon pysäyttämisestä ja liikenteen ohjaamisesta, oikeudesta liikkua toisen kiinteistöllä, rajavartiomiehen käskyvallasta, vapautensa menettäneen henkilön kohtelusta ja virka-avusta. Rajavartiolain hallinnosta annetussa laissa säädetään rajavartiomiehen ammattitaidosta ja kunnosta, virkapuvusta ja virkamerkistä. Kaikkia näitä säännöksiä sovelletaan myös Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatehtävissä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa koskevia säännöksiä. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta annettavaan lakiin siirrettäisiin rajavartiolain rikostorjuntaa koskevat säännökset. Esityksessä on pyritty välttämään laajaa viittaussäännösten käyttöä poliisilakiin ja pakkokeinolakiin. Lainsäädännön ymmärrettävyyden, selkeyden ja hallittavuuden parantamiseksi säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi auki. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksiin ei esitetä merkittäviä muutoksia.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin lisättäisiin merilain ja meriteiden sääntöjen sekä sisävesisääntöjen rikkominen. Lisäksi Rajavartiolaitoksen toimivaltuutta valvoa tie- ja liikennelain säännösten noudattamista laajennettaisiin rajanylityspaikoilla.

Rajavartiolaitoksen salaiset tiedonhankintakeinot rikosten estämiseksi ja vaaran torjumiseksi rikostorjuntatoimenpiteen yhteydessä kirjoitettaisiin lakiin omiksi pykälikseen sen sijaan, että viitataan poliisilain 5 luvun säännöksiin. Lakiin otettaisiin poliisilain 5 lukua vastaavat salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmät. Kunkin tiedonhankintakeinon osalta säädettäisiin erikseen kyseisen keinon käyttämisen edellytyksistä ja päätöstoimivallasta. Rajavartiolaitoksen salaista tiedonhankintaa koskeva luku noudattaisi pääasiallisesti pakkokeinolain, poliisilain ja Tullin rikostorjunnasta annetun lain rakennetta ja sisältöä.

Lisäksi laissa säädettäisiin menettelystä tuomioistuimessa salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelystä, salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta, kuuntelu- ja katselukiellosta, ylimääräisen tiedon käsittelystä ja säilyttämisestä, salaisen tiedonhankinnan käytöstä ilmoittamisesta, asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa sekä salaisen tiedonhankinnan valvonnasta.

Pakkokeinolakia ja esitutkintalakia sovellettaisiin Rajavartiolaitoksessa suoraan sellaisenaan, lukuun ottamatta salaisia pakkokeinoja koskevaa pakkokeinolain 10 lukua, jota koskevat rajoitukset otettaisiin uuteen lakiin. Rajavartiolaitoksen käytössä oleviin salaisiin pakkokeinoihin lisättäisiin televalvonta myös törkeän kätkemisrikoksen, ammattimaisen kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen selvittämiseksi.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksellä ei ole merkittäviä valtiontalouteen liittyviä taloudellisia vaikutuksia. Voimassa oleva tehtävänjako eri esitutkintaviranomaisten välillä pysyisi ennallaan. Esitys voidaan toteuttaa hyväksytyin julkisen talouden suunnitelman puitteissa, eikä se edellytä lisärahaa valtion talousarviossa.

Esitys ei johda Rajavartiolaitoksen voimavarojen uudelleen kohdentamisiin eikä uusiin rikostorjunnan laitehankintoihin, sillä lakiehdotus ei merkitse muutosta näihin asioihin. Esitys ei edellytä uusia henkilötietorekistereitä tai rekistereiden laajennuksia, vaan Rajavartiolaitoksen henkilötietorekisterit säilyvät ennallaan.

4.2 Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset

Säännös Rajavartiolaitoksen esitutkintatoimivaltuuksista vesiliikenteessä merialueilla selkeyttäisi esitutkintatoimivaltuuksia vesiliikenteessä merialueilla ja mahdollistaisi paremman viranomaisyhteistyön sekä viranomaisresurssien tehokkaamman käytön. Tämä parantaisi myös meriturvallisuutta vaikuttamalla yleisesti säännösten noudattamiseen, koska merilakia kokonaisvaltaisesti merellä valvovia viranomaisia ei käytännössä ole.

Rajavartiolaitoksen esitetty esitutkintatoimivaltuus vesiliikenteessä merialueilla samoin kuin esitetty televalvonnan toimivaltuus törkeän kätkemisrikoksen, ammattimaisen kätkemisrikoksen ja törkeän väärennyksen selvittämiseksi sekä tieliikenteen valvontaan liittyvän toimivallan laajentuminen säästäisi poliisin voimavaroja. Kahden viranomaisen voimavaroja ei enää sidotaisi samaan asiaan. Poliisilla olisi yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena halutessaan edelleen oikeus suorittaa tietoonsa tulleen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinta. Rajavartiolaitoksella on velvollisuus ilmoittaa poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

Lainmuutokset aiheuttaisivat teknisluonteisia päivitystarpeita viranomaisten tietojärjestelmiin ja lomakkeisiin.

Uusi laki Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta tulee ottaa huomioon Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan koulutuksessa. Tieliikenteen valvontaan liittyvän toimivallan laajentuminen edellyttää esitutkinta- ja valvontahenkilöstön lisäkoulutusta työpaikkakoulutuksen menetelmin. Vastaavasti on päivitettävä rajavartijan peruskurssin opetussuunnitelma. Koulutuksessa keskitytään erityisesti tieliikennelain liikennesääntöjä, liikenteen ohjauslaitteita ja ajoneuvojen käyttöä koskevien säännösten noudattamisen valvontaan.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Viranomaisten tehtävien ja toimivaltuuksien nykyistä täsmällisempi ja kattavampi sääntely edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja oikeusturvaa. Rajavartiolaitoksen rikostor-

junnan toimenpiteisiin sovellettaisiin rajavartiolain yleisiä periaatteita. Ne korostavat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja tärkeää merkitystä Rajavartiolaitoksen toiminnassa.

Nykyistä selkeämpi ja uusia toimivaltuuksia sisältävä sääntely parantaa Rajavartiolaitoksen suorittaman rikostorjunnan toimintamahdollisuuksia.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

Esitysluonnos on laadittu sisäministeriön rajavartio-osastolla. Työtä ohjasi sisäministeriön 13 päivänä maaliskuuta 2015 asettama ohjausryhmä. Ohjausryhmässä olivat edustettuina sisäministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, Poliisihallitus, Tulli sekä Rajavartiolaitoksen henkilöstöjärjestöjen yhteinen edustaja.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: sisäministeriön poliisiosasto, sisäministeriön maahanmuutto-osasto, sisäministeriön pelastusosasto, oikeusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, pääesikunta, Tulli, Liikenteen turvallisuusvirasto, JUKO ry, JHL ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, Palkansaajajärjestö Pardia, Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry, Päälystöliitto ry, Rajaturvallisuusunioni ry, Suomen Asianajajaliitto ry, Suomen Konepäällystöliitto ry, Suomen Lakimiesliitto, Suomen poliisijärjestöjen liitto ry, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen Tuomariliitto, Tulliliitto ry, Tullivirkamiesliitto ry ja Upseeriliitto ry.

Lausunnot antoivat sisäministeriön poliisiosasto, sisäministeriön maahanmuutto-osasto, liikenne- ja viestintäministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Liikenteen turvallisuusvirasto, Poliisihallitus, Tulli, valtakunnansyyttäjänvirasto, Rajaturvallisuusunioni ry, Suomen Asianajajaliitto ja Suomen Tuomariliitto ry.

Tullivirkamiesliitto ry, Tulliliitto ry, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry ja Upseeriliitto ry ilmoittivat, ettei niillä ole ehdotuksesta lausuttavaa.

Lausunnoista on laadittu tiivistelmä, joka on saatavilla sisäministeriön verkkosivuilta www.intermin.fi.

Lausunnonantajat pitivät yleisesti esitystä tarpeellisena ja kannatettavana. Useissa lausunnoissa pidettiin tärkeänä viranomaisten tehtävien ja toimivaltuuksien täsmällistä kattavaa sääntelyä ja todettiin sen edistävän perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja oikeusturvaa.

Sisäministeriön poliisiosaston ja Poliisihallituksen lausuntojen perusteella 1. lakiehdotusta täsmennettiin niin, että siitä käy ilmi poliisin ensisijaisuus rikoksia tutkivana esitutkintaviranomaisena.

Sisäministeriön poliisiosaston, Poliisihallituksen ja Tullin lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksesta poistettiin ehdotus rahanpesurikosten lisäämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin. Esitetyn muutoksen muun muassa arvioitiin olevan PTR-lain tavoitteiden

vastainen ja vaikuttavan keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaan. Rahanpesurikosten suhteen Rajavartiolaitoksessa on tarkoitus jatkaa toimintaa nykykäytännön pohjalta eli jos Rajavartiolaitoksen tutkima epäilty kätkemisrikos on tutkittava rahanpesurikoksena, se siirretään poliisille tai tutkitaan isomman kokonaisuuden osana Rajavartiolaitoksen suorittamana muuna esitutkintana toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä.

Ehdotus merilain säännösten ja meriteiden sääntöjen sekä sisävesisääntöjen rikkomisen lisäämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin sai lausunnonantajilta kannatusta. Oikeusministeriön, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja Trafín lausuntojen perusteella ehdotuksen perustelua täsmennettiin niin, että niissä tehdään tarkempaa selkoa nykyisistä tutkintajärjestelyistä ja käytännön tarpeesta kyseisten rikosten lisäämiseen Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluviin rikoksiin.

Lausunnonantajat kannattivat myös Rajavartiolaitoksen tieliikennelain säännösten noudattamisen valvonnan laajentamista rajanylityspaikoilla. Liikenne- ja viestintäministeriön lausunnon perusteella täydennettiin esityksen perustelua liikenteenvalvontaa tekevien rajavartiomiesten koulutuksen kuvauksella.

Sisäministeriön poliisiosaston, oikeusministeriön, Poliisihallituksen ja Suomen Tuomariliiton lausuntojen perusteella esityksestä poistettiin 1. lakiehdotuksesta säännös rikoksen puuttumisen lykkäämisestä tiedonhankinnan suojaamiseen liittyvistä syistä. Rikoksen kirjaamisvelvoite, esitutkinnan toimittamisvelvoite, salaisen pakkokeinon ja tiedonhankinnan suojaamisen oikeus sekä PTR-lain 2 §:n velvoitteet huomioiden ehdotettu säännös katsottiin tarpeettomaksi.

Oikeusministeriön ja Suomen Tuomariliiton lausuntojen perusteella 1. lakiehdotuksesta poistettiin myös ehdotettu säännös ilmaisukiellosta tiedonhankinnassa, koska säännös nähtiin liian tulkinnanvaraisena.

Valtioneuvoston oikeuskansleri huomautti lausunnossaan, että eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään 18.11.2015 arvioinut esitutkintalain 11 luvun 5 §:n ilmaisukieltoa ja muun ohessa todennut, että kyseinen esitutkintalain ilmaisukielto tulisi voida saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeuskansleri totesi, ettei esitysluonnoksesta ilmene, onko nyt ehdotettuja ilmaisukieltoja arvioitu apulaisoikeusasiamiehen päätöksen valossa. Esityksessä ei ehdoteta, että ehdotetun salaista tiedonhankintaa koskevan ilmaisukiellon (1. lakiehdotuksen 41 §) voisi viedä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Asia vaatisi laajempaa poliisilain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain ja esitutkintalain tarkastelua, mikä ei ollut mahdollista tässä hankkeessa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja Poliisihallituksen lausuntojen perusteella täsmennettiin 1. lakiehdotuksen poliisille ilmoitusvelvollisuuden säännöstä ja sen perustelua. Rajavartiolaitoksella on jo nykyään velvollisuus ilmoittaa poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Säännös täydentää PTR-lain 3 §:n mukaista ja esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaista ilmoitus- ja kirjaamisvelvollisuutta.

Sisäministeriön poliisiosasto ja Poliisihallitus katsoivat, ettei Rajavartiolaitokselle tule lisätä toimivaltuutta televalvontaan sen selvittäessä rajatarkastuksen yhteydessä törkeää kätkemisrikosta tai ammattimaista kätkemisrikosta taikka Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa törkeää väärennystä. Televalvontaa edellyttävissä rikostutkinnoissa Rajavartiolaitoksen tulee sisäministeriön poliisiosaston ja Poliisihallituksen mielestä tukeutua poliisiin. Esityksen perusteluihin on selvitetty tarkemmin ehdotettua toimivaltuutta Rajavartiolaitoksen

rikostorjunnan kannalta. Rikostutkinnan tehostamiseksi televalvonta on tarpeellinen ja useissa tapauksissa jopa ratkaiseva tutkintakeino näiden rikosten tutkinnassa.

Sisäministeriön poliisiosaston ja Poliisihallituksen lausuntojen perusteella muutettiin 1. lakiehdotuksen säännöstä salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä vaaran torjumiseen. Sisäministeriön poliisiosasto ja Poliisihallitus katsoivat, että Rajavartiolaitoksen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset tulisi rajata rikosten estämiseen. Tämän perusteella esityksestä poistettiin ehdotus Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää televalvontaa ja oikeudesta hankkia tukiasematietoja, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Näiden toimivaltuuksien ensisijainen käyttöala ei ole rikostorjunta, vaan hengen ja terveyden suojaaminen kiireellisissä hälytystehtävissä. Esitetyt toimivaltuudet telepakkokeinoista eivät sovi rikostorjuntalain yhteyteen.

Sen sijaan esitykseen jätettiin ehdotus Rajavartiolaitoksen oikeudesta niin sanottuun rynnäkötkarkkailuun eli oikeus tekniseen katseluun, tekniseen kuunteluun ja tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Toimivaltuudet ovat välttämättömiä Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatoimenpiteiden tehokkuuden ja työturvallisuuden kannalta.

Oikeusministeriön lausunnon perusteella muotoiltiin uudelleen 1. lakiehdotuksen säännös valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen muussa esitutkinnassa, samoin kuin ehdotettu pakkokeinolain säännös Rajavartiolaitoksen käytössä olevista keinoista salaisen pakkokeinon suojaamiseksi.

Poliisihallitus ehdotti harkittavaksi, että kansainvälisten rikostorjuntatoimenpiteiden turvaamiseksi ulkomaan viranomaisen perustellusta pyynnöstä ilmoitus salaisten pakkokeinojen käytöstä tulisi voida jättää tuomioistuimen päätöksellä tekemättä. Tämä tehostaisi rajat ylittävän rikollisuuden estämistä ja paljastamista. Ehdotuksen todettiin vaativan lisävalmistelua, joten sitä ei voitu toteuttaa tässä hankkeessa.

Sisäministeriön poliisiosaston lausunnon perusteella muutettiin 1. lakiehdotuksen ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa säännöstä niin, ettei se estä poliisia saamasta Rajavartiolaitoksen ylimääräistä tietoa. Poliisilla yleisenä esitutkintaviranomaisena on oikeus Rajavartiolaitoksen ylimääräiseen tietoon.

Poliisihallituksen lausunnon perusteella rajavartiolain 43 a §:n 3 momenttia vastaava säännös rajavartiomiehen tietojenkäsittelyoikeudesta PTR-lain mukaisessa tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä siirrettiin PTR-lain 7 §:ään.

Lausuntokierroksen jälkeen esityksen osiota ”suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys” täydennettiin salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön osalta.

Valtiovarainministeriön lausunnon perusteella esityksen taloudelliset vaikutukset -kohtaa on täsmennetty erityisesti teknisten lisälaitteiden tarpeen, henkilörekistereiden laajennusten, tietojärjestelmien yhteensopivuuden ja koulutuksen tarpeellisuuden ja kustannusten kannalta.

Lausunnoissa esitetyt säädöstekniset muutokset ja perustelujen täsmennykset on otettu huomioon esityksen viimeistelyssä.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Samaan aikaan eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys sisäministeriön hallinnonalan kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 107/2016 vp). Esityksellä on vaikutusta tässä esityksessä ehdotettuun rajavartiolaitain 77 §:n muutokseen, mikä tulisi ottaa huomioon eduskuntakäsittelyssä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Uutta lakia sovellettaisiin Rajavartiolaitoksen tehtävänä oleviin toimiin rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksiin sovellettaisiin lisäksi esitutkintalakia ja pakkokeinolakia, jollei tässä laissa toisin säädetäisi. Poliisilain 5 luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käytön rajoitukset säilyisivät Rajavartiolaitoksessa ennallaan.

Rajavartiolaitos voisi käyttää televalvontaa selvittäessään myös törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta ja törkeää väärennystä. Muutoin salaisten pakkokeinojen käyttö ja niiden rajoitukset säilyisivät ennallaan Rajavartiolaitoksessa.

2 §. Määritelmät. Pykälän 1 kohdassa säädetäisiin rikostorjunnan käsitteestä. Määritelmä on uusi ja sillä tarkoitettaisiin rikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä.

Pykälän 2 kohdassa säädetäisiin rikoksen estämisestä. Sillä tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen estämisen määritelmä vastaisi asiallisesti poliisilaissa ja Tullin rikostorjunnasta annetussa laissa olevaa rikoksen estämisen määritelmää.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä olisi kysymys ensinnäkin silloin, kun teko kyettäisiin estämään ennen kuin tunnusmerkistön mukaiseen täytäntöönpanotoimeen on ryhdytty. Myös rangaistavan yrityksen estäminen mainittaisiin nimenomaisesti. Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen valmistelun estämisellä tarkoitettaisiin rangaistavan teon valmistelua, vaikka itse valmistelua ei ole kriminalisoitu. Lisäksi valmistelun estämiseen kuuluisi myös rangaistavan valmistelun estäminen.

Ilmaisulla "henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen" tarkoitettaisiin välittömästi henkilön omasta toiminnasta tehtyjä havaintoja ja ulkopuolisen henkilön, esimerkiksi tuntemattomaksi jäävän henkilön antamia vihjetietoja ja muuta välillistä selvitystä. Ilmaisun merkitys olisi asiallisesti sama kuin poliisilaissa ja Tullin rikostorjunnasta annetussa laissa. Havaintoihin ja muuten saatuihin tietoihin kuuluisivat myös muun muassa rikostiedustelutiedot, tarkkailuhavainnot, muut vihjetiedot ja rikosanalyysillä tiedoista tehtävät johtopäätökset. Edellytyksenä olisi, että tällaisten

tietojen perustella muodostuisi perusteltu oletus henkilön syyllistymisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen.

Vaikka Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen keskeyttämiseen liittyvissä tapauksissa rikoksen tunnusmerkistön täytyminen on saattanut edetä esimerkiksi rangaistavan yrityksen asteelle, luettaisiin rikoksen keskeyttäminen tässä rikoksen estämiseen. Sama koskisi myös rikoksesta aiheutuvan vahingon tai vaaran rajoittamista. Kysymyksessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa sinänsä tunnusmerkistön mukainen teko on jo tehty, mutta seuraus ei ole vielä ilmennyt tai sitä pystyttäisiin vielä rajoittamaan.

Pykälän 3 kohdassa määriteltäisiin rikoksen paljastaminen. Sillä tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko rikoksen esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Voimassa olevan rajavartiolain mukaan rikosten paljastaminen kuuluu Rajavartiolaitoksen tehtäviin. Rikoksen paljastamista ei ole kuitenkaan määritelty. Sillä tarkoitettaisiin rikoksen estämisen ja selvittämisen väliin jäävää harmaata aluetta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa vihjetietojen mukaan rikos olisi jo tehty, mutta konkreettista perustetta epäilylle ei vielä ole, eli esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua syytä epäillä rikosta ei ole.

Nyt kysymyksessä olevassa paljastamisessa tarkoituksena on saada selville jo tehdyn rikoksen välittömästi merkityksellisiä seikkoja, kuten rikostunnusmerkistöön kuuluvat elementit sekä tekijä, teko-aika ja -paikka, esitutkinnan aloittamisen perustaksi. Kysymys ei siten olisi rikoksen selvittämisestä, koska esitutkinnan käynnistämisen edellytykset puuttuvat, eikä myöskään rikoksen estämisestä, koska rikos oletetaan jo tehdyksi eikä mahdollisia rikoksesta aiheutuvia vahinkoja tai sen muita seurauksia enää voida rajoittaa.

Momentissa tarkoitettu käsite "voidaan olettaa" olisi matalampi kuin esitutkintalain mukainen "syytä epäillä" -kynnys, vaikka ilmaisujen kielelliset erot ovatkin vähäisiä. Kysymys on pienestä aste-erosta. "Syytä epäillä" -kynnyksen" ylityttyä kyseessä olisi rikoksen selvittäminen, jolloin sovellettavaksi tulisivat pakkokeinolain mukaiset pakkokeinot.

Poliisilain mukaisten salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö Rajavartiolaitoksessa rajattaisiin rikoksen estämiseen, kuten nykyisinkin. Poliisilain 5 luvun 3 §:n perusteella Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten paljastamisessa eivät nykyisin ole käytössä salaiset tiedonhankintakeinot, eikä sitä ehdoteta tässäkään esityksessä. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettaisi sitä, että Rajavartiolaitos ei saisi paljastaa jo tehtyjä rikoksia, vaan että perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen johdosta rikoksen paljastamiseksi tehtävää salaista tiedonhankintaa ei sallittaisi. Käytännössä tämä raja ei ole kovin merkittävä, sillä kynnys esitutkinnan aloittamiselle on varsin matala. Vaikka rikosten paljastamisessa ei voida käyttää salaisia tiedonhankintamenetelmiä, käytössä on kuitenkin muita tavanomaisia tiedonhankintamenetelmiä.

Pykälän 4 kohdassa säädettäisiin, että rikoksen selvittämisellä tarkoitetaan rikoksen esitutkintaa.

Pykälän 5 kohdassa määriteltäisiin rajavartiomies viittaussäännöksellä rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 15 §:ään. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa tekevät rajavartiomiehet ovat tähän tehtävään erikseen koulutettuja ja määrättyjä virkamiehiä.

Pykälän 6 kohdassa säädettäisiin pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä viittaussäännöksellä pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohtaan, jossa säädetään pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä Rajavartiolaitoksessa.

Pykälän 7 kohdassa määriteltäisiin hallintoyksikkö viittaussäännöksellä rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 3 §:n 1 momenttiin. Rajavartiolaitoksen hallintoyksikköjä ovat Rajavartiolaitoksen esikunta, rajavartiostot ja merivartiostot, Raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue.

2 luku **Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toimivaltuudet rikostorjunnassa**

3 §. *Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa.* Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa rajavartiolain 41 §:ää. Pykälässä säädettäisiin Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa. Rajavartiolaitos estää, paljastaa, selvittää ja saattaa syyteharkintaan rikoksia. Rikosten paljastaminen lisättiin Rajavartiolaitoksen tehtäviin lokakuussa 2014 voimaan tulleella rajavartiolain muutoksella (laki 749/2014). Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen.

Poliisilla olisi yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena edelleen oikeus suorittaa tietoonsa tulleen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinta, jollei se sovi tutkinnasta Rajavartiolaitoksen kanssa toisin. Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava tietoonsa tulleesta epäilystä rikoksesta PTR-lain ja ehdotetun 7 §:n perusteella.

Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus PTR-lakiin, jossa säädetään viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunta-asioissa. Säännöksen tarkoituksena on tuoda ilmi yhteistoiminta muiden esitutkintaviranomaisten kanssa myös tämän lain alaan kuuluvissa asioissa.

4 §. *Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset.* Pykälässä luettelaisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset. Luettelo vastaisi pääosin rajavartiolain nykyistä 42 §:ää.

Rajavartiolaitos estää, selvittää ja paljastaa pykälässä mainittuja rikoksia. Poliisi on yleistoimivaltainen rikostorjuntaviranomainen ja voi aina ottaa minkä tahansa Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevan rikosasian itselleen tutkittavaksi.

Pykälän 1—6 kohdan mukaan Rajavartiolaitos estää, selvittää ja paljastaa 1) valtionrajarikoksia; 2) laittoman maahantulon järjestämistä; 3) laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai muuta vapauteen kohdistuvaa rikosta; 4) Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa väärennysrikosta; 5) alueloukkausta ja muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista; 6) Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamista jättämistä.

Sääntely säilyisi näiltä osin ennallaan. Pykälän kohdassa 6 kuitenkin poistettaisiin rajavartiolain 42 §:ään verrattuna maininta Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn määräyksen noudattamatta jättämisestä, sillä teko tai laiminlyönti, joka voidaan lukea rikoksen käsitteen piiriin, edellyttää laintasoista normia.

Pykälän luetteloon lisättäisiin kohdaksi 7 tutkittavaksi kuuluviksi rikoksiksi teot, jotka säädetään rangaistaviksi merilain 20 luvun rangaistussäännöksissä, sekä alusten yhteentörmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettujen säännösten rikkominen. Meriteiden sääntöjen rikkominen voi tulla rangaistavaksi merilain nojalla esimerkiksi hyvän meri-miestaidon laiminlyöntinä tai rikoslain 23 luvun 1 tai 2 §:n mukaisesti liikenneturvallisuuden

vaarantamisena. Meriteiden säännöillä tarkoitetaan yleissopimusta kansainvälisistä säännöistä yhteentörmäämisen ehkäisemiseksi merellä (SopS 30/1977) ja sisävesisäännöillä yhteentörmäämisen ehkäisemisestä sisäisillä kulkuvesillä annettua asetusta (252/1978).

Pykälän 8—12 kohdan mukaan Rajavartiolaitos estää, selvittää ja paljastaa 8) rajavartiioviranomaiseen ja Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta; 9) rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista; 10) rajatarkastuksen yhteydessä kätkemisrikosta ja -rikkomusta; 11) Rajavartiolaitoksen sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön epäiltyä syyllistymistä sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu; 12) Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäiltyä syyllistymistä rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

Sääntely säilyisi näiltä osin ennallaan. Kohdassa 11 kuitenkin täsmennettäisiin sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävien rikosten esitutkintaa lisäämällä kohtaan viittaus rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 §:ään, joka koskee asevelvollisia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otettuun.

5 §. Rajavartiolaitoksen suorittama muu esitutkinta. Pykälä vastaisi rajavartiolain 43 §:ää. Rajavartiolaitos voisi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutinnan muussakin kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavassa rikosasiassa, jos se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa. Tätä sääntelyä ei esitetä muutettavaksi. Säännös olisi esitutkintaviranomaisten toimivaltajaon mukainen. Rajavartiomiehen toimivaltuuksista muussa esitutkinnassa olisi voimassa, mitä 6 §:ssä säädetään.

6 §. Rajavartiomiehen tehtävät ja toimivaltuudet rikostorjunnassa. Pykälän 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädetään, rajavartiomiehen tehtävistä, toimivaltuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaissa, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005) ja muualla laissa säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista. Rajavartiolain säännöksiä muun muassa voimakeinojen käytöstä (35 §, 35 b—35 d §), henkilöllisyyden selvittämisestä (36 §), kulkuneuvon pysäyttämisestä ja liikenteen ohjaamisesta (38 §), oikeudesta liikkua toisen kiinteistöllä (39 §), rajavartiomiehen käskyvallasta (40 §), vapautensa menettäneen henkilön kohtelusta (61—64 §) ja virka-avusta (77 ja 78 §) sovelletaan myös rikostorjunnassa. Lisäksi rajavartiolain 2 luvussa säädetään Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavista yleisistä periaatteista (tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys, asiallisuuden, puolueettomuuden ja sovinnollisuuden periaate, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, toimenpiteen perusteen ilmoittaminen, perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen). Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 22 §:ssä säädetään rajavartiomiehen ammattitaidosta ja kunnosta, 23 §:ssä virkapuvusta ja 24 §:ssä virkamerkistä. Lisäksi laissa ovat säännökset vaitiolo-oikeudesta ja velvollisuudesta. Henkilötietojen käsittelystä ja tietojensaantioikeudesta muilta viranomaisilta ja yksityisiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 22 §:ssä säädetään tiedonsaanti-oikeudesta teknisen käyttöyhteyden avulla. Rajavartiolaitoksella on oikeus saada poliisilta tietoa rajaturvallisuuden ylläpitämistä, rikosten estämistä, paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa varten. Vaitiolo-velvollisuudesta ja -oikeudesta säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:ssä. Säännöksessä viitataan poliisilain 7 luvun 1—5 §:ssä säädettyyn.

Sääntely mahdollistaa myös omaehtoisen tietojen luovuttamisen erityisesti toiselle esitutkintaviranomaiselle, jos voidaan katsoa, että viranomainen sitä tehtävässään tarvitsee. Tällöin kyse on yksittäisestä tiedon luovuttamisesta. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 19 §:n mukaan poliisilla on vastaavasti oikeus teknisen käyttöyhteyden avulla luovuttaa Rajavartiolaitokselle tietoja, jotka ovat tarpeen rajaturvallisuuden ylläpitämistä, rikosten estämistä, paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa varten. Säännökset mahdollistavat rikostorjunnassa varsin tehokkaan tietojen luovuttamisen esitutkintaviranomaisten välillä. Rajavartiolaitoksella ei ole säännöstä, jonka perusteella sillä olisi oikeus pyytää toista esitutkintaviranomaista hankkimaan sille tietoa toimivaltuudella, jota sillä itsellään ei ole. Lähtökohtaisesti viranomaiset luovuttavat vain jo omistamaansa tietoa tai omistamiensa rekisterien tietoja. Yksittäistä tietoa voidaan esitutkintaviranomaisten kesken luovuttaa, jos käyttötarkoitussidonnaisuus on yhtenevä tai yhteensopiva. Rajavartiolain 43 a §:n 3 momentti, joka koskee yksittäiseen rikokseen tai rikoskokonaisuuteen liittyvää tiedonkäsittelyoikeutta, rajoittaa merkittävästi edellä todettuja tiedonluovuttamisen selkeitä peruseriaatteita.

Rajavartiolain 43 a §:n 3 momentin mukainen säännös rajavartiomiehen oikeudesta käsitellä tietoja PTR-lain mukaisissa tutkinta- ja tiedusteluryhmissä siirrettäisiin sellaisenaan PTR-lain 7 §:ään, joka koskee PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmiä.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiomiehellä on Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä esitutkintalain mukaisiin tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinolain mukaisia pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa, jollei rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muussa laissa toisin säädettäisi. Säännös vastaisi Rajavartiolaitoksessa nykyään rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Rajavartiolaitoksen käytössä olevien salaisten pakkokeinojen käytön rajoituksista säädetään nykyisin rajavartiolain 43 a §:n 1 ja 2 momentissa. Vastaavat käytön rajoitukset ehdotetaan kirjoitettavan tämän lain 4 lukuun.

Esitutkintalaissa pelkästään poliisimiehelle rajattu toimivaltuus on ainoastaan 10 luvun 3 §:n mukainen huomauttaminen. Poliisimies ja tutkinnanjohtajana toimiessaan syyttäjä voi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan 3 luvun 9 §:n nojalla. Säännöstä sovelletaan Rajavartiolaitoksessa rajavartiomieheen rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin perusteella. Vastaava säännös ehdotetaan otettavaksi tämän lain 10 §:ään.

Pakkokeinolain mukaiset poliisimiehelle rajatut toimivaltuudet ovat seuraavat: kiinniottaminen (pakkokeinolaki 2:1), haltuunottaminen takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten (pakkokeinolaki 7:8), eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen (pakkokeinolaki 7:11), paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen (pakkokeinolaki 8:15), laitteen haltuun ottaminen (pakkokeinolaki 8:22), laite-etsinnästä päättäminen (pakkokeinolaki 8:29), henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen (pakkokeinolaki 8:33) ja henkilötuntomerkkien ottaminen (pakkokeinolaki 9:3). Osa näistä poliisimiehen toimivaltuuksista on käytettävissä vain kiiretilanteessa. Toimivaltuudet olisivat nyt ehdotetun 6 §:n 2 momentin säännöksen perusteella jatkossakin rajavartiomiehen käytettävissä esitutkinnassa.

7 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälä vastaisi rajavartiolain nykyistä 43 b §:ää. Rajavartiolaitoksella olisi velvollisuus ilmoittaa poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien tässä laissa ja pakkokeinolaissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Säännös täydentäisi PTR-lain 3 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa Rajavartiolaitoksen tietoon tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu. Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen liittyy aina johonkin salaisen pakkokeinon tai

salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuden käyttämiseen, joka kuuluu normaalisti ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Käytännössä suojaamisen käyttämisestä ilmoitettaisiin, kun salaisen tiedonhankinnan päätös tehtäisiin Salpa-järjestelmässä.

Pääsääntöisesti ilmoittaminen tehtäisiin PTR-laissa kuvatulla tavalla, eli merkinnällä esitutkintaviranomaisten yhteiskäyttöisiin tietojärjestelmiin. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoituksen käytännön toteutuksesta sovittaisiin Rajavartiolaitoksen ja poliisin välisessä yhteistoiminnassa. Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava rikoksesta tehty ilmoitus.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa riittävä tiedonkulku Rajavartiolaitoksen ja poliisin välillä, jotta poliisi yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena voi muodostaa kattavan tilannekuvan eri viranomaisten rikosentorjuntatoimenpiteistä. Näin voidaan tehostaa esitutkintaviranomaisten välistä yhteistyötä, välttää viranomaisten päällekkäisiä toimenpiteitä, varmistaa poliisi- ja rajavartiomiesten työturvallisuus sekä tarvittaessa mahdollistaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinnan siirtäminen poliisille 8 §:ssä säädettyin edellytyksin.

8 §. Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille. Pykälä vastaisi rajavartiolaitain nykyistä 44 §:ää. Siinä säädettäisiin epäillyn rikoksen tai esitutkinnan siirtämisestä poliisille tai Tullille. Siirtäminen tapahtuisi samoin perustein kuin nykyisinkin eli jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos toinen PTR-viranomainen sitä vaatii. Jos kyse on esimerkiksi Rajavartiolaitoksen virkamiehen epäilystä rikoksesta, huolehditaan esitutkinnan puolueettomuudesta tarvittaessa siirtämällä asia poliisille.

9 §. Tutkinnanjohtaja. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla Rajavartiolaitoksen virkamies voi toimia tutkinnanjohtajana Rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa. Pykälä vastaisi rajavartiolaitain nykyistä 46 §:ää. Tutkinnanjohtajana voisi toimia pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Tarkemmat säännökset tutkinnanjohtajalta edellytettävästä koulutuksesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Tutkinnanjohtajaksi määrättävältä vaadittavasta koulutuksesta säädetään nykyään rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 49 §:ssä. Koulutusvaatimukset on tarkoitus säilyttää ennallaan.

10 §. Huomauttaminen. Pykälä vastaisi esitutkintalain 10 luvun 3 §:ää, jota Rajavartiolaitoksessa sovelletaan rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella. Viittaussäännöksestä luovuttaessa asiasta olisi otettava nimenomainen säännös lakiin. Rajavartiomies voisi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan 3 luvun 9 §:n nojalla.

11 §. Sakkovaatimus, sakkomääräys, rikesakkomääräys ja rangaistusvaatimus. Pykälä vastaisi rajavartiolaitain 47 §:ää sellaisena kuin se on muutettuna lailla 990/2016. Pykälän mukaan rajavartiomies antaa sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen ja rangaistusvaatimuksen noudattaen sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia (754/2010).

12 §. Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen. Pykälä vastaisi rajavartiolaitain 47 a §:ää muuttamattomana.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitokseen sovellettaisiin sen tutkimassa rikosasiassa, mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin

tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa sekä pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2—4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n mukaisesta takavarikon kohteen myymisestä sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:n tarkoitetuista menettämisseuraamuksen täytäntöönpanotoimista Rajavartiolaitoksessa. Pakkokeinolain mukaisen päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekisi hallintoyksikön päällikkö. Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitetun menettämisseuraamuksen panisi täytäntöön hallintoyksikkö.

3 luku **Salainen tiedonhankinta**

Yleiset säännökset

13 §. Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen. Pykälässä säädettäisiin salaisten tiedonhankintakeinojen soveltamisalasta Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa. Pykälässä lueteltaisiin 4 §:ssä tarkoitetun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisessä taikka vaaran torjumisessa rikostorjuntatoimenpiteen yhteydessä käytettävät salaiset tiedonhankintakeinot.

Salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö rajattaisiin 4 §:n mukaisten Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien rikosten estämiseen. Salaisten pakkokeinojen käytöstä Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten selvittämisessä säädettäisiin lain 4 luvussa. Rajavartiolaitoksen tutkimat rikokset tarkoittavat 4 §:n mukaisia Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia ja 5 §:n mukaisessa Rajavartiolaitoksen suorittamassa muussa esitutkinnassa selvittämiä rikoksia.

Pykälä vastaisi pääpiirteissään poliisilain 5 luvun 1 §:n 1 ja 5 momenttia. Pykälässä ei ole kyse toimivaltasäännöksestä, joka oikeuttaisi tiedonhankintakeinojen käyttämiseen yksittäistapauksessa. Momentissa mainittaisiin ainoastaan ehdotetun lain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttötarkoitus, joka olisi Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estäminen taikka vaaran torjuminen rikostorjuntatoimenpiteen yhteydessä.

Pykälän mukaan 3 luvussa säädettäisiin televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyä tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen ja valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen rikostorjuntatoimenpiteen yhteydessä.

Rajavartiolaitoksella ei olisi oikeutta telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, peitetoimintaan, valeostoon ja tietolähteen ohjattuun käyttöön rikosten rikoksen estämisessä tai vaaran torjumisessa. Rikosten paljastaminen lisättiin Rajavartiolaitoksen tehtäviin 1 päivänä lokakuuta 2014 voimaan tulleella rajavartiolain muutoksella. Poliisilain 5 luvun 3 §:n perusteella Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten paljastamisessa eivät ole käytössä salaiset tiedonhankintakeinot. Rajavartiolaitos ei voisi jatkossakaan käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja rikosten paljastamisessa. Rikosten paljastaminen salaista tiedonhankintaa käyttämällä voi poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaan tulla kysymykseen lähinnä suojelupoliisin toiminnassa.

Pykälässä kuvattaisiin lyhyesti salaisten tiedonhankintakeinojen luonnetta mainitsemalla mahdollisuudesta käyttää näitä keinoja salassa niiden kohteena olevilta henkilöiltä. Tämä tarkoittaisi ainoastaan mahdollisuutta keinojen salaiseen käyttöön. Se ei kaikissa tapauksissa olisi

kuitenkaan välttämätöntä. Jos tiedon antaminen ei vaarantaisi esimerkiksi rikoksen estämistä, syytä tiedonhankintakeinojen käyttöön salassa ei olisi.

Tämän lain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmät vastaisivat poliisilain 5 luvun vastaavia määritelmiä sekä pakkokeinolain 10 luvun salaisten pakkokeinojen määritelmiä. Salaisen tiedonhankinnan tai salaisten tiedonhankintakeinojen käsitteitä käytettäisiin tässä laissa yhdenmukaisesti suhteessa poliisilakiin ja rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin.

14 §. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset. Pykälä vastaisi asiallisesti soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 2 §:ää samoin kuin Rajavartiolaitoksessa nykyään rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kaikille tässä luvussa tarkoitetuille salaisille tiedonhankintakeinoille yhteisestä yleisestä edellytyksestä (voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi taikka vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja). Joidenkin tiedonhankintakeinojen säännöksissä säädettäisiin kuitenkin edelleen niiden erityisistä edellytyksistä.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katse-
lua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle.

Momentin alussa olevalla ilmaisulla "sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään" tarkoitettaisiin sitä, että kutakin tiedonhankintakeinoa koskevassa säännöksessä säädettäisiin kyseistä keinoa koskevista edellytyksistä, kuten esimerkiksi se, että tiedonhankintakeinon kohteena olevan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tiettyä vakavuustasoa olevaan rikokseen tai että tiedonhankintakeinoa saadaan käyttää vain tiettyyn tilaan tai paikkaan kohdistuvana.

Tiedonhankintamenetelmien käytön edellytykset säänneltäisiin yhdenmukaisesti poliisilain 5 luvun salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinolain 10 luvun salaisten pakkokeinojen käytön edellytysten kanssa.

Erittäin tärkeää merkitystä koskeva edellytys ulotettaisiin koskemaan tämän lain mukaisista salaisista tiedonhankintamenetelmistä suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua. Kyseisillä menetelmillä voidaan puuttua perus- ja ihmisoikeuksiin siinä määrin, että niiden käytölle on perusteltua asettaa tämänkaltaisen erityinen edellytys. Henkilön tekninen seuranta olisi 29 §:n 3 momentissa tarkemmin määritettävää teknistä seurantaa.

Erittäin tärkeää merkitystä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle ei edellytettäisi televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, peitellyn tiedonhankinnan, muun teknisen seurannan kuin henkilön teknisen seurannan sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta. Näillä salaisilla tiedonhankintakeinoilla ei puututa tiedonhankinnan kohteen perus- ja ihmisoikeuksiin yhtä tuntuvasti, kuin edellä mainituilla keinoilla, jolloin sääntely voidaan jättää kutakin tiedonhankintakeinoa koskevien edellytysten vaaraan.

Pykälän 3 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai tiedonhankintakeinon edellytyksiä ei enää ole. Poliisilain 5 luvun 2 §:n 3 momentin kanssa yhdenmu-

kaisella säännöksellä korostettaisiin sitä, ettei tiedonhankintakeinoja voida missään tapauksessa käyttää kauempaa kuin on tarpeen, vaikka lupa olisikin vielä voimassa. Selvää on, että salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava viimeistään silloin, kun luvan voimassaolo päättyy.

15 §. *Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi.* Pykälän nojalla Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi aloitettua tiedonhankintaa saadaan jatkaa kolme vuorokautta, jos rikoksen estämiseksi aloitetun tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi. Salaista tiedonhankintaa saa kuitenkin jatkaa rikoksen selvittämiseksi enintään luvan tai päätöksen voimassaoloajan. Jos Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi on tarpeen käyttää pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaista pakkokeinoja, asia on saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan pakkokeinon käyttämisestä.

Pykälä vastaisi poliisilain 5 luvun 4 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Lainkohdan tarkoittamissa tapauksissa mahdollistettaisiin salaisen tiedonhankintakeinon käytön jatkaminen silloin, kun tämän lain mukainen peruste käytölle poistuu, mutta tiedonhankintaa olisi tarpeen jatkaa pakkokeinolain nojalla. Ilman ehdotettua säännöstä tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava esimerkiksi heti, kun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisessä ei onnistuttaisi, vaan kyseinen rikos epäiltäisiin tehdyksi eikä sen seurauksia voitaisi enää estää tai rajoittaa.

Pykälän nojalla tämän lain perusteella aloitettua salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä saataisiin rikoksen selvittämiseksi jatkaa vielä kolme vuorokautta, mutta kuitenkin enintään luvan tai päätöksen voimassaoloajan. Jos lupa päättyisi esimerkiksi kahden vuorokauden kuluessa tilanteen toteamisesta, ei tiedonhankintakeinon käyttöä saataisi kuitenkaan jatkaa kolmea vuorokautta. Momentissa tarkoitettussa ajassa tulisi hakea pakkokeinolain mukainen lupa tai päätös tai lopettaa tiedonhankintakeinon käyttö.

Tiedonhankinta televerkoista

16 §. *Televalvonta ja sen edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin televalvonnasta ja sen edellytyksistä. Ehdotettu pykälä vastaisi pääpiirteissään poliisilain 5 luvun 8 §:n 1—3 momenttia ja Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin televalvonnan käsite. Määritelmä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 8 §:n 1 momentin määrittelyä. Televalvonnalla tarkoitettaisiin tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tietoyhteiskuntakaareissa (917/2014) tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Tunnistamistiedolla tarkoitettaisiin tietoyhteiskuntakaaren 3 §:n 40 kohdassa tarkoitettua oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevaa tietoa, jota käsitellään viestien välittämiseksi.

Viestin ja välitystietojen luottamuksellisuudesta säädetään tietoyhteiskuntakaareissa. Viestinnän osapuoli voi käsitellä omia sähköisiä viestejään ja niihin liittyviä välitystietoja, jollei laisaa toisin säädetä. Yleisesti vastaanotettavaksi tarkoitettua radioviestintää ja sen välitystietoja

saa käsitellä, jollei laissa toisin säädetä. Muita sähköisiä viestejä ja välitystietoja saa käsitellä viestinnän osapuolen suostumuksella tai jos laissa niin säädetään.

Tietoyhteiskuntakaaren perustelujen (HE 221/2013 vp) mukaan tunnistamistietoihin voi kuulua tietoja, jotka viittaavat muun muassa viestinnän reititykseen, keston, ajankohtaan tai siirrettävän tiedon määrään, käytettyyn protokollaan, lähettäjän tai vastaanottajan päätelaitteen sijaintiin tietyn tukiaseman alueella, lähettävään tai vastaanottavaan verkkoon ja yhteyden alkuun, loppuun tai keston. Tiedot voivat myös koskea muotoa, jossa viesti välitetään verkossa. Olennaista on, että näiden tietojen tulee olla yhdistettävissä tilaajaan tai käyttäjään. Esimerkiksi sähköpostiviestin tunnistamistietoja ovat viestin otsikkotiedot, jotka koskevat lähettäjää, vastaanottajaa, reittitietoja ja aikamerkintöjä. Tunnistamistiedon käsitteen kannalta on huomattava, että tilaaja, johon tunnistamistieto voidaan yhdistää, voi olla luonnollisen henkilön lisäksi myös oikeushenkilö. Lisäksi on huomattava, että televalvonnan avulla on mahdollisuus saada tunnistamistietoja televiesteistä, mutta oikeus saada tunnistamistietoja ei merkitse oikeutta televalvontaan.

Selkeyssyistä määritelmässä käytettäisiin poliisilain tavoin televiestin sijaan viestin käsitettä, joka olisi yhdenmukainen myös pakkokeinolain telekuuntelun ja televalvonnan määritelmän kanssa. Niin ikään teleosoitteen ja telepätelaitteen käsitteet olisivat yhdenmukaisia suhteessa poliisilakiin ja pakkokeinolakiin. Televalvonnan piiriin kuuluisi myös teleosoitteen ja telepätelaitteen sijaintitiedon hankkiminen. Ehdotettu määritelmä kattaisi tekniikkaneutraalisti kaikkien siirrettävissä olevien teleosoitteiden ja telepätelaitteiden sijainnin selvittämisen riippumatta siitä, onko esimerkiksi kysymys matkaviestimestä vai jostakin sen kaltaisesta laitteesta.

Niin ikään selkeyssyistä momentissa säädettäisiin yhdenmukaisesti poliisilain kanssa tunnistamistiedon määritelmästä, joka perustuu tietoyhteiskuntakaaren 3 §:n 40 kohtaan. Tunnistamistiedon tyhjentävä ja yksiselitteinen määrittely ei ole mahdollista. Määritelmän rajoittuminen viestiä koskeviin tietoihin tarkoittaisi sitä, että viestiin liittymätön tietokoneiden välinen ohjausliikenne ei olisi luottamuksellisen viestinnän suojan piirissä. Rajaus vastaisi asiallisesti myös poliisilain ja pakkokeinolain mukaisesta televalvonnasta säädettyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitokselle voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepätelaitteen televalvontaan, jonka lausumien tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen taikka törkeään metsästysrikokseen. Edellytyksenä ovat rikokset vastaisivat rangaistusankaruudeltaan ja rikostyyppien osalta rajavartiolain 43 a §:n 2 momentissa lueteltuja televalvonnan perusteena olevia Rajavartiolaitoksen tutkimia rikoksia. Säännös vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momenttia.

17 §. *Televalvonta teleosoitteen tai telepätelaitteen haltijan suostumuksella.* Pykälän mukaan Rajavartiolaitos saisi kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepätelaitteeseen, jos jonkun voitaisiin lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai telesoitetta tai telepätelaitetta käyttäen tehtävään Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 9 §:n 1 kohtaa ja 4 kohtaa sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Televalvonta koskien suostumuksen antajan hallinnassa olevaa telesoitetta tai telepäätelaitetta tarkoittaisi tosiasiallista hallintaa. Näin ollen esimerkiksi työnantaja ei voisi antaa suostumusta työntekijän käytössä olevan matkapuhelimen televalvontaan. Myöskään satunnainen toisen matkapuhelimen käyttäminen ei voisi oikeuttaa suostumuksen antamiseen matkapuhelimen omistajan viestinnän osalta.

Suostumus tulisi antaa kirjallisessa muodossa. Se voitaisiin kirjata esimerkiksi kuulustelupöytäkirjaan. Kiireellisissä tilanteissa suostumus voitaisiin kuitenkin antaa suullisesti, mutta se tulisi vahvistaa kirjallisesti niin pian kuin mahdollista. Todistajaksi katsotaan esimerkiksi henkilö, jonka hallussa on viesti, joka koskee telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta.

Loukatun suostumusta koskevan opin mukaisesti jokainen voisi pätevästi antaa suostumuksensa hallinnassaan olevan telesoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jos suostumus on annettu vapaaehtoisesti ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja ymmärtäen sen merkitys. Suostumuksen tulee olla aidosti vapaaehtoinen. Sen saamiseksi Rajavartiolaitoksen puolelta ei saa käyttää taivuttelua tai muuta vastaavaa johdattelua. Rajavartiolaitos voisi tuoda esiin mahdollisuuden käyttää suostumusperusteista televalvontaa, mutta johtopäätösten tekeminen tiedonhankintakeinon käytöstä olisi aina jätettävä asianomaiselle henkilölle.

Suostumukseen perustuvassa televalvonnassa olisi siis kyse estettävästä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvasta rikoksesta, johon suostumuksen antaja liittyisi tavalla tai toisella. Käytännössä suostumuksen antajalla ja estettävällä teolla tai estettävän teon tekijällä tulisi olla sellainen yhteys, että suostumuksen antajan hallinnassa olevan telesoitteen tai telepäätelaitteen televalvonnalla voisi olla merkitystä estettävän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen kannalta. Toimivaltuuden tarve saattaisi käytännössä ilmetä esimerkiksi tilanteessa, jossa on kyse epäillyn rikoksen todistajan tai asianomistajan telelaitteeseen tulleesta tai siitä lähteneestä tiedosta.

18 §. Televalvonnasta päättäminen. Pykälä vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 10 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentin säännöksiä sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Rajavartiolain 43 a §:n 4 momentin perusteella Rajavartiolaitoksessa sovelletaan pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen, mitä päällystään kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään.

Televalvonnasta päättäisi tuomioistuin. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättäisi 16 §:n 2 momentissa sekä 17 §:ssä tarkoitetusta televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Tämä olisi lähtökohta kaiken televerkoista toteutettavan tiedonhankinnan osalta.

Jos 1 momentissa tarkoitetussa asiassa on toimittava viivytyksettä, 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämisestä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 47 §:n mukaisesti.

Asia tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi siitä huolimatta, että televalvonnan käyttäminen lopetetaan 24 tunnin kuluessa sen käytön aloittamisesta. Muuten hyvin lyhytaikaisella tiedonhankinnalla voitaisiin kiertää päätöksentekomenettelylle annettavia vaatimuksia. Asian saattaminen tällaisissakin tapauksissa tuomioistuimen käsiteltäväksi edistäisi toiminnan lainmukaisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Se voitaisiin myöntää koskemaan myös luvan antamista edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi. Sääntely vastaisi poliisilain 5 luvun 10 §:n 5 momenttia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vaatimukseen ja päätökseen sisällytettävistä tiedoista. Se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 10 §:n 5 momenttia ja Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä sekä pakkokeinolain 10 luvun vastaavan salaisen pakkokeinon päätöksen sisältöä. Vaatimuksessa ja päätöksessä olisi mainittava tiedot, joiden perusteella tiedonhankintakeinon edellytysten täyttymistä voidaan arvioida. Säännös korostaa velvollisuutta esittää ja perustella tosiseikkoja, joiden perusteella tuomioistuin voi tehdä tiedonhankintakeinon käytön edellytysten täyttymisestä omat johtopäätöksensä. Säännöksen tavoitteena olisi laadukas lupaprosessi.

Momentin kohdassa 1 toimenpiteen perusteena olevalla Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvalla rikoksella tarkoitettaisiin estettävää rikosta ja toimenpiteen perusteena olevalla vaaralla sitä vaaraa, jonka torjumiseksi toimenpide suoritetaan. Momentin 2 kohdassa mainitulla henkilöllä tarkoitettaisiin tässä laissa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon yhteydessä henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Viimeksi mainittu ei olisi kuitenkaan esitutkintalaissa tarkoitettulla tavalla rikoksesta epäilty. Kohdan 3 ilmaisulla "tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat" tarkoitettaisiin tosiseikkoja, joiden perusteella henkilön voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Kohdat 4—7 tulisivat sovellettavaksi sellaisenaan. Salaisissa tiedonhankintakeinoissa siirryttäisiin yleisemminkin televerkossa suoritettavien tiedonhankintakeinojen sekä myös teknisen kuuntelun ja teknisen katselun osalta luvan tai päätöksen alkamis- ja päättymisajan kohdan kellonaikatarkkuuteen. Nämä ajankohdat tulisi mainita päätöksessä.

19 §. Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 11 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Tukiasematietojen hankkimisesta ja sen edellytyksistä rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tukiasematietojen hankkiminen. Säännöksellä tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voisi siis koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita. Tukiasematietojen hankkimisella kajottaisiin vähemmän kohteen perusoikeuksiin kuin televalvonnalla. Lisäksi tiedonhankinnan kohteiden perustuslailla suojattujen oikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellistä olisi tukiasematietojen hankkiminen rikoksen estämiseksi kohteita poissulkevassa tarkoituksessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tukiasematietojen hankkimisen edellytyksistä. Momentin mukaan Rajavartiolaitokselle voitaisiin antaa lupa tukiasematietojen hankkimiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevasta tukiasemasta, kun henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän Ra-

javartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

20 §. Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 12 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättäisi tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien olisi ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa annettaisiin tietyksi ajanjaksoksi. Lupa koskisi, kuten poliisilain 5 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu lupa, myös päätöksentekohetkeä edeltäviä tietoja. Myös päätöksentekohetkeä edeltävillä tiedoilla voi olla merkitystä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisen kannalta. Olennaista on se, että tietojen merkitys pysytään perustelevaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin seikoista, jotka tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Momentin 2 kohtaa tulisi soveltaa siten, että kysymyksessä ovat tosiseikat, joiden perustella tukiaseman alueen on syytä olettaa olevan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisen kannalta merkityksellinen.

Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta ja tekninen tarkkailu

21 §. Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin tarkkailutoimivaltuudesta ja sen edellytyksistä kuten poliisilaissa. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 13 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Suunnitelmallisesta tarkkailusta ja sen edellytyksistä rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentissa olisi poliisilain 5 luvun 13 §:n 1 momentin kanssa samansisältöinen tarkkailun määritelmä. Momentin mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailun yleisellä määritelmällä on merkitystä tarkkailun eri muotojen määritelmien kannalta. Tämä koskisi erityisesti 2 momentin mukaista suunnitelmallista tarkkailua.

Tässä laissa esitetyssä tarkkailussa henkilöstä tehtäisiin rikoksen estämistä edistäviä havaintoja. Tarkkailuun kuuluu sen kohteena olevaan henkilöön kohdistettu tiedonhankintatarkoitus, mikä erottaa sen valvonnasta. Toimenpiteelle olisi luonteenomaista myös havaintojen tekeminen salaa. Tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena, vaikka sinänsä tarkkailu toteutetaan täysin avoimesti esimerkiksi tunnuksellisesta virka-autosta. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saisi hakeutua aktiivisesti. Peitellyssä tiedonhankinnassa rajoitetusti toiminnan luonteeseen kuuluu aktiivinen vuorovaikutus tiedonhankinnan kohteen kanssa ja pyrkiminen vuorovaikutustilanteisiin. Tämä ei kuitenkaan estä tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankin-

nan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tarkkailun toteuttaja paljastuu tahattomasti tai olisi ilman vuorovaikutusta välittömässä vaarassa paljastua. Tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viereisestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voisi siis tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloitteen vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailussa saisi nykyisen käytännön mukaisesti käyttää omien aistihavaintojen tukena muun ohessa kiikaria, kameraa, videokameraa, valonvahvistinta tai muuta vastaavanlaista teknistä laitetta. Rajanvedossa tekniseen katseluun olennaista olisi se, että mainittua keinoa käytettäisiin 27 §:n 1 momentin mukaan paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Tarkkailussa käytettävien teknisten laitteiden tulisi koko tiedonhankinnan ajan olla rajavartiomiehen valvonnassa ja käyttämiä.

Selvyyden vuoksi on mainittava, että tarkkailu on mahdollista myös tietoverkossa. Tarkkailun toteuttaminen tietoverkossa tietokoneen välityksellä esimerkiksi katselemalla henkilön keskustelupalstalla käymää keskustelua ei olisi teknistä tarkkailua, vaikka tietokoneen käyttö onkin välttämätöntä tarkkailun toteuttamiseksi. Kysymys olisi tähän toimintaympäristöön liittyvästä erityispiirteestä. Tietokonetta käytettäisiin näissä tilanteissa muiden käyttäjien tavoin. Momentissa tarkoitettu tarkkailu vastaisi sisällöllisesti poliisilain mukaista tarkkailua.

Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Tarkkailun määritelmän mukaisesti myös suunnitelmallista tarkkailua käytettäisiin salaa, mikä pitäisi sisällään myös vuorovaikutuksen välttämisen. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 13 §:n 2 momentin säännöstä.

Suunnitelmalliselle tarkkailulle ei voida määrittää mitään vähimmäiskestoja. Tällaiseen tarkkailuun tarvittava vähimmäisaika riippuisi tapauskohtaisista olosuhteista. Tarkkailu voitaisiin katsoa suunnitelmalliseksi myös silloin, kun tarkkailu ei kerrallaan kestä pitkää aikaa, mutta se toistetaan jonkin ajan kuluttua. Lyhytkestoisuuden arvioinnin kannalta merkityksellistä olisi siis ensimmäisen ja viimeisen tarkkailutoimenpiteen välinen aika. Suunnitelmalliselle tarkkailulle olisi tyypillistä sen seuraaminen, mitä rikoksesta epäilty tekee ja keitä henkilöitä hän tapaa.

Suunnitelmallinen tarkkailu voisi kohdistua ainoastaan 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön. Muihin kuin häneen kohdistuva tarkkailu olisi siten mahdollista ainoastaan lyhytkestoisena yksittäisenä toimenpiteenä lähinnä siitä syystä, että oikean tarkkailukohteen varmistamiseksi käytännössä joudutaan kohdistamaan havaintojen tekemistä myös muihin ihmisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän 4 §:ssä tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka kätkemisrikokseen.

Kuten yleisperusteluista ilmenee, tämä kynnys liittyisi siihen, että suunnitelmallisella tarkkailulla puututtaisiin henkilön yksityisyyden suojaan. Tämän vuoksi sen käyttämiselle säädettäisiin vastaava kynnys kuin poliisilaissa. Suunnitelmallisen tarkkailun edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan myös se, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä tarkoitettua tarkkailua ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Teknistä laitetta ei saisi käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa. Aistinvarainen tarkkailu rikoksen estämiseksi saisi kuitenkin kohdistua myös kotirauhan piirissä olevaan henkilöön.

Vakituiseen asumiseen käytettävät tilat kuuluvat kotirauhan suojan ydinalueeseen. Tässäkin yhteydessä "tilalla" tarkoitettaisiin seinillä ja katolla tai vastaavilla rakenteilla rajattua paikkaa. Vakituiseen asumiseen käytettäviä tiloja ei voida määritellä tyhjentävästi. Tilan tosiasiallinen käyttö ei välttämättä liity sen alkuperäiseen tarkoitukseen.

Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Säännös suojaa kotia ja sen välitöntä ympäristöä. Asunnolla tarkoitetaan muun ohessa kerros- ja rivitaloaluoneistoja sekä omakotitaloja ja niiden osia.

Asunnot ja niiden osat olisivat tyypillisesti "vakituiseen asumiseen käytettävän tilan" määritelmän piirissä. Vaikka asuintalon porraskäytävä kuuluukin kotirauhan suojan piiriin, sitä ei voida lukea vakituiseen asumiseen käytettäviin tiloihin. Kotirauhan suojan piiriin kuuluvat piharakennukset eivät kuuluisi momentissa tarkoitettuihin tiloihin, jos niitä ei käytetä vakituiseen asumiseen. Loma-asuntoja, hotellihuoneita, telttoja ja asuntovaunuja sekä muita vastaavia tiloja ei yleensä käytetä vakituiseen asumiseen.

Momenttiin liittyisi tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta päättävän rajavartiomiehen arviointivelvollisuus, johon tarvittaessa liittyisi selonottovelvollisuus. Jos tila on vakituiseen asumiseen tarkoitettu, vallitsee oletus siitä, että tila on samalla vakituiseen asumiseen käytettävä. Tämä lähtökohta voitaisiin kumota vastakkaista asiantilaa koskevalla selvityksellä. Vastaavasti, jos tilaa ei ole tarkoitettu vakituiseen asumiseen, vallitsisi oletus siitä, että tilaa ei käytetä sellaiseen asumiseen. Tämäkin oletus voisi kumoutua. Esimerkiksi hotellihuonetta tai toimistona käytettävää huoneistoa voidaan tosiasiallisesti käyttää vakituiseen asumiseen ja toisaalta asuinhuoneistoa voidaankin tosiasiallisesti käyttää toimistona.

22 §. Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 14 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi suunnitelmallisesta tarkkailusta. Päätös voitaisiin 2 momentin mukaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin suunnitelmallista tarkkailua koskevan päätöksen sisällöstä, jonka osalta voidaan viitata 18 §:n perusteluissa esitettyyn.

23 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Uuden poliisilain säätämisen yhteydessä peitelty tiedonhankinta tuli myös Rajavartiolaitoksen käyttöön tiettyjen rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi säädettyjen keinojen valikoimaan. Peitelty tiedonhankinta on nykyään rajavartiomiehen käytettävissä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää ihmiskauppaa estettäessä tai selvitettyä.

Ehdotettu pykälä vastaa asiallisesti poliisilain 5 luvun 15 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä. Se säilyttäisi nykyisen sääntelyn ennallaan.

Pykälässä säädettäisiin tiedonhankinnasta, jossa on peitetoimintaa muistuttavia piirteitä, mutta joka on lyhytaikaista ja jossa ei muodostettaisi samanlaista luottamussuhdetta kohdehenkilön kanssa kuin peitetoiminnassa. Pykälän 1 momentin mukaan peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitettaisiin tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 15 §:n 1 momentin vastaavaa määritelmää.

Maininta tiettyyn henkilöön kohdistuvasta tiedonhankinnasta tarkoittaisi, että toimenpide voi kohdistua muuhunkin kuin 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syylistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa rikollisryhmä tilaa taksin, jota tosiasiallisesti kuljettaa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa suorittava rajavartiomies, ja mainittu henkilö on ryhmän mukana. Lisäksi toimivaltuuden piiriin kuuluisi esimerkiksi tietyn henkilölle tarkoitettun lähetyksen toimittaminen perille lähettinä esiintyen. Tällaisissa tilanteissa on mahdollista, että lähetyksen ottaa vastaan muu kuin 2 momentissa tarkoitettu henkilö. Peiteltyä tiedonhankintaa voisi olla myös se, että rajavartiomies tarjoilijaksi tekeytyneenä harjoittaa tiedonhankintaa ravintolassa mainitun henkilön läheisyydessä. Kuten nykyäänkin, peiteltyä tiedonhankintaa Rajavartiolaitoksessa toteuttaisivat ne rikostorjuntaa suorittavat rajavartiomiehet, jotka on erityisesti koulutettu tämän tiedonhankintakeinon käyttöön. Peitellyn tiedonhankinnan ja Rajavartiolaitoksen keinovalikoimaan kuulumattoman peitetoiminnan rajan tiedostaminen on erityisen tärkeää, jotta toimivaltuutta ei käytetä tavalla, jossa olisi tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta.

Tarkkaa aikarajaa peitellyn tiedonhankinnan kestolle ei voida antaa, koska vuorovaikutuksen toinen osapuoli voi omilla toimillaan pitkittää tilannetta, vaikka tiedonhankinnan tavoite olisi-kin jo saavutettu. Epäluonteva irtautuminen tilanteesta voisi myös paljastaa tiedonhankinnan.

Erotuksena tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta toimivaltuuden käytölle on luonteenomaista nimenomaan pyrkimys henkilökohtaiseen tapaamiseen tai vastaavaan vuorovaikutukseen tiedonhankinnan kohteen kanssa, ei kuitenkaan vastaavanlaiseen pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuin peitetoiminnassa. Peiteltyssä tiedonhankinnassa ei siten olisi kysymys soluttautumisesta. Toimivaltuutta ei saisi käyttää peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi. Muutoinkaan säännöksellä ei ole tarkoitus korvata peitetoimintaa koskevaa sääntelyä.

Toiminnan luonteeseen kuuluisi lisäksi ainoastaan väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttäminen. Esimerkkinä voidaan mainita kuljetustoimintaa harjoittavan yrityksen haalareiden ja nimikyltin käyttäminen. Tällaista suojausta voitaisiin käyttää ainoastaan rikostorjuntaa suorittavan rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi, toisin sanoen tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Tiedonhankinnan suojaaminen olisi mahdollista 39 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitos saisi, kuten nykyäänkin, käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voitaisiin perustellusti olettaa hänen syylistyvän törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmis-kaupparikokseen.

Peitelty tiedonhankinta ei olisi pykälän 3 momentin mukaan sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Tiedonhankinnan toteuttaminen asunnossa olisi näin ollen kategorisesti kiellettyä. Säännös vastaisi poliisilain 5 luvun 15 §:n 3 momenttia.

24 §. *Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 16 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen sekä 43 a §:n 4 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättäisi peitellystä tiedonhankinnasta. Säännös vastaisi rajavartiolain 43 a §:n 4 momentissa säädettyä. Päätöksentekotason säilyttäminen Rajavartiolaitoksen esikunnassa on perusteltua. Peitellyn tiedonhankinnan erottaminen Rajavartiolaitoksen keinovalikoiman ulkopuolella olevasta peitetoiminnasta on erityisen tärkeää, jotta peitellyn tiedonhankinnan toimivaltuutta ei käytettäisi tavalla, jossa olisi tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Rajavartiolaitos ei voi käyttää peitetoiminnan toimivaltuutta rikosten estämiseen eikä selvittämiseen, eikä sitä tässäkään esityksessä ehdoteta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös peitellystä tiedonhankinnasta olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä; 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies; 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos; 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö; 5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu; 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta; 7) peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Toimenpiteellä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että kysymyksessä on lähetyksen toimittaminen tiettyyn osoitteeseen, ja tavoitteella sen selvittämistä, kuka lähetyksen ottaa vastaan. Toimivaltuuden käytön osalta edellytettäisiin erikseen siitä vastaavan rajavartiomiehen nimeämistä, jonka tehtävänä olisi huolehtia muun muassa siitä, ettei toiminnassa ole tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Päätöksessä olisi mainittava myös estettävänä oleva rikos, mutta ei tarvitsisi nimetä sitä henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen. Päätöksessä tulisi mainita ainoastaan tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö, joka voisi tosiasiallisesti olla toistaiseksi Rajavartiolaitokselle tuntematon.

Kuten muidenkin tiedonhankintakeinojen osalta, myös peiteltyä tiedonhankintaa koskevassa päätöksessä henkilöön kohdistuvan epäilyn taustalla olevat tosiseikat, joihin epäily perustuu, tulisi kuvata päätöksessä niin, että ulkopuolinen tarkastelija voi vakuuttua keinojen käytön edellytysten olemassaolosta. Peitellyn tiedonhankinnan osalta ei edellytettäisi alkamis- ja päättymisajankohdan määrittelyä kellonaikatarkkuudella, koska kysymys on pikemminkin yksittäisen toimenpiteen suorittamisesta sopivana ajankohtana. Peitellyn tiedonhankinnan osalta päätöksentekijä voisi asettaa rajoituksia ja ehtoja kuten muidenkin salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yhteydessä. Rajoitukset voisivat johtua esimerkiksi suhteellisuusperiaatteesta sekä tarkoituksenmukaisuus-, oikeusturva- ja työturvallisuusnäkökohdista. Peiteltyä tiedonhankintaa ei olisi mahdollista toteuttaa asunnossa edes silloin, kun asuntoon meneminen tapahtuisi asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Asunnossa tapahtuvana peiteltyä tiedonhankintana ei kuitenkaan pidettäisi vielä sitä, että lähetyksen vastaanottaja pyytäisi esimerkiksi lähetystä kuitatessaan lähettinä esiintyneen rajavartiomiehen odottamaan asuntonsa eteisessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. On mahdollista, että henkilöön kohdistuva epäily täsmentyy toimenpiteen toteuttamista odottaessa sellaiseen tekoon, jonka estämisessä toimivaltuutta ei ylipäänsä voida käyttää. Myös muu olosuhteiden muuttuminen voi aiheuttaa tarpeen tarkistaa päätöstä. Momentti velvoittaisi toimenpiteestä vastaavan rajavartiomiehen seuraamaan peitellyn tiedonhankinnan edellytysten olemassaoloa ja tiedonhankinnan tarpeellisuutta erityisesti silloin, kun päätöksentekohetki ja tiedonhankinnan toteuttaminen eroavat ajallisesti paljon toisistaan.

25 §. Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 17 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Teknisestä kuuntelusta ja sen edellytyksistä rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen kuuntelu. Teknisellä kuuntelulla tarkoitettaisiin rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön, keskustelun osapuolten taikka pykälän 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainittaisiin kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot.

Ilmaisu "rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä" liittyisi siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaistavaksi salakuuntelu. Ilmaisun lisääminen tarkoittaisi sitä, että teknisen kuuntelun yhteydessä ei syyllistyä salakuunteluun, kunhan kyseistä salaista tiedonhankintakeinoä käytetään asianmukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että päätös teknisen kuuntelun käyttämisestä on syntynyt oikeassa järjestyksessä ja että kuuntelua käytetään lainmukaisesti.

Jos havaitaan, että momentissa tarkoitettu henkilö poistuu muuten kuin hetkellisesti tilasta, kuuntelu olisi keskeytettävä, tai jos kysymys ei olisi reaaliaikaisesta kuuntelusta, tiedot tulisi poistaa jälkikäteen tallenteelta. Toisaalta sen havaitseminen, että mainittu henkilö palaa takaisin tilaan, voi olla käytännössä mahdotonta ilman, että kuuntelu pidetään käynnissä koko ajan.

Jos henkilö poistuu hetkellisesti tilasta, kuuntelua ei yleensä tarvitsisi keskeyttää. Kuuntelu-kiellosta, tallenteiden tarkastamisesta ja tutkimisesta sekä teknisen kuuntelun keskeyttämisestä säädettäisiin tarkemmin 43—45 ja 49 §:ssä. Myös näissä tapauksissa saattaisivat tulla sovellettaviksi 46 ja 47 §:n säännökset ylimääräisestä tiedosta. Tietojen hävittämisestä säädettäisiin 48 §:ssä.

Teknisen kuuntelun määritelmään liittyy se, että esimerkiksi julkisessa tilassa käytyä kovaäänistä keskustelua koskeva tiedonhankinta ei edellytä pakko- tai tiedonhankintakeinon käyttöä. Sama koskee luonnollisesti keskustelua, johon kuuntelija osallistuu (KKO 1981 II 182). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei teknistä kuuntelua ole myöskään se, että kuuntelulaitteella seurataan epäillyn henkilön liikkumisen aiheuttamia ääniä. Teknistä kuuntelua on puolestaan se, että teknisellä laitteella kuunnellaan tai tallennetaan, mitä puhelinkeskustelun toinen osapuoli sanoo puhelimeen, kun kuuntelu kohdistuu puheen synnyttämiin ääniaaltoihin.

Pakkokeinolaissa olevaa teknisen kuuntelun määritelmää muutettiin vuonna 2003 siten, että määritelmässä mainitaan ainoastaan "viesti" aikaisemman ilmaisun "suullinen viesti" sijaan. Muutoksen valmistelutöissä (HE 52/2002 vp) muutosta perusteltiin muun ohessa salausteknologian ja -järjestelyjen käytön lisääntymisellä. Hallituksen esityksessä todetaan, että kun on kysymys esimerkiksi sähköpostin lähettämisen yhteydessä tapahtuvan tietokonepääteen näppäimistön käytön teknisestä tarkkailusta, tällaisen tarkkailun lukeminen teknisen kuuntelun määritelmässä tarkoitetuksi keskusteluksi tai suulliseksi viestiksi on tulkinnanvaraista. Tällainen näppäimistökuuntelu kuuluisi myös momentissa tarkoitettun teknisen kuuntelun määritelmän piiriin. Erona 31 §:n mukaiseen tekniseen laitetarkkailuun olisi se, että teknisellä laitetarkkailulla ei saisi hankkia tietoa viestin sisällöstä.

Määritelmäsäännöksessä mainittaisiin nimenomaisesti, että teknisen kuuntelun tavoitteena on keskustelun tai viestin sisällön selvittäminen. Varsinaisen merkityssisällön selvittämisen lisäksi

si tavoitteena voi olla keskustelun tai viestinnän osapuolten tunnistaminen taikka epäillyn henkilön toiminnan selvittäminen muuten.

Pykälän 2 momentin mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se muuhun kuin vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan tai muuhun paikkaan. Kielto ei koskisi kuitenkaan 5 momentissa tarkoitettua vaaran torjumiseksi tehtävää teknistä kuuntelua eli niin sanottua rynnäkkötarkkailua.

Pykälän 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Rajavartiolaitokselle voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Teknistä kuuntelua voitaisiin momentin nojalla kohdistaa henkilöön hänen ollessaan rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaisessa kotirauhan suojaamassa tilassa, kunhan se ei ole vakituiseen asumiseen käytetty tila. Merkitystä ei olisi sillä, mihin tekninen laite, menetelmä tai ohjelmisto asennetaan. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta ja poisottamisesta säädetäisiin 34 §:ssä.

Vapautensa menettäneen kuuntelun osalta ei edellytettäisi sitä, että hänen tulisi olla sellissä tai suorittaa rangaistusta rangaistuslaitoksessa taikka olisi pakkolaitokseen eristetty tai tutkintavanki. Tällainen edellytys olisi tarpeeton, koska käytännössä vapautensa menettänyttä voidaan tosiasiallisesti kuunnella ainoastaan niissä tiloissa, joissa hänellä on lupa käydä tai oleskella. Teknisen kuuntelun edellytyksenä olisi edelleen, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen.

Selvyyden vuoksi 3 momentissa säädetäisiin erikseen tilaan tai muuhun paikkaan kohdistuvasta kuuntelusta. Tekninen kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tosiasiallisesti tilaan tai paikkaan, johon kohdistuva kuuntelu on ylipäänsä sallittua. Kysymys olisi siten niin sanotusta tilakuuntelusta.

Momentin mukaisissa tilanteissa Rajavartiolaitos ei voi toteuttaa teknistä kuuntelua esimerkiksi paljastumisriskin vuoksi jatkuvana seurantatoimenpiteenä, vaan ainoastaan tietyissä rikoksen estämisen kannalta merkityksellisissä tiloissa ja paikoissa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa epäilty henkilö siirtyy yleiseltä paikalta varastotilaan. Rajavartiomies ei voi paljastumatta seurata henkilöä kyseiseen tilaan, vaan tekninen kuuntelu on toteutettava muulla tavoin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kyseinen tila on varustettava kuuntelulaitteilla ennakoon.

Teknisen kuuntelun edellytykseksi asetettaisiin myös varsin korkea näyttökynnys (todennäköisyys) sen suhteen, että mainittu henkilö oleskelee tai käy kyseisessä tilassa tai muussa paikassa. Henkilön ja tilan välinen yhteys olisi heikoimmillaan silloin, kun tämä vain käy siellä. Voidaan perustellusti olettaa, että hän esimerkiksi tuo tilaan väärennettyjä matkustusasiakirjoja toiselle henkilölle. Oleskelulla tarkoitettaisiin käymistä pidempiaikaista viipymistä kyseisessä tilassa tai muussa paikassa, mutta ei kuitenkaan vielä asumisen kaltaista pysyvyyttä.

Pykälän 4 momentissa säädetäisiin teknisen kuuntelun perusterikoksista. Edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan pe-

rustellusti olettaa hänen syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi törkeä laittoman maahantulon järjestäminen ja törkeä metsästysrikos.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että tämän keinoon käytöllä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta tekniseen kuunteluun 2 momentista huolimatta tilanteissa, jossa se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittavan virkamiehen, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Momentissa tarkoitettu tekninen kuuntelu voisi olla kyseessä, jos esimerkiksi ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista on toimenpiteen suorittajien turvallisuuteen liittyvistä syistä tarpeen varmistua, onko tilassa virkatoimen kohteena olevan henkilön lisäksi muita henkilöitä.

26 §. Teknisestä kuuntelusta päättäminen. Pykälä vastaa asiallisesti poliisilain 5 luvun 18 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättäisi rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta päättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 25 §:n 5 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä kuuntelusta. Muissa kuin 1 momentissa mainituissa tilanteissa olisi kysymys esimerkiksi teknisen kuuntelun kohdistamisesta varastohalliin, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa kuuntelulla voidaan perustellusti olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Pykälän 3 momentin mukaan teknistä kuuntelua koskeva lupa voitaisiin antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vaatimuksen ja päätöksen sisällöstä. Vaatimuksessa ja päätöksessä tulisi tuoda esille ne tosiseikat, joiden perusteella voidaan arvioida tietyn tilan tai muun paikan olevan sellainen, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän. Tämä liittyy teknisen kuuntelun edellytyksissä mainittuun tuloksellisuusodotukseen. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että teknisen kuuntelun kohdistuessa tilaan ei tilaa tarvitsisi kaikissa tapauksissa yksilöidä vastaavalla tavalla kuin epäillyn henkilön asuntoa. Tiedossa saattaa esimerkiksi olla, että henkilö on tulossa kaupunkiin johonkin hotelliin, mutta päätöksen tekemisvaiheessa ei vielä tiedetä, mihin hotelliin tai hotellihuoneeseen hän tulee majoittumaan.

27 §. Tekninen katselu ja sen edellytykset. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 19 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Teknisestä katselusta ja sen edellytyksistä rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen katselu. Sillä tarkoitettaisiin rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön taikka tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Määritelmä vastaisi poliisilain teknisen katselun määritelmää.

Teknisen kuuntelun määritelmän tavoin myös teknisen katselun määritelmässä todettaisiin, että tekninen katselu kohdistuu tiettyyn henkilöön. Hänen ohella teknistä katselua voitaisiin kuitenkin kohdistaa myös tiettyyn tilaan tai muuhun paikkaan. Tekniikkaneutraalisti säännöksessä mainittaisiin erilaisten kameroiden lisäksi myös muut tekniset laitteet, menetelmät ja ohjelmistot. Tekninen katselu eroaisi tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta siinä, että teknisessä katselussa käytettäisiin paikkaan sijoitettuja teknisiä laitteita, menetelmiä tai ohjelmistoja.

Kuten teknisen kuuntelun määritelmässä, myös teknisen katselun määritelmässä määritettäisiin tiedonhankintakeinon suhde rikoslaisissa kiellettyyn toimintaan. Rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan salakatseluun syyllistyy se, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa 1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka 2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä (julkisrauhan rikkominen) tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukatun.

Teknisen katselun määritelmän ilmaus "rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä" tarkoittaisi sitä, että katselun yhteydessä ei syyllistytä salakatseluun, kunhan kyseistä tiedonhankintakeinoja käytetään asianmukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että päätös teknisen katselun käyttämisestä on syntynyt oikeassa järjestyksessä ja katselua käytetään lainmukaisesti.

Tässä yhteydessä on syytä kuitenkin korostaa salaisten tiedonhankintakeinojen käytössä sovellettavien periaatteiden merkitystä silloin, kun teknistä katselua toteutetaan tavalla, joka ilman toimivaltuutta tarkoittaisi salakatseluun syyllistymistä. Erityisesti tämä koskee rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja tiloja ja muita paikkoja. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti punninnassa on otettava huomioon tiedonhankintakeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien, tässä tapauksessa kotirauhan ja yksityisyyden suojan loukkaaminen. Huomioon on lisäksi otettava vähimmän haitan periaate ja hienotunteisuusperiaate. Erityisesti käymälätiloihin, pukeutumistiloihin ja muihin vastaaviin tiloihin teknistä katselua ei tulisi kohdistaa ilman painavia perusteita.

Tekninen katselu voitaisiin toteuttaa myös muulla kuin viranomaisen laitteella. Tämä voi tapahtua esimerkiksi niin, että kaupungin hallitsema kameravalvontalaitteisto kohdistetaan Rajavartiolaitoksen intressissä tiettyyn epäiltyyn henkilöön. Jos kaupungin kameravalvontajärjestelmästä vain toimitettaisiin Rajavartiolaitokselle mahdollisesti rikoksen estämistä tai selvittämistä tukevaa kuvamateriaalia ja tallentaminen olisi tapahtunut muuten kuin Rajavartiolaitoksen kontrolloimana ja intressissä, kysymys ei olisi teknisestä katselusta.

Tietyn henkilön katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidettäisi teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. "Paikkaan sijoitetulla" tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaa suorittavan rajavartiomiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen tekemistä ja paikallaoloa. Seurantalaitteen asentamisesta ja poisottamisesta säädettäisiin 34 §:ssä. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailua tai suunnitelmallista tarkkailua.

Pykälän 2 momentissa ilmaistaisiin asuntokatselukielto. Momentin mukaan teknistä katselua ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Vakituksella asumisella tarkoitettaisiin samaa kuin voimassa olevassa oikeudessa. Ilmaisua "vakituiseen asumiseen käytettävä tila" on selostettu 21 §:n perusteluissa. Asuntokatselukielto ei kuitenkaan koskisi vaaran torjumiseksi tehtävää teknistä katselua eli niin sanottua rynnäkkötarkkailua.

Pykälän 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen katseluun. Rajavartiolaitokselle voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen katseluun. Katselu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Teknisen katselun edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan myös se, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Teknisen kuuntelun sääntelyn tavoin momentista ilmeni, että teknisen katselun kohteena olisi tietty henkilö, mutta katselu voitaisiin toteuttaa kohdistuvana tiettyyn tilaan, jolla on riittävän kiinteä yhteys kyseiseen henkilöön. Tältä osin voidaan viitata siihen, mitä 25 §:n perusteluissa on todettu teknisestä kuuntelusta. Teknistä katselua voitaisiin kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan suojaamiin tiloihin, jotka eivät ole vakituiseen asumiseen käytettäviä. Edellä mainitusta säädettäisiin 4 momentissa. Katselun kohteena voisivat myös olla kotirauhan suojan piiriin kuuluvat muut paikat kuin tilat.

Pykälän 4 momentin mukaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 25 §:n 4 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Muun teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Momentin viittaus 25 §:n 4 momenttiin tarkoittaisi sitä, että teknisessä katselussa sovellettaisiin teknisen kuuntelun perusterikosluetteloa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta tekniseen katseluun 2 momentin estämättä tilanteessa, jossa se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittavan virkamiehen, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Momentissa tarkoitettu tekninen katselu voisi tulla kyseeseen esimerkiksi varmistauduttaessa ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista, ettei tila ole ansoitettu tai ettei tilassa virkatöimen kohteena olevan henkilön lisäksi oleskelee muita henkilöitä.

28 §. Teknisestä katselusta päättäminen. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 20 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, jos katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Momentissa oleva päätöksentekoa koskeva sääntely vastaisi poliisilain 5 luvun 20 §:n 1 momenttia. Päätöksentekoa koskevan sääntelyn osalta korostettaisiin kotirauhan suojaamien tilojen ja muiden paikkojen suojaa.

Pykälän 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi 27 §:n 5 momentissa tarkoitetusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä katselusta. Momentissa tarkoitetusta teknisestä katselusta voisi olla kysymys esimerkiksi teknisen katselun lyhytkestoisesta toteuttamisesta ennen kiinniottoa virkatoimen turvalliseksi suorittamiseksi tai sen kohdistamisesta varastohalliin, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan ja käyvän ja jossa katselulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa tekniseen katseluun voitaisiin antaa tai päätös siitä tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Kuukauden määräaika ulotettaisiin jatkossa myös tekniseen katseluun, jonka enimmäiskestosta ei nykyisin säädetä. Luvan voimassaoloaika teknisen katselun osalta olisi sama kuin poliisilaissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin teknistä katselua koskevan vaatimuksen ja päätöksen sisällöstä tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaa sääntelyä. Päätöksessä mainittavien ilmaisujen soveltamista on käsitelty edellä teknisestä kuuntelusta päättämisen yhteydessä.

29 §. Tekninen seuranta ja sen edellytykset. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 21 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen seuranta. Sillä tarkoitettaisiin esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla. Määritelmä vastaisi poliisilain teknisen seurannan määritelmää.

Periaatteessa minkä tahansa esineen, aineen tai omaisuuden liikkumista voitaisiin seurata. Määritelmässä mainittaisiin selkeyden vuoksi liikkumisen seuranta erotuksena muista teknisen tarkkailun muodoista. Tämä sisältäisi luonnollisesti myös tiedon esineen, aineen tai omaisuuden sijainnista, kun se ei ole liikkeessä.

Tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa tekniikkaneutraalisti erilaisilla teknisillä laitteilla, menetelmillä ja ohjelmistoilla. Lisäksi määritelmässä mainittaisiin selkeyden vuoksi se, että esineissä, aineissa tai omaisuudessa jo olemassa olevia ominaisuuksia voidaan hyödyntää. Tällöin tekninen seuranta toteutettaisiin joko kokonaisuudessaan jo olevan ominaisuuden avulla tai sitä täydennettäisiin jollakin tavalla Rajavartiolaitoksen toimesta. Esimerkkinä voidaan mainita ajoneuvossa jo olevan paikannuslaitteen aktivoiminen salaa teknisen seurannan toteuttamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai haltuun todennäköisesti tulevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seuranta, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 21 §:n 2 momenttia, mutta siinä täsmennettäisiin Tullin rikostorjunnasta annetun lain 3 luvun 17 §:n mukaisesti tilannetta, jos-

sa esine ei ole vielä henkilön hallussa, mutta perustellusti voidaan sen olettaa päätyvän hänelle myöhemmin (HaVM 53/2014 vp - HE 174/2014 vp).

Tekninen seuranta saisi kohdistua henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai haltuun todennäköisesti tulevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että säännöksen soveltamisalan piiriin kuuluisivat ensinnäkin tilanteet, joissa esine, aine tai omaisuus on varmasti henkilön hallussa. Soveltamisalaan kuuluisivat myös tilanteet, kun esine, aine tai omaisuus ei ole vielä mainitun henkilön hallussa tai käytössä, mutta perustellusti voidaan olettaa päätyvän kuitenkin hänelle myöhemmin. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa Rajavartiolaitoksen tiedon mukaan sivullinen luovuttaa teknisen seurannan kohteena olevalle henkilölle jonkin esineen. Tällaista esinettä seuraamalla päästäisiin siis selville Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvasta rikoksesta epäillyn henkilön tai tällaisessa rikoksessa käytetyn esineen sijaintipaikasta.

Rajavartiolaitos voisi suorittaa henkilön teknistä seuranta, kun henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, jonka johdosta myös televalvonnan käyttäminen on Rajavartiolaitokselle ehdotetun 16 §:n 2 momentin perusteella mahdollista. Teknisen seurannan toteuttamista valmisteltaessa olisi jatkossa siis eroteltava toimenpiteet, joissa tarkoitus on seurata mainittua henkilöä, ja toimenpiteet, joissa tarkoitus on seurata esinettä, ainetta tai omaisuutta. Henkilön teknisen seurannan edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että kyseisellä keinolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle. Henkilön tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sijoittamalla seurantalaite seurattavan henkilön yllä olevaan takkiin tai muuhun vaatekappaleeseen tai hänen mukanaan olevaan salkkuun. Jos seurantalaite sijoitettaisiin kulkuneuvon, kyseessä olisi kuitenkin aina tekninen seuranta, ei 3 momentissa tarkoitettu henkilön tekninen seuranta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvallisiksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi välttämättömästä teknisestä seurannasta.

30 §. Teknisestä seurannasta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 22 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättäisi henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei sietäisi viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien olisi ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimien ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja tuomioistuimien katsoo, ettei edellytyksiä tiedonhankintakeinon käytölle ole ollut, keinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä (50 §). Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 47 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi muusta 29 §:n 4 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä seurannasta.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa tai päätös tehdä enintään kuudeksi kuukau-
deksi kerrallaan. Teknistä seuranta koskevan luvan voimassaoloaika olisi yhdenmukainen
pakkokeinolakiin ja poliisilakiin nähden.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin teknistä seuranta koskevassa vaatimuksessa ja päätökses-
sä mainittavista tiedoista tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevissa
vaatimuksissa ja päätöksissä mainittavia tietoja.

31 §. Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisi-
lain 5 luvun 23 §:ää sekä Rajavartiolaitoksen rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussään-
nöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Teknisestä laitetarkkailusta ja sen edellytyksistä ri-
koksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentti sisältäisi teknisen laitetarkkailun määritelmän. Sillä tarkoitettaisiin tieto-
koneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tie-
tojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai
muuta käsittelyä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi merkityksel-
lisen seikan tutkimiseksi. Määritelmä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 23 §:n 1 momen-
tin määritelmää teknisestä laitetarkkailusta.

Erilaisten kannettavien ja muuten mukana pidettävien laitteiden yleistymisen myötä esitutkin-
taviranomaiset eivät enää voi olla varmoja siitä, missä paikassa laitetta käytetään. Laitteen
käyttämispäikällä ei olisi teknisessä laitetarkkailussa merkitystä, koska toimivaltuudella ei
selvitettäisi, mitä laitteen sijaintipaikassa tapahtuu. Teknisessä laitetarkkailussa ei näkö- tai
kuulohavainnoin seurattaisi kyseistä paikkaa. Tekninen laitetarkkailu ei siis tältä osin olisi rin-
nastettavissa tarkkailuun, suunnitelmalliseen tarkkailuun, tekniseen kuunteluun tai tekniseen
katseluun.

Teknisellä laitetarkkailulla tarkkailtaisiin teknistä laitetta ja yleensä laitteen sisältämiä epäillyn
henkilön tallentamia tietoja. Tällaiset tiedot voisivat olla laitteeseen tallennetussa asiakirjassa.
Teknisellä laitetarkkailulla voitaisiin seurata henkilön ja teknisen laitteen välistä vuorovaiku-
tusta. Toimivaltuudella voitaisiin hankkia laitteen tai sen ohjelmiston yksilöintitietoja sekä tie-
toa viestiin liittymättömästä signalointi- tai ohjausliikenteestä. Eräs teknisen laitetarkkailun
muoto olisi niin sanottu näppäimistökuuntelu, jonka tavoitteena on esimerkiksi selvittää verk-
kopalvelimen salasanan sisältö. Toimenpiteen tulisi olla luonteeltaan pääasiallisesti teknistä
erotukseksi yksinomaan aistinvaraisesta, näkö- tai kuulohavainnoin tapahtuvasta tarkkailusta.
Näppäimistökuuntelusta viestin sisällön selvittämiseksi on käsitelty 25 §:n perusteluissa.

Määritelmän mukaisesti mikä tahansa tekninen laite ei voisi olla teknisen laitetarkkailun koh-
teena. Laitteen tulisi olla tietokoneeseen rinnastettava. Tietokoneen lisäksi esimerkiksi erilai-
set kannettavat sähköiset muistiot ja älypuhelimet kuuluisivat määritelmän piiriin. Myös ku-
lunvalvontajärjestelmän toiminnan tarkkailu voisi olla määritelmässä tarkoitettua teknistä lai-
tetarkkailua.

Tekninen laitetarkkailu voitaisiin toteuttaa vastaavilla laitteilla, menetelmillä ja ohjelmistoilla
kuin muukin tekninen tarkkailu. Teknistä laitetarkkailua voitaisiin tehdä minkä tahansa Raja-
vartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi merkityksellisen seikan tutkimi-
seksi. Toimivaltuudella ei rajoitettaisi mahdollisuutta käyttää muita teknisen tarkkailun muo-
toja.

Pykälän 2 momentin mukaan teknisellä laitetarkkailulla ei saisi hankkia tietoa viestin sisällös-
tä eikä 16 §:ssä tarkoitetuista tunnistamistiedoista. Tällä selventävällä säännöksellä vedettäi-

siin rajaa muihin luvun tiedonhankintakeinoihin. Kuten 25 §:n perusteluissa todetaan, näppäimistön käytön tarkkailu viestin sisällön selvittämiseksi olisi teknistä kuuntelua. Teknisellä laitetarkkailulla ei saisi myöskään kiertää telepakkokeinoja koskevien säännösten soveltamista, vaikka perusterikosten perusteella kynnys teknisen laitetarkkailun käyttämiseenkin olisi korkea. Jos teknisen laitetarkkailun aikana kävisi ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 16 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin, tiedonhankintakeinon käyttö olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tallenteet ja tiedonhankintakeinolla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä 48 §:n 1 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin teknisen laitetarkkailun edellytyksistä. Momentin mukaan Rajavartiolaitokselle voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tekniseen laitetarkkailuun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 25 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Rajavartiolaitos saisi kohdistaa teknistä laitetarkkailua mainitun henkilön todennäköisesti käyttämään tietokoneeseen tai muuhun vastaavaan tekniseen laitteeseen taikka sen ohjelmiston toimintaan. Teknisen laitetarkkailun edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että laitetarkkailulla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Momentissa oleva rajausta epäillyn henkilön käyttämiin laitteisiin merkitsisi sitä, että laitteiden ei tarvitse olla hänen omistamiaan tai muutoin hallitsemiaan. Kohteena voisi olla myös laite tai ohjelmisto, jota epäilty henkilö ei vielä käytä, mutta tulee tulevaisuudessa käyttämään. Sana "todennäköisesti" kuitenkin tarkoittaisi sitä, että näyttökynnys laitteen ja epäillyn henkilön väliselle yhteydelle olisi korkea. Jos havaitaan, että teknistä laitetta käyttää joku muu kuin mainittu henkilö, toimenpide olisi 49 §:n 1 momentin mukaisesti keskeytettävä sekä mahdolliset tallenteet ja toimenpiteellä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot hävitettävä, jollei saman pykälän 2 momentin mukaan teknistä kuuntelua voi kohdistaa sellaiseen muuhun henkilöön, jonka osalta kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon edellytykset täyttyvät. Tekninen laitetarkkailu rinnastettaisiin perusterikosvaatimuksen osalta tekniseen kuunteluun, minkä vuoksi momentissa viitattaisiin 25 §:n 4 momenttiin.

32 §. Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 24 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättäisi teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämisestä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä (50 §). Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 47 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Teknistä laitetarkkailua koskevan luvan voimassaoloaika olisi sama kuin pakkokeinolaissa ja poliisilaissa.

Pykälän 3 momentin mukaan teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavista tiedoista säädettäisiin tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevissa vaatimuksissa ja päätöksissä mainittavia tietoja.

33 §. *Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.* Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 25 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaisi teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Pykälän 3 momentin mukaan teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

34 §. *Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 26 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta ja poisottamisesta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus sijoittaa tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos tarkkailun toteuttaminen sitä edellyttää. Rajavartiomiehellä olisi tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteiden tai tietojärjestelmän suojaus tai haitata sitä. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

Pykälän 2 momentin mukaan tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuimella on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Myös tässä tapauksessa kotirauhan suojan ydinalueeseen kuuluvaa vakituiseen asumiseen käytettävää tilaa suojattaisiin. Jos tuomioistuimella on antanut luvan tiedonhankintakeinon käyttöön, sen on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta erikseen päätettävä myös luvan antamisesta laitteen sijoittamiseksi tällaiseen tilaan. Tämä yleensä koskisi tapauksia, joissa tekninen tarkkailu itsessään kohdistuisi vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. On myös mahdollista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto joudutaan sijoittamaan vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, vaikka tarkkailu kohdistuu sen ulkopuolella olevaan tilaan tai muuhun paikkaan. Jos tällaisessa tapauksessa tiedonhankintakeinon käyttöön ei tarvittaisi tuomioistuimen lupaa, sellainen lupa olisi kuitenkin hankittava laitteen, menetelmän tai ohjelmiston sijoittamista varten. Lupa olisi haettava ennen kuin tiedonhankintakeino ryhdytään käyttämään. Lupaa ei enää tarvittaisi erikseen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston poistamiseen.

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saisi ilman tuomioistuimen lupaa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan momentissa tarkoitetuissa vaaran torjumiseksi tapahtuvissa tapauksissa, eli niin sanotuissa rynnäkkötarkkailutilanteissa.

35 §. *Rajavartiomiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen estämiseksi.* Pykälässä säädettäisiin rajavartiomiehen turvaamisesta peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen estämiseksi. Säännös vastaisi peiteltyä tiedonhankintaa koskevilta osin asiallisesti poliisilain 5 luvun 39 §:ää, sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa toteuttava rajavartiomies varustettaisiin kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen olisi perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Pykälän 1 momentti koskisi niin sanottua turvakuuntelua ja -katselua. Salakuuntelua koskevan rangaistussäännöksen perusteella omien keskustelujen nauhoittaminen salaa ei ole rangaistavaa. Momentissa tarkoitettu laitteen käyttäminen ei muutenkaan olisi sellaista oikeudetonta toimintaa, jonka perusteella voisi seurata rangaistusvastuu salakuuntelusta tai salakatselusta. Turvakuuntelu ja -katselu saataisiin kohdistaa ainoastaan peiteltyä tiedonhankintaa toteuttavan rajavartiomiehen kanssa vuorovaikutuksessa oleviin henkilöihin. Ilmaisuihin "kuuntelun ja katselun" tarkoittaisi sitä, että tapauksesta riippuen voitaisiin käyttää joko kuuntelun tai katselun mahdollistavaa laitetta taikka sekä kuuntelun että katselun mahdollistavaa laitetta.

Pykälän 2 momentin mukaan kuuntelu ja katselu saataisiin tallentaa. Tallenteet olisi hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei enää tarvittaisi rajavartiomiehen turvaamiseen. Jos niitä olisi kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saataisiin säilyttää ja niitä saataisiin käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet olisi hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi turvakuuntelu- ja katselutallenteiden säilyttämis- ja hyödyntämisrajoitukset. Tallenteita ei saisi säilyttää ja käyttää muuhun kuin säännöksessä mainittuun tarkoitukseen. Kysymys näissä tapauksissa saattaisi olla esimerkiksi siitä, että rajavartiomiehen on kohdistettu väkivaltaa tai väkivallan uhkaa, että hän joutunut käyttämään väkivaltaa taikka että peitelty tiedonhankinnan yhteydessä on jollekin aiheutunut vahinkoa. Näissä tapauksissa tallenteita saatettaisiin tarvita rikosasian tai vahingonkorvausasian käsittelyn yhteydessä.

Valvottu läpilasku

36 §. *Valvottu läpilasku ja sen edellytykset.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 43 §:ää, pakkokeinolain 10 luvun 41 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin valvottu läpilasku. Momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä olisi tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden estämiseksi.

Valvottu läpilasku olisi siis eräs toimenpiteiden siirtämisen erityismuoto. Esitutkintalain 3 luvun 12 §:ssä säädetään yleisesti esitutkintatoimenpiteen siirtämisestä. Tällainen siirtäminen yleensä tarkoittaisi kuitenkin sitä, että esitutkintaviranomainen lykkää esitutkintatoimia lyhyen aikaa. Valvotussa läpilaskussa olisi kysymys siitä, että Rajavartiolaitos seuraisi parhaillaan käynnissä olevaa toimitusta, vaikka siirtäekin puuttumista siihen. Lain 39 §:ssä puolestaan säädettäisiin salaisten tiedonhankinnan suojaamisesta. Pykälän mukaan puuttuminen muuhun kuin tiedonhankintakeinon kohteena olevaan rikokseen saataisiin siirtää, jos siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankintakeinon paljastumisen estämiseksi.

Valvotussa läpilaskussa kysymys olisi usein laittomasti hallussa pidettävien esineiden, aineiden tai omaisuuden kuljetuksen seurannasta. Tiedonhankintakeinolla pyrittäisiin selvittämään kuljetuksen taustalla olevaa vakavaa tai laajaa rikollisuutta sikäli kuin kysymys ei olisi tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamisesta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa valvotun läpilaskun kohteena oleva tavara on määrältään tai arvoltaan vähäinen. Valvotulla läpilaskulla ei tällöin pyrittäisi ensisijaisesti estämään tai selvittämään kyseessä olevaan yksittäistä väärennysrikosta (esimerkiksi ulkomailta tilattuja väärennettyjä matkustusasiakirjoja), vaan siihen liittyvää rikoskokonaisuutta, kuten laittoman maahantulon järjestämistä, ja tähän osallisiksi epäiltyjen roolia järjestämisorganisaatiossa. Valvottua läpilaskua koskevalla sääntelyllä ei rajoitettaisi muiden samankaltaisten toimenpiteiden kuten suunnitelmallisen tarkkailun tai teknisen tarkkailun käyttöä.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi käyttää valvottua läpilaskua sellaisen Rajavartiolaitoksen tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Edellytyksenä olisi lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saisi myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Viranomaisyhteistyöstä valvotun läpilaskun toteuttamiseksi säädetään PTR-laissa. Valvotun läpilaskun edellytyksenä olisi 14 §:n 2 momentin mukaan myös se, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Momentissa mainitulla Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvalla rikoksella tarkoitettaisiin sitä rikosta, jonka osallisten tunnistamisesta on kysymys, tai sitä kuljetukseen mahdollisesti liittyvää rikosta vakavampaa rikosta tai rikoskokonaisuuteen kuuluvaa rikosta, jota pyritään estämään.

Valvotun läpilaskun edellytyksenä olisi lisäksi tilanteen oleminen Rajavartiolaitoksen kontrollissa siten, että läpilaskuun voitaisiin tarvittaessa puuttua. Puuttuminen voisi olla tarpeen, jos valvotusta läpilaskusta aiheutuisi momentissa tarkoitettua vaaraa taikka jos valvottua läpilaskua koskevan oikeusapupyynnön esittänyt toisen valtion esitutkintaviranomainen pyytäisi pysäyttämään toimituksen. Valvotusta läpilaskusta ei siis saisi aiheutua momentissa tarkemmin määriteltävää vaaraa, ja siihen ryhtyminen edellyttäisi vaaraa koskevaa riskiarviota, joka olisi pidettävä ajan tasalla läpilaskun aikana. Ilmaisuuksella "merkittävä" osoittaisi, että vähäinen vaara ei riitä estämään tai vaadi keskeyttämään läpilaskua.

Pykälän 3 momentin mukaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen liittyvästä kansainvälisestä valvotusta läpilaskusta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen laissa säädetään. Momentilla viitattaisiin PTR-lain 4 §:ään, jossa säädetään menettelystä valvotun läpilaskun toteuttamisessa.

PTR-lain 4 §:n mukaan PTR-viranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava tekevästään tai vastaanottamastaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun

Suomea sitovaan velvoitteeseen perustuvasta, valtakunnan rajan ylittävää kuljetusta (kansainvälinen valvottu läpilasku) koskevasta virka- tai oikeusapupyynnöstä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu. Esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (122/2014) 3 luvun 18 § velvoittaa kirjaamaan pöytäkirjaan tiedon päätöksen ilmoittamisesta PTR- rikostiedusteluyksikölle.

On tärkeää, että valvottua läpilaskua koskevien toimenpiteiden osalta varmistutaan riittävästä tiedonkulusta ja asianmukaisista ilmoitusvelvollisuuksista viranomaisten välillä erityisesti sen estämiseksi, ettei PTR-viranomaisilla ole käynnissä asiaan liittyvää esitutkintaa tai muuta päällekkäistä rikostorjuntatoimenpidettä. Huomattavaa on, että PTR-viranomaisten välisestä valvottua läpilaskua koskevasta yhteistoimintamallista annetussa ohjeessa (7.10.2010) on todettu, ettei läpilasku menetelmänä sovellu, kun kysymyksessä on ihmisten salakuljetus tai laitoman maahantulon järjestäminen. Lisäksi on huomioitava Salpa-määräyksessä esitetyt valvottua läpilaskua koskevat toimenpideohjeet.

37 §. Valvotusta läpilaskusta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 44 §:ää, Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä sekä 43 a §:n 4 momentin mukaista päätöksentekomenettelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Valvottuun läpilaskuun liittyvien erilaisten riskien vuoksi päätöksentekotasoa on näin asetettu melko korkeaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Koska viranomainen ei ole valvotun läpilaskun kohteena olevan esineen, aineen tai omaisuuden kuljetuksessa tai muussa toimituksessa aktiivinen toimija eikä näin ollen voi osaltaan vaikuttaa valvotun läpilaskun kohteena olevan esineen tai tavaran kuljetukseen, kuukauden enimmäisaika saattaa osoittautua käytännössä melko lyhyeksi. Tällöin valvotusta läpilaskusta voitaisiin tehdä myös uusi päätös, jos sen edellytykset olisivat edelleen olemassa.

Pykälän 3 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä olisi mainittava 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen tekoaika; 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen rikokseen; 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu; 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus; 6) päätöksen voimassaoloaika; 7) valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Päätöksessä mainittavat tiedot vastaisivat lähtökohtaisesti muiden salaisten tiedonhankintakeinojen päätöksissä mainittavia tietoja. Valvottua läpilaskua koskevalla päätöksellä voi olla merkitystä jälkikäteen tehtävän rikosoikeudellisen vastuuarvion kannalta. Tämän vuoksi päätöksestä ja myös sitä koskevasta pöytäkirjasta tulisi ilmetä tarkasti valvotun läpilaskun käytännön toteuttamisen kannalta keskeiset seikat. Tämä koskisi myös toteuttamissuunnitelmaa.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä tarkoitettua päätöksen ilmoittamisesta PTR-lain 5 §:ssä tarkoitettulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valvottua läpilaskua koskevan päätöksen saattamisesta muiden PTR-viranomaisten tietoon säädetään poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun asetuksen (1126/2009, PTR-asetus) 6 §:ssä. Tällainen ilmoittaminen on tärkeää, jotta valvotun läpilaskun toteuttamisessa mukana olevilla viranomaisilla on ajantasaista tietoa käynnissä olevista läpilaskuista.

Yhteiset säännökset

38 §. Menettely tuomioistuimessa. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 45 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelemisessä ja ratkaisemisessa tuomioistuimessa noudatetaan, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Myös salaisia tiedonhankintakeinoja koskevassa päätöksenteossa tulisi sovellettavaksi pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sääntely. Sama koskisi tuomioistuimen päätösvaltaa koskevia 1 §:n 2 momentin määräyksiä. Noudatettavaksi tulisi myös vaatimuksen kirjallista muotoa koskeva 3 §:n 1 momentin säännös. Tiedonhankintakeinon edellytyksiä koskevan selvityksen osalta noudatettavaksi tulisi 3 luvun 8 § kokonaisuudessaan. Sovellettavaksi tulisi 3 luvun 10 §:n vaatimus siitä, että päätös on annettava heti tai samaan rikoskokonaisuuteen kuuluvien asioiden käsittelyn päätyttyä.

Pykälän 2 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva vaatimus olisi otettava viiptyttä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Määrättävältä virkamieheltä edellytettäisiin sellaista perehtymistä asiaan, että hän voisi vastata kysymyksiin ja perustella vaatimusta. Asia olisi ratkaistava kiireellisesti, jollaista vaatimusta ei ole säädetty voimassa olevassa laissa. Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö voisi ilman tuomioistuimelle asetettua velvoitetta kiireelliseen käsittelyyn menettää merkityksensä.

Momentissa säädetäisiin lisäksi, että käsittely voitaisiin pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, mikä vastaisi pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 2 momentissa säädettyä.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin, että kun tuomioistuin on myöntänyt luvan televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista televalvontaluvan myöntämisen uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voitaisiin käsitellä virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu. Kysymys olisi näissä tapauksissa tilanteesta, jossa pidättämiseen oikeutettu virkamies olisi väliaikaisesti päättänyt salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä 18 §:n 2 momentin, 20 §:n 1 momentin, 30 §:n 1 momentin tai 32 §:n 1 momentin nojalla, mutta tiedonhankintakeinon käyttö olisi ehditty lopettaa ennen tuomioistuimen myöntämää lupaa.

Käytännössä sekä Rajavartiolaitoksen että tuomioistuimen voimavarojen tarkoituksenmukaista ja tehokasta käyttöä rajoittaa se, että kaikki telesoitteiden ja telepäätelaitteiden vaihtamista koskevat asiat tulee käsitellä istunnossa. Ongelmat korostuvat silloin, kun epäilty henkilö vaihtaa telesoitteita tai telepäätelaitteita tarkoituksellisesti erittäin tiuhaan. Tällaisen kevenetyn menettelyn käyttäminen olisi tuomioistuimen harkinnassa, ja sitä voitaisiin käyttää vain luvan voimassa ollessa. Lupa-asia tulisi siten käsitellä vähintään kerran kuukaudessa vaatimuksen esittämisestä huolehtivan virkamiehen läsnä ollessa.

Lisäksi kevennetyn menettelyn edellytyksenä olisi, että kysymys on samasta henkilöstä ja samasta tiedonhankintakeinon käytön perusteena olevasta rikoksesta kuin aikaisemmin myönne-tyssä luvassa.

Pykälän 4 momentin mukaan asia voitaisiin ratkaista kuulematta henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen rikokseen, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen taikka kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä 17 §:ssä tarkoitettua asiaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijalle olisi kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei siihen rikoksen estämiseen liittyvästä syystä ole estettä. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä kuuntelua tai katselua koskevaa asiaa olisi henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomi-oon ottaen tarpeetonta. Momentin viimeinen virke vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 45 §:n 4 momentissa olevaa sääntelyä.

Pykälän 5 momentin mukaan lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saisi hakea muutosta valit-tamalla. Päätöksestä saisi ilman määräaikaakaan kannella. Kantelu olisi käsiteltävä kiireellisenä. Sääntely tältä osin vastaisi pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momenttia ja poliisilain 5 luvun 45 §:n 5 momenttia.

39 §. Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen. Ehdotettu pykälä vastaisi poliisilain 5 luvun 46 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 9 §:n 3 momentin ja 43 a §:n 1 momentin viit-taussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitos voisi, silloin kuin se on välttämätön-tä salaisen tiedonhankintakeinon käytön paljastumisen estämiseksi lykätä puuttumista Raja-vartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, jos puuttumisen lykkäämisestä ei aiheutuisi merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomatta-van ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä olisi lisäksi, että puuttumisen lykkääminen olisi välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi. Säännös koskisi Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuulu-via rikoksia, joista säädetään 4 §:ssä. Velvollisuudesta puuttua toisen esitutkintaviranomaisen tehtäväalueen rikostorjuntatoimenpiteeseen säädetään PTR-lain 2 §:ssä

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää vääriä, harhautta-via tai peiteltyjä tietoja, tehdä tai käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa tai käyttää vääriä asiakirjoja. Säännös koskisi niitä Rajavartiolaitoksen käytössä olevia tiedonhankintamenetelmiä, joille on leimallista niiden salainen luonne. Se edellyttää, että menetelmien käyttöä on pyrittävä suojaamaan niin, ettei toiminnan yhteys Rajavartiolai-tokseen paljastu liian varhaisessa vaiheessa.

Ehdotettu 2 momentti mahdollistaisi siinä mainittujen tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakir-jojen laatimisen ja käytön muun muassa tarkkailun ja teknisen tarkkailun paljastumisen estä-miseksi. Näiden Rajavartiolaitoksen tiedonhankintamenetelmien käyttäminen edellyttää, että kohteena oleva henkilö ei tiedä häneen kohdistuvasta tarkkailusta, mikä asettaa tiettyjä vaati-muksia myös toimenpiteiden toteuttamiselle.

Tarkkailussa ja teknisessä tarkkailussa käytettävä välineistö vaatii suojaamista niin, että esi-merkiksi välineistön omistajatiedot eivät paljastaisi Rajavartiolaitoksen toimintaa liian varhai-nessa vaiheessa. Vaikka 2 momentissa mainituilla keinoilla turvattaisiinkin ensisijaisesti toi-minnan toteutusta suojaamalla välineistö, voisi niiden tarve olla joissakin tilanteissa myös suojata tehtävää suorittavia rajavartiomiehiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän oikaisemisesta. Rekisterimerkintä olisi oikaistava viipymättä, kun oikaisu ei enää vaarantaisi tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa taikka kun se ei enää olisi välttämätön toiminnan turvaamiseksi. Rekistereiden sisältämien tietojen oikeellisuus pyrittäisiin turvaamaan mahdollisimman pitkälle niin, että rekisterit eivät sisältäisi sellaisia merkintöjä, jotka eivät ole välttämättömiä salaisten tiedonhankintakeinojen suojaamisen kannalta.

Rekisterimerkinnän oikaisua voitaisiin siirtää siihen ajankohtaan, kun se ei ole enää välttämätön tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Tapauskohtaiset olosuhteet määrittäisivät yksittäistapauksissa tarpeen merkintöjen käyttämiseen tai säilyttämiseen, ja oikaisu voitaisiin tehdä esimerkiksi vasta siinä tilanteessa, kun salainen tiedonhankintatehtävä on kokonaisuudessaan toteutettu eikä esimerkiksi yksittäisen virkamiehen suojaaminen enää edellyttäisi suojausten ylläpitoa.

40 §. Suojaamisesta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 47 §:n 2 momenttia, Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sekä osittain rajavartiolaitain 43 a §:n 4 momentissa päätöksenteosta säädettyä.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättäisi 39 §:n 1 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaisesta muusta salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättäisi tehtävään erikseen määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Rajavartiolaitoksessa annetaan muutamille pidättämiseen oikeutetuille virkamiehille erityinen salaisen tiedonhankinnan koulutus. Koulutuksella voidaan parantaa työturvallisuutta, vähentää riskiä rikosprovokaation ja tiedonhankinnan paljastumiseen sekä edistää toiminnan tuloksellisuutta. Tähän saakka kaikesta tiedonhankinnan suojaamisesta on päättänyt Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 47 §:n 3 momenttia. Lainkohdan mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikön ja apulaisosastopäällikön olisi pidettävä luetteloa Rajavartiolaitoksen tekemisistä rekisterimerkinnöistä ja valmistamista asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

41 §. Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 48 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi tärkeästä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen liittyvästä syystä kieltää sivullista ilmaismasta tämän tietoon tulleita seikkoja salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että sivullinen olisi tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä olisi pyydetty avustamaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön toteuttamisessa.

Ilmaisukiellosta säädetään esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä. Näiltä osin kysymys olisi kuitenkin poliisilain 5 luvun 48 §:n tavoin sellaisista tilanteista, joissa Rajavartiolaitos ilmaisee jollekin henkilölle muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia tutkintaan liittyviä seikkoja, jotka eivät ole ennestään hänen tiedossaan. Salaista tiedonhankintaa koskevassa ilmaisukiellossa ei olisi kysymys tutkinnassa saatujen tietojen ilmaisemisesta sivullisille, vaan tavoit-

teena olisi huolehtia siitä, ettei salainen tiedonhankinta paljastu liian varhaisessa vaiheessa. Lisäksi tavoitteena olisi suojata salassa pidettäviä taktisia ja teknisiä menetelmiä.

Esimerkkinä momentin soveltamisalasta voidaan mainita tilanne, jossa asunto-osakeyhtiön huollosta vastaavaa huoltoyhtiön edustajaa pyydetään avaamaan taloyhtiön yhteisten tilojen lukituksia teknisen tarkkailun laitteen asentamiseksi. Momentin perusteella ilmaisukieltoa ei voitaisi kuitenkaan antaa kenelle tahansa sivulliselle. Salainen tiedonhankinta on pyrittävä lähtökohtaisesti toteuttamaan siten, ettei sen paljastumisvaaraa ole. Ilmaisukielto kattaisi tilanteet, joissa sivullinen on avustanut Rajavartiolaistosta, ja myös tilanteet, joissa häntä on pyydetty avustamaan. On mahdollista, ettei alun perin pyydetty sivullinen voikaan avustaa Rajavartiolaistosta, vaan jonkun toisen henkilön on toimittava hänen puolestaan. Salainen tiedonhankinta voisi paljastua, jos avustamaan pyydetty henkilö voisi rajoituksetta ilmaista hänen tietoonsa tulleita seikkoja.

Ilmaisukielto voitaisiin pykälän 2 momentin mukaan antaa enintään vuodeksi kerrallaan. Kielto olisi annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Siinä olisi yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta. Sääntely pääosin vastaisi esitutkintalain 11 luvun 5 §:ää.

Vastaavuus koskisi myös 3 momenttia, jossa säädettäisiin, että rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

42 §. Määräaikojen laskeminen. Pykälä vastaa asiallisesti poliisilain 5 luvun 49 §:ää sekä Rajavartiolaistoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälän 1 momentin mukaan tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovellettaisi säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia.

Pykälän 2 momentin mukaan aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy sinä kuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa määräyksen antopäivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyisi, pidetään sen kuukauden viimeistä päivää määräjän päättymissäpäivänä. Säännös tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että jos kuukauden mittaisen luvan voimassaolo alkaisi 31 päivänä maaliskuuta, voimassaolo lakkaisi 30 päivänä huhtikuuta.

43 §. Kuuntelu- ja katselukiellot. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 50 §:ää sekä Rajavartiolaistoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeviin kieltoihin sovellettaisiin pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ää. Kieltoja sovelletaan teknisessä kuuntelussa ja teknisessä katselussa.

Rikoksesta epäillyn sijaan kysymys olisi tämän lain soveltamistapauksissa toimenpiteen kohteena olevasta henkilöstä, jonka voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän toimenpiteen edellytyksenä olevaan Rajavartiolaistoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 2 momentissa mainitusta poiketen tutkittava rikos tarkoittaisi tämän lain osalta Rajavartiolaistoksen estettävää rikosta.

Pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 2 momentti tulisi sellaisenaan sovellettavaksi. Viitatus pykälän 4 momentin osalta kysymys olisi henkilöstä, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen estettävänä tai paljastettavana olevaan tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen. Kyseisen momentin mukaan kuuntelukielloja ei tämän lain nojalla tapahtuvassa kuuntelussa sovellettaisi, jos pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen

henkilöiden voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen estettävään taikka siihen välittömästi liittyvään rikokseen.

Kuuntelukielto ei myöskään koskisi tilannetta, jossa toisiinsa välittömästi liittyvissä teoissa toista henkilöistä olisi syytä epäillä rikoksesta ja toisen osalta kysymys olisi vasta rikoksen estämisestä. Edellytyksenä olisi kuitenkin se, että pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 4 momentissa vaaditulla tavalla molempien osalta tulisi olla tehtynä päätös teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.

44 §. Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 51 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Salaisen tiedonhankinnan sääntelyä koskevat ehdotukset rakentuvat sille lähtökohdalle, että pidättämiseen oikeutettu virkamies on keskeisessä asemassa näitä toimenpiteitä toteutettaessa ja on velvollinen valvomaan niiden lainmukaista suorittamista. Näin ollen ehdotetaan, että hänen tulisi huolehtia myös tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta. Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies määräisi muun virkamiehen tarkastamaan tallenteita ja asiakirjoja, määräyksen antaja vastaisi siitä, että kyseisellä virkamiehellä on tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus tehtävän suorittamiseksi.

Tarkastamisvelvollisuus koskisi poliisilain tavoin kaikkia salaisia tiedonhankintakeinoja. Tämä liittyisi siihen, että tarkastamisella on olennainen merkitys siltä kannalta, että toiminnasta vastaava pidättämiseen oikeutettu virkamies voi tosiasiallisesti valvoa keinojen lainmukaista käyttämistä.

Tallenteiden tarkastamisessa voitaisiin hyödyntää teknistä laitetta, menetelmää tai ohjelmistoa siten, että sen avulla tarkastamisen piiriin tulisivat vain sellaiset tallenteiden kohdat, joilla on viestintää. Näin tyhjät kohdat voitaisiin pyyhkiä yli tai ohittaa.

45 §. Tallenteiden tutkiminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 52 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneitä tallenteita saisi tutkia vain tuomioistuimien ja pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta saisi tutkia myös muu rajavartiomies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

46 §. Ylimääräinen tieto. Pykälässä määriteltäisiin ylimääräinen tieto, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 53 §:ää, pakkokeinolain 10 luvun 55 §:ää ja Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitettaisiin televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen taikka vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä varten lupa tai päätös on annettu. Telekuuntelu ei ole Rajavartiolaitoksen käytössä oleva salaisen tiedonhankinnan toimenpide.

47 §. Ylimääräisen tiedon käyttäminen. Pykälä vastaa asiallisesti poliisilain 5 luvun 54 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Säännös ei rajoittaisi ylimääräisen tiedon luovuttamista, jos toinen esitutkintaviranomainen tarvitsisi tietoa rikoksen selvittämisessä ja sillä olisi oman lainsäädäntönsä mukaisesti oikeus käyttää vastaavalla tavoin saatua ylimääräistä tietoa.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi käyttää ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä sitä olisi saatu käyttää tämän luvun mukaisena tiedonhankintakeino. Esimerkkinä voidaan maininta tilanne, jossa Rajavartiolaitoksen selvittää törkeää laittoman maahantulon järjestämistä televalvonnan avulla ja saa samalla tietää törkeän huumausainerikoksen valmistelusta. Poliisilla on yleisenä esitutkintaviranomaisena oikeus Rajavartiolaitoksen ylimääräiseen tietoon.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitos saisi käyttää ylimääräistä tietoa myös, jos ylimääräisen tiedon käytöllä voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Rajavartiolaitoksessa ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä voisi koskea vain Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta. Ylimääräistä tietoa saisi käyttää Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeino, jolla tieto on saatu. Ylimääräistä tietoa saisi Rajavartiolaitoksessa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Sellaista ylimääräistä tietoa, joka liittyy muihin kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, voisi luovuttaa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädetyn mukaisesti toiselle esitutkintaviranomaiselle.

Pyrkimys aineellisesti oikeaan lopputulokseen rikosprosessissa, jota Suomessa omaksuttu vapaa todistusteoria osaltaan ilmentää, puoltaa mahdollisuutta käyttää rikoksen estämisessä kertynyttä ylimääräistä tietoa toisen rikoksen selvittämisessä. Hallituksen esityksessä HE 52/2002 vp suhtauduttiinkin myönteisesti ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen nimenomaan vapaan todistusteorian pohjalta. Toisaalta yleisperusteluissa esittelystä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenevän mukaisesti ylimääräisen tiedon käytöstä olisi säädetävä kattavasti ja täsmällisesti. Huomioon on myös otettava perustuslain 10 §:n 3 momentti, jonka mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Johdonmukaisena voidaan pitää sitä, että ylimääräisen tiedon käyttö rikoksen selvittämisessä olisi mahdollista ensinnäkin silloin, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä kyseisen tiedon tuottanut tiedonhankintakeino olisi saatu käyttää. Rikosten selvittämisintressin kannalta tätä ei kuitenkaan voida pitää riittävänä. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen mahdollisuus käyttää ylimääräistä tietoa tulisi ulottaa muihinkin tietyn vakavuustason rikoksiin. Ylimääräisen tiedon käyttämisessä pitää myös huomioida, että rikosten esitutkinnassa jonkin rikoksen selvittäminen ja toisen rikoksen estäminen saattavat liittyä toisiinsa. Esitutkinnassa käytettävien salaisten pakkokeinojen käytön sivutuotteena saattaa myös ilmetä seikkoja, jotka edellyttävät Rajavartiolaitokselta toimia rikoksen paljastamiseksi.

Edellä mainitusta johtuen 4 momentissa säädettäisiin ylimääräisen tiedon käytöstä rikoksen estämiseksi. Momentin mukaan ylimääräistä tietoa saisi lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Säännös selkeyttää PTR-viranomaisten ylimääräisen tiedon käytön oikeutta. Ylimääräisen tiedon käytöllä rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi tarkoitettaisiin tiedon välillistä hyödyntämistä niin, että tietoa ei käytettäisi näyttönä eikä liiemmin tiedonhankintakeinon käytön perusteena. Ylimääräisen tiedon hyödyntäminen toiminnan suuntaamiseksi voisi liittyä esimerkiksi rikoksen estämiseen tai paljastamiseen, analyysitoimintaan, esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämi-

seen tai esitutinnan suuntaamiseen. Esitutinnan suuntaamista olisi esimerkiksi tutkintalinjan valinta. Tällaiselle tietojen käytölle ei asetettaisi rajoituksia. Ylimääräistä tietoa voitaisiin siten käyttää apuna tässä tarkoituksessa vähäisenkin rikoksen osalta. Ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä rikoksen selvittämiseksi säädettäisiin 2 momentissa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Kun otetaan huomioon ylimääräisen tiedon käyttö-tarkoitus näissä tapauksissa, mitään lisäedellytyksiä tiedon käytölle ei ehdoteta asetettavaksi. Koska lainkohdassa mainituissa tilanteissa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti olisi Rajavartiolaitoksen toimivaltaan kuuluvan vaaran tai vahingon estämisestä, momentissa säädettäisiin asian siirtämisestä viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle. Momentin soveltamisalaan kuuluvista tapauksista voidaan esimerkkinä mainita tilanne, jossa törkeän laittoman maahantulon järjestämisen selvittämiseksi toteutettavassa telekuuntelussa saataisiin tieto, jonka mukaan joku muu kuin kuuntelun kohteena oleva henkilö on lähdessä pahoinpitelemään toista henkilöä. Momentissa tarkoitettua vaaran tai vahingon ei välttämättä kuitenkaan olisi liittyttävä rikokseen, vaan kysymys voisi olla esimerkiksi onnettomuuden estämisestä.

Pykälän 6 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen estämiseen ja selvittämiseen koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ään.

48 §. Tietojen hävittäminen. Pykälässä säädettäisiin salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon hävittämisestä, ja se vastaisi poliisilain 5 luvun 55 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto olisi hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi. Momentti koskisi kaikkea salaisella tiedonhankinnalla saatua tietoa. Rikoksen estämisen yhteydessä saatu ylimääräinen mihinkään rikokseen liittymätön tieto tulisi hävittää pikaisemmin kuin pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momentissa tarkoitettuisa tapauksissa. Varsin pian tulisi käydä selväksi jo tiedon luonteesta johtuen, että sitä joko tarvitaan tai että se voidaan hävittää.

Pykälän 2 momentti koskisi puolestaan ylimääräistä tietoa. Momentin mukaan ylimääräinen tieto voitaisiin kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskisi 47 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta tai jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettua rikoksen estämiseksi. Tieto, jota ei ole talletettu rekisteriin tai liitetty esitutkinta-aineistoon, olisi hävitettävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun on käynyt ilmeiseksi, ettei tietoa voitaisi käyttää tai sitä ei enää tarvita rikoksen estämisessä tai selvittämisessä. Momentti vastaisi pitkälti voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momenttia. Momentti sallisi säilyttämisen ja tallettamisen niissä tapauksissa, joissa ylimääräistä tietoa saisi käyttää 47 §:n mukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan 19 §:ssä tarkoitettua tukiasematiedot olisi hävitettävä, kun asia olisi lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 55 §:n 3 momenttia ja pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 2 momenttia.

49 §. Teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Pykälässä säädettäisiin teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämisestä eräissä tilanteissa, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 56 §:n 1 momenttia sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälän mukaan kuuntelu olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sil-

lä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä, jos kävisi ilmi, että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, johon teknistä kuuntelua kohdistetaan. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskisi myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 16 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka jos 31 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

50 §. Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 57 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies olisi 18 §:n 2 momentissa, 20 §:n 1 momentissa, 30 §:n 1 momentissa tai 32 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoisi, ettei edellytyksiä toimenpiteelle ole ollut, tiedonhankinnan käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saataisiin kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 47 §:n mukaan.

51 §. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen. Pykälässä säädettäisiin salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta tiedonhankinnan kohteelle, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 58 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälässä ei kuitenkaan säädettäisiin peite-toiminnasta, valeostosta eikä tietolähteen ohjatusta käytöstä, sillä ne eivät kuulu Rajavartiolaitoksen käytössä oleviin toimivaltuuksiin.

Pykälän 1 momentin mukaan televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta olisi viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä olisi kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Kohteelle ilmoittamisesta olisi samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Momentissa lueteltaisiin ne salaiset tiedonhankintakeinot, joista ilmoitus tiedonhankinnan kohteelle olisi tehtävä. Ilmoituksen tulisi olla sillä tavoin yksilöity, että tiedonhankinnan kohde voisi tarvittaessa pyrkiä selvittämään häneen kohdistetun salaisen tiedonhankintakeinon käytön perusteita. Ilmoituksessa olisi mainittava esimerkiksi se, mistä tiedonhankintakeinosta olisi kysymys, sekä se, missä ja milloin sitä olisi käytetty. Taktista ja teknistä toteutustapaa koskevia yksityiskohtia ei kuitenkaan tarvitsisi paljastaa. Todisteellista tiedoksiantoa ei tarvittaisi, vaan ilmoitus voitaisiin tehdä tiedonhankinnan kohteelle esimerkiksi kirjeitse viimeiseen tiedossa olevaan osoitteeseen. Ilmoituksen kirjaaminen esimerkiksi pelkästään esitutkintapöytäkirjaan tai muuhun asiakirjaan ei olisi momentissa tarkoitettua ilmoittamista. Muulle henkilölle kuin tiedonhankinnan kohteelle ei tarvitsisi ilmoittaa salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä, vaikka hän olisi tosiasiallisesti joutunut toimenpiteen kohteeksi. Tällainen tilanne voisi muodostua esimerkiksi tilakuuntelussa.

Ilmoitus tulisi tehdä ensinnäkin silloin, kun salaisen tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettu tuloksettomana eikä keinolla saadun tiedon voitaisi olettaa olevan senlaatuista, että se myöhemmin johtaisi jatkotoimenpiteisiin tai toimisi esimerkiksi rikosprosessissa todisteena. Ongelmallisia tilanteita saattaa aiheutua, jos jonkun tiedonhankinnan kohteen kohdalla tiedonhankintakeinon käyttö päätetään aikaisemmin kuin toisten osallisten kohdalla. Tällaisissa kokonaisuuksissa voitaisiin käyttää 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksen lykkäämistä.

Vaikka rikoksen estämiseksi suoritettavaa toimintaa ei olisikaan päätetty tai keskeytetty, olisi salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoitettava viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Ilmaisulla "viimeistään" tarkoitettaisiin sitä, että ilmoitusta ei saisi aiheettomasti viivyttää. Käytännössä epäselvyyttä on aiheuttanut se, milloin tiedonhankinta katsotaan lopetetuksi. Jos menetelmän käyttö on tosiasiallisesti lopetettu ennen luvan tai päätöksen voimassaolon päättymistä, eikä uutta lupaa ole haettu, laskettaisiin vuoden määräaika tosiasiallisesta lopettamishetkestä. Jos tiedonhankinta on päättynyt luvan tai päätöksen voimassaoloajan päättymiseen, laskettaisiin vuoden määräaika tästä päättymishetkestä. Takautuvasti käytettävissä tiedonhankintakeinoissa määräaika laskettaisiin luvan tai päätöksen teko hetkestä, vaikka tietoja ei olisi vielä saatu.

Jos samaa rikosta ja samaa tiedonhankinnan kohteena olevaa henkilöä koskien on tehty uusi päätös saman tiedonhankintakeinon käytöstä, laskettaisiin vuoden määräaika viimeisen samaa asiaa koskevan tiedonhankinnan tosiasiallisesta lopettamisesta taikka luvan tai päätöksen voimassaoloajan päättymisestä. Päätösten voimassaolon välillä voidaan hyväksyä muutaman päivän katkoksia, jotta tiedonhankintaa voidaan pitää yhdenjaksoisena.

Tuntemattomaksi jääneelle tiedonhankinnan kohteelle ilmoitusta ei voitaisi luonnollisesti tehdä. Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys myöhemmin selviäisi, tulisi ilmoitus kuitenkin tehdä. Tällaiset tilanteet saattaisivat myös muodostaa poikkeuksen pykälässä säädetyistä määräajoista, koska niitä ei joissakin tapauksissa kyettäisi noudattamaan. Jos henkilöllisyydeltään tunnettu tiedonhankinnan kohde olisi kateissa, Rajavartiolaitokselta ei edellytettäisi kovin laajoja toimenpiteitä pelkästään ilmoituksen tekemiseksi. Riittävää olisi, että asiasta laaditaan etsintäkuulutus, esimerkiksi olinpaikkailmoitus, ilmoituksen antamista varten.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saataisiin lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se olisi perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saataisiin tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoituksen lykkäämisestä tai kokonaan tekemättä jättämisestä päättäisi tuomioistuin, vaikka kysymys olisi sellaisesta salaisesta tiedonhankintakeinosta, jonka käytöstä olisi päättänyt pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Ilmoitusta voitaisiin lykätä enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Uuden lykkäyksen myöntämisen tulisi olla poikkeuksellista. Toistuvan ilmoittamisen lykkäämisen sijaan tulisi hakea kokonaan ilmoittamatta jättämistä, jos edellytykset olisivat olemassa, koska esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua tehtävällä ilmoituksella ei käytännössä olisi merkitystä tiedonhankinnan kohteelle. Lykkäämistä ja uudelleen lykkäämistä tulisi hakea ennen määräajan päättymistä. Jos määräajan päättymisen ja päätöksen tekemisen väliin jäisi aikaa, seurauksena olisi se, että väliaikana tiedonhankinnan kohde voisi asianosaisjulkisuuteen vedoten saada tiedon salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä.

Lykkäämisen mahdollistavana perusteena olisi ensinnäkin käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaaminen. Tiedonhankinta voisi liittyä mihin tahansa vireillä olevaan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavaan toimintaan. Lykkääminen olisi mahdollista myös valtion turvallisuuden varmistamiseksi, joka perusteena tulisi kuitenkin käytännössä sovellettavaksi lähinnä suojelupoliisin toiminnassa. Lisäksi ilmoittamisen lykkääminen olisi mahdollista hengen tai terveyden suojaamiseksi. Tämä peruste voisi esimerkiksi henkilön turvaamiseksi tehtyjen toimenpiteiden johdosta poistua tietyn ajan kuluttua, jolloin ilmoittaminen tiedonhankin-

nan kohteelle voitaisiin tehdä. Lykkäämisen kynnyksenä olisi, että se on perusteltua. Kynnys lykkäämiselle ei siis tältä osin olisi kovin korkea.

Ilmoitus saataisiin jättää tuomioistuimen päätöksellä kokonaan tekemättä vain silloin, jos se olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Kynnys kokonaan ilmoittamatta jättämiselle olisi puolestaan korkea, mitä kuvataisiin ilmauksella "välttämätöntä". Jos tuomioistuin ei myöntäisi lykkäystä tai päättäisi kokonaan ilmoittamatta jättämisestä, saisi vaatimuksen esittäjä kannella päätöksestä. Koska pykälässä mainitut suojattavat intressit ovat jo lähtökohtaisesti painavia, tiedonhankinnan kohteella ei olisi oikeutta saada tietoa tiedonhankinnan käytöstä kantelua käsiteltäessä, jollei ylempi tuomioistuin toisin määräisi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa kohteen henkilöllisyys ei olisi tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitetun määräajan tai lykkäyksen päättyessä. Tiedonhankintakeinon käytöstä olisi tällöin ilmoitettava kohteelle kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittämistä.

Pykälän 4 momentin mukaan kohteelle ilmoittamisesta olisi samalla annettava kirjallisesti tieto myös luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Pykälän 5 momentin mukaan suunnitelmallisesta tarkkailusta ja peitelystä tiedonhankinnasta ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää. Oikeusturvatarve korostuu oikeudenkäynnissä, mitä kysymystä on käsitelty edellä. Momentissa mainittujen tiedonhankintakeinoiden käytöstä ei tarvitsisi lainkaan ilmoittaa, jos niiden kohteena olevassa asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos se olisi puolestaan aloitettu, ratkaistaisiin kysymys ilmoittamisesta pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaisesti. Myöskään vaaratilanteissa tehdystä tiedonhankinnasta ei tarvitsisi ilmoittaa.

Pykälän 6 momentin mukaan, kun harkittaisiin ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianomaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan. Momentti vastaisi asiallisesti pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 5 momenttia. Pykälässä säädettäisiin intressipunninnasta, joka liittyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (SopS 86/1998), eli EIS:n 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen edellyttää, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Syytetyn oikeuksiin kuuluu muun ohessa oikeus vastanäytön esittämiseen, oikeus saada yksityiskohtainen tieto itseensä kohdistuvien syytteiden perusteista sekä oikeus saada omat todistajansa kutsutuiksi ja kuulustelluiksi. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi.

Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenee, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei ole kuitenkaan ehdoton muut ihmisoikeudet syrjäyttävä ihmisoikeus. Ihmis- ja perusoikeuksia joudutaan yhteentörmäystilanteissa punnitsemaan toisiaan vastaan, mitä momentti ilmentäisi. Kysymys olisikin siis yksittäistapauksellisesta intressiverailusta.

Pykälän 7 momentin mukaan ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatettaisiin 38 §:ää.

52 §. Pöytäkirja. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 59 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pöytäkirjaamisvelvollisuus koskisi kaikkia salaisia tiedonhankintakeinoja tarkkailua lukuun ottamatta. Tarkkailusta olisi tarvittaessa tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan, esimerkiksi tehtävänsuorituslomakkeeseen. Pöytäkirjassa mainittavista tiedoista säädettäisiin jatkossa poliisilain tavoin sisäministeriön asetuksella.

53 §. Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 60 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälässä säädettäisiin asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilöllä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei olisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetyistä huolimatta oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitettun tiedonhankintakeinon käytöstä ennen kuin 51 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei olisi myöskään henkilötietolaissa (523/1999) tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta. Tarkoituksena olisi ainoastaan lainsäädännöllisesti selkeyttää tilannetta suhteessa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja henkilötietolakiin.

Pykälän 2 momentin mukaan, kun 51 §:ssä tarkoitettu ilmoitus olisi tehty, 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä olisi oikeus saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevasta asiakirjasta tai tallenteesta, jollei antamatta jättäminen olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden, yksityisyyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi. Harkittaessa asiakirjan, tallenteen tai tiedon antamatta jättämistä arvioinnissa olisi otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Asianosaisen tietopyynnön käsittely noudattaisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Jos virkamies kieltäytyisi kokonaan tai joiltakin osin viranomaisen asiakirjan antamisesta, kieltäytyminen voitaisiin saattaa viranomaisen ratkaistavaksi. Muutoksenhaku tapahtuisi hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti. Momentissa olisi kysymys samanlaisesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvästä intressipunninnasta kuin 51 §:ssä, joten siltä osin voidaan viitata kyseisen pykälän perusteluihin.

Pykälän 3 momentin mukaan tieto ääni- tai kuvatallenteesta voitaisiin antaa vain luovuttamalla tallenne Rajavartiolaitoksen luona kuultavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen olisi syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteessa esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen. Vastaavanlainen säännös sisältyy poliisilain 5 luvun 60 §:n 3 momenttiin ja pakkokeinolain 10 luvun 62 §:n 3 momenttiin.

54 §. Teleyrityksen avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin. Pykälä vastaisi osittain poliisilain 5 luvun 61 §:ää. Pykälän momentin mukaan teleyrityksen olisi tehtävä ilman aiheutonta viivytystä televerkkoon televalvonnan edellyttämät kytkennät. Sama koskisi myös niitä tilanteita, joissa televalvonta toteutetaan viranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Teleyrityksen olisi lisäksi annettava pidättämiseen oikeutetun virkamiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot. Pykälä ei kuitenkaan muuta ole-

massa olevaa toimintamallia, jonka mukaan poliisi vastaa telepakkokeinojen teknisestä toteutamisesta.

55 §. Korvaus teleyritykselle. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 62 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista siten kuin tietoyhteiskuntakaaren 299 §:ssä säädetään. Korvauksen maksamisesta päättäisi rikostorjunnan toimenpiteen suorittanut Rajavartiolaitoksen hallintoyksikkö. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 62 §:n 1 momenttia. Säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa nykykäytäntöä, jonka mukaan poliisi yleisenä esitutkintaviranomaisena vastaa korvauksista teleyrityksille. Jos kyseessä on teknisen liittymän kautta tuleva tieto, tieto tulee Rajavartiolaitokselle suoraan keskusrikospoliisilta.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta, mikä vastaisi poliisilain 5 luvun 62 §:n 2 ja 3 momenttia ja pakkokeinolain 10 luvun 64 §:n 2 ja 3 momenttia.

56 §. Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus. Pykälä vastaisi poliisilain 5 luvun 64 §:ää. Pykälän mukaan tässä luvussa tarkoitettujen tiedonhankintakeinojen käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Pykälällä selkeytettäisiin sitä, että salaisen tiedonhankintakeinon käytön edellytykset arvioitaisiin niin kuin kysymyksessä olisi täytetty teko tai tekijän toiminta. Tämän vuoksi edellytyksiä koskevissa säännöksissä ei enää erikseen mainittaisi rikoksen yritystä. Vastaava pakkokeinojen edellytyksiä koskeva tulkintasäännös sisältyy pakkokeinolain 11 luvun 1 §:ään.

4 luku **Salaiset pakkokeinot**

57 §. Salaisten pakkokeinojen käyttäminen. Pykälässä säädettäisiin salaisten pakkokeinojen käyttämisestä Rajavartiolaitoksessa. Sääntely vastaisi Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöön sovellettaisiin pakkokeinolain 10 lukua pykälässä säädetyin poikkeuksin. Pykälän 2 momentin perusteella Rajavartiolaitoksen käytössä eivät olisi pakkokeinolain 10 luvun mukainen peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, peitelystä tiedonhankinnasta ja henkilön teknisestä seurannasta selvitetessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia. Telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta ja peitelty tiedonhankinta olisivat jatkossakin Rajavartiolaitoksen käytettävissä vain selvitetessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta.

Televalvonta on jo nykyisellään Rajavartiolaitoksen käytettävissä selvitetessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta, törkeää metsästysrikosta taikka törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Esityksen mukaan Rajavartiolaitos voisi käyttää televalvontaa myös selvittäessään rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 2 §:n mukaista törkeää kätkemisrikosta ja 3 §:n mukaista ammattimaista kätkemisrikosta. Lisäksi Rajavartiolaitos voisi käyttää televalvontaa myös selvittäessään sen tarkastettavaan asiakirjaan kohdistuvaa 33 luvun 2 §:n mukaista törkeää väärennystä.

Henkilön teknistä seurantaa Rajavartiolaitos voisi jatkossakin käyttää vain selvitetessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta taikka törkeää metsästysrikosta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin niistä rajoituksista, jotka koskisivat salaisten pakkokeinojen käyttöä Rajavartiolaitoksen suorittamassa muussa esitutkinnassa (5 §). Käytettävissä ei olisi telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö. Sääntely vastaisi Rajavartiolaitoksessa nykyään rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

58 §. *Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa.* Pykälä vastaisi asiallisesti pakkokeinolain 10 luvun 15 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen sekä 43 a §:n 4 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättäisi peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi. Säännös vastaisi rajavartiolain 43 a §:n 4 momentissa säädettyä. Päätöksentekotason säilyttäminen Rajavartiolaitoksen esikunnassa on perusteltua. Peitellyn tiedonhankinnan erottaminen Rajavartiolaitoksen keinovalikoiman ulkopuolella olevasta peitetoiminnasta on erityisen tärkeää, jotta peitellyn tiedonhankinnan toimivaltuutta ei käytettäisi tavalla, jossa olisi tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Rajavartiolaitos ei voi käyttää peitetoiminnan toimivaltuutta rikosten estämiseen eikä selvittämiseen, eikä sitä tässäkään esityksessä ehdoteta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös peitellystä tiedonhankinnasta olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä; 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies; 3) epäilty rikos; 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö; 5) tosiseikat, joihin rikosepäily perustuu; 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta; 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Toimenpiteellä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että kysymyksessä on lähetyksen toimittaminen tiettyyn osoitteeseen, ja tavoitteella sen selvittämistä, kuka lähetyksen ottaa vastaan. Toimivaltuuden käytön osalta edellytettäisiin erikseen siitä vastaavan rajavartiomiehen nimeämistä, jonka tehtävänä olisi huolehtia muun muassa siitä, ettei toiminnassa ole tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Päätöksessä olisi mainittava myös selvitetävänä oleva rikos, mutta rikoksesta epäillyn mainitsemista ei edellytettäisi. Päätöksessä tulisi mainita ainoastaan tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö, joka voisi tosiasiallisesti olla myös toistaiseksi Rajavartiolaitokselle tuntematon.

Kuten muidenkin pakkokeinojen osalta, myös peiteltyä tiedonhankintaa koskevassa päätöksessä rikosepäilyn perustavat tosiseikat tulisi kuvata päätöksessä niin, että ulkopuolinen tarkastelija voi vakuuttua pakkokeinon käytön edellytysten olemassa olosta. Peitellyn tiedonhankinnan osalta ei edellytettäisi alkamis- ja päättymisajankohdan määrittelyä kellonaikatarkkuudella, koska kysymys on pikemminkin yksittäisen toimenpiteen suorittamisesta sopivana ajankohtana. Peitellyn tiedonhankinnan osalta päätöksentekijä voisi asettaa rajoituksia ja ehtoja kuten muidenkin salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä. Rajoitukset voisivat johtua esimerkiksi suhteellisuusperiaatteesta sekä tarkoituksenmukaisuus-, oikeusturva- ja työturvallisuusnäkökohdista. Peiteltyä tiedonhankintaa ei olisi mahdollista toteuttaa asunnossa edes silloin, kun asuntoon meneminen tapahtuisi asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Asunnossa tapahtuvana peitellyn tiedonhankintana ei kuitenkaan pidettäisi vielä sitä, että lähetyksen vas-

taanottaja pyytää lähetystä kuitatessaan lähettinä esiintyvän poliisimiehen odottamaan esimerkiksi asuntonsa eteisessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. On mahdollista, että rikosepäily täsmentyy toimenpiteen toteuttamista odottaessa sellaiseen tekoon, jonka selvittämisessä toimivaltuutta ei ylipäänsä voida käyttää. Myös muu olosuhteiden muuttuminen voi aiheuttaa päätöksen tarkistamisen. Momentti velvoittaisi toimenpiteestä vastaavan rajavartiomiehen ja toimenpiteestä päättäneen virkamiehen seuraamaan peitellyn tiedonhankinnan edellytysten olemassaoloa ja tiedonhankinnan tarpeellisuutta erityisesti silloin, kun päätöksentekohetki ja tiedonhankinnan toteuttaminen eroavat ajallisesti paljon toisistaan.

59 §. *Rajavartiomiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen esitutkinnassa.* Pykälä vastaisi asiallisesti pakkokeinolain 10 luvun 38 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Rajavartiolaitoksen käytössä ei ole peitetoiminta eikä valeosto, joten pykälä rajoittuu ainoastaan peiteltyyn tiedonhankintaan.

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa toteuttava rajavartiomies varustetaan kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Momentti koskisi niin sanottua turvakuuntelua ja -katselua. Salakuuntelua koskevan rangaistussäännöksen perusteella omien keskustelujen nauhoittaminen salaa ei ole rangaistavaa. Momentissa tarkoitettu laitteen käyttäminen ei muutenkaan olisi sellaista oikeudetonta toimintaa, jonka perusteella voisi seurata rangaistusvastuu salakuuntelusta tai salakatselusta. Turvakuuntelu ja -katselu saataisiin kohdistaa ainoastaan peiteltyä tiedonhankintaa toteuttavan rajavartiomiehen kanssa vuorovaikutuksessa oleviin henkilöihin. Ilmaisuu "kuuntelun ja katselun" tarkoittaisi sitä, että tapauksesta riippuen voitaisiin käyttää joko kuuntelun tai katselun mahdollistavaa laitetta taikka sekä kuuntelun että katselun mahdollistavaa laitetta.

Pykälän 2 momentin mukaan kuuntelu ja katselu saataisiin tallentaa. Tallenteet olisi hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei enää tarvittaisi rajavartiomiehen turvaamiseen. Jos niitä olisi kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saataisiin säilyttää ja niitä saataisiin käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet olisi hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi turvakuuntelu- ja katselutallenteiden säilyttämis- ja hyödyntämisrajoitukset. Tallenteita ei saisi säilyttää ja käyttää muuhun kuin säännöksessä mainittuun tarkoitukseen. Kysymys näissä tapauksissa saattaisi olla esimerkiksi siitä, että rajavartiomiehen on kohdistettu väkivaltaa tai väkivallan uhkaa, että hän joutunut käyttämään väkivaltaa taikka että peitellyn tiedonhankinnan yhteydessä on jollekin aiheutunut vahinkoa. Näissä tapauksissa tallenteita saatettaisiin tarvita rikosasian tai vahingonkorvausasian käsittelyn yhteydessä.

60 §. *Valvotusta läpilaskusta päättäminen rikoksen esitutkinnassa.* Pykälä vastaisi asiallisesti pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen sekä 43 a §:n 4 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättäisi valvotusta läpilaskusta Rajavartiolaitoksen tutkiman rikoksen selvittämiseksi. Säännös vastaisi rajavartiolain 43 a §:n 4 momentissa sää-

dettyä. Rajavartiolaitos voisi siis käyttää pakkokeinolain 10 luvun 41 §:ssä säädettyä valvottua läpilaskua myös 5 §:ssä tarkoitetussa muussa esitutkinnassa, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta ja pakkokeinolain 10 luvun 2 §:ssä säädettyt salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset täytyvät. Päätöksentekotason säilyttäminen Rajavartiolaitoksen esikunnassa on perusteltua, sillä valvottuun läpilaskuun liittyvien erilaisten riskien vuoksi päätöksentekotason tulisi olla korkea.

Pykälän 2 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Määräaika saattaa osoittautua liian lyhyeksi, koska viranomaisen ei ole valvotun läpilaskun kohteena olevan esineen, aineen tai omaisuuden kuljetuksessa tai muussa toimituksessa aktiivinen toimija. Näissä tapauksissa valvotusta läpilaskusta voitaisiin tehdä myös uusi päätös, jos sen edellytykset ovat edelleen olemassa.

Pykälän 3 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä olisi mainittava 1) epäilty rikos ja sen teko-aika; 2) rikoksesta epäilty; 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily perustuu; 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus; 6) päätöksen voimassaoloaika; 7) mahdolliset valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta PTR-lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valvottua läpilaskua koskevan päätöksen saattamisesta muiden PTR-viranomaisten tietoon säädetään poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun asetuksen 6 §:ssä. Tällainen ilmoittaminen on tärkeää, jotta valvotun läpilaskun toteuttamisessa mukana olevilla viranomaisilla on ajantasaista tietoa käynnissä olevista läpilaskuista.

5 luku Erinäiset säännökset

61 §. *Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen valvonta.* Pykälässä säädettäisiin salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta eräin tarkistuksin samalla tavalla kuin rajavartiolain nykyisessä 45 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaista tiedonhankintaa käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt valvoisivat tässä laissa tarkoitettua tiedonhankintaa. Salaisten pakkokeinojen käytön valvontaa koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 65 §:ään lisättäisiin vastaava säännös.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin täsmällisemmin Rajavartiolaitoksen sisäministeriölle vuosittain antamastaan selvityksestä salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Rajavartiolaitoksessa.

Pykälän 3 momentissa olisi informatiivinen viittaus eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain annettavista kertomuksista.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tässä laissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä.

62 §. *Vieraan valtion alueelle ulottuvat rikoksantorjuntatoimenpiteet.* Pykälän 1 momentti vastaisi rajavartiolain 82 §:n 1 momenttia. Sen mukaan Rajavartiolaitoksella olisi toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä oikeus rikoksen selvittämiseksi tai rikoksesta epäillyn kiinniottamiseksi jatkaa Suomessa aloitettua henkilön takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä tarkkailua vie-

raan valtion alueella sen mukaan kuin toimenpiteen jatkamisesta vieraan valtion alueella Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Toimenpiteet olisivat niitä, joihin Rajavartiolaitos on Suomessakin oikeutettu. Kyseeseen voisi tulla Euroopan unionin jäsenvaltion lisäksi muukin valtio. Toiminnassa olisi luonnollisesti noudatettava mitä asiasta Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Poliisilain 2 luvun 22 §:ssä säädetään Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisen virkamiehen oikeudesta maansa alueella verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksenteikijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Schengenin säännöstössä määrätään. Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan verekseltä tavatun tai pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain siinä tapauksessa, että kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen toimivaltaisen virkamiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla.

Poliisilain 5 luvun 27 §:ssä säädetään vieraan valtion virkamiehen Suomessa suorittamasta Schengenin yleissopimuksen 41 artiklassa säädetystä tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta. Rikoksen selvittämiseksi tapahtuvassa henkilön tarkkailussa tai teknisessä tarkkailussa Suomen alueella on edellytyksenä, ettei suomalainen poliisimies tai toimivaltansa rajoissa suomalainen rajavartiomies tai tullimies voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rajavartiomiehen toimivaltuuksista tilanteissa, joissa pykälässä tarkoitetut toimenpiteet ulotetaan vieraan valtion alueelle. Virkavelvollisuuksiin ja oikeuksiin sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin Suomessa toteutettavassa virkatehtävässä. Viittaussäännöksen kautta sovellettavaksi tulisivat esimerkiksi vahingonkorvauslain (412/1974) säännökset virkamiehen korvausvastuusta ja valtion korvausvastuusta virkamiehen aiheuttaman vahingon johdosta sekä eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain (269/1974) säännökset virkamiehen oikeudesta avustajaan ja oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Säännös vastaa rajavartiolain 82 §:n 2 momenttia. Selvyyden vuoksi momenttiin lisättäisiin informatiivinen maininta, jonka mukaan virkamiesasemaan kuuluvista eduista säädetään virkaehtosopimuksissa. Palvelussuhteen ehdot määräytyvät valtion virka- ja työehtojen sekä Rajavartiolaitoksen hallinnonalan tarkentavien virkaehtosopimusten mukaisesti.

63 §. Tarkemmat säännökset. Pykälä vastaisi rajavartiolain 84 §:n 2 momentin 4 kohtaa. Sisäministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolain mukaan voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen tutkiman rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue.

64 §. Voimaantulo. Pykälässä on tavanomainen voimaantulosäännös.

1.2 Rajavartiolaki

1 §. Soveltamisala. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin informatiivinen viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

9 §. Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen. Pykälän 3 momentti poistettaisiin, sillä tiedonhankintatoimenpiteen siirtämisestä säädettäisiin jatkossa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 39 §:ssä.

Pykälän 1 momentista poistettaisiin informatiivinen viittaus toimenpiteestä luopumiseen rikosasiassa.

Pykälän 2 momentti säilyisi ennallaan.

10 §. *Tullitehtävässä, poliisitehtävässä ja esitutkintatehtävässä noudatettavat yleiset periaatteet.* Pykälään lisättäisiin viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaiktoyksessä annettuun lakiin.

20 §. *Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että Rajavartiolaitos valvoisi rajanylityspaikalla myös tieliikennelain säännösten noudattamista. Tieliikennelain määritelmiä koskevan 2 §:n 1 kohdan mukaan tiellä tarkoitetaan yleisnimityksenä yleiselle liikenteelle tarkoitettua tai muutoin yleisesti liikenteeseen käytettyä aluetta. Rajanylityspaikoilla kulkee yleisesti sekä ajoneuvoliikennettä että jalankulkuliikennettä. Tieliikennelainsäädäntö koskee tieliikenteen turvallisuutta ja liikenneturvallisuus soveltuu hyvin säädeltäväksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävänä nimenomaan alueeltaan tarkasti rajatuilla rajanylityspaikoilla. Valvottavista asioista nousee esille erityisesti tieliikennelain 2 luvun liikennesääntöjen ja 3 luvun liikenteen ohjauslaitteiden (liikennemerkkit, valo-ohjaus) kuin myös 6 luvun ajoneuvojen käyttöä koskevien säännösten noudattaminen. Puuttuminen tieliikenteen säännösten noudattamiseen jo heti maahan tultaessa ja rajaa ylitettäessä on omiaan valistamaan maahan tulevia ulkomaalaisia Suomen liikenneturvallisuutta koskevista säännöksistä sekä ohjaa noudattamaan niitä.

77 §. *Rajavartiolaitoksen antama virka-apu.* Pykälän 3 momentin mukaan virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun antamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

PTR-lain 10 §:ssä säädetään välineistön, tilojen ja henkilöiden tilapäisestä luovuttamisesta toisen PTR-viranomaisen käyttöön. PTR-viranomainen on velvollinen antamaan apua toiselle PTR-viranomaiselle rikostorjunnan, valvonnan ja kansainväliseen yhteistoiminnan tarkoituksessa. PTR-asetuksen 8 §:n mukaan avun pyytämisestä ja antamisesta päättää Rajavartiolaiktoyksessä hallintoyksikön päällikkö tai hänen määräämänsä virkamies.

Rajavartiolain virka-apua ja PTR-lain apua koskevat säännökset ovat eräin osin päällekkäisiä. Tarkoituksena on säätää yhdenmukaisesti Rajavartiolaitoksen pyytämän ja antaman esitutkintaa ja pakkokeinoja koskevan virka-avun ja avun päättämisestä. Virka-avun antamisesta päättäisi hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Nykyisin päättämisestä eri tilanteissa määrätään Rajavartiolaitoksen hallintoyksikköjen työjärjestyksissä.

78 §. *Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu.* Pykälän 2 momentin mukaan virka-avun pyytämisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun pyytämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Momenttiin tehtäisiin vastaava muutos kuin mitä ehdotetaan 77 §:n 3 momenttiin. Rajavartiolain virka-apua ja PTR-lain apua koskevien säännösten yhdenmukaistamiseksi päätöksen virka-avusta tekisi hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Nykyisin päättämisestä eri tilanteissa määrätään Rajavartiolaitoksen hallintoyksikköjen työjärjestyksissä.

84 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentista poistettaisiin 4 kohta, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellytettävästä koulutuksesta. Jatkossa valtuutussäännös olisi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Momentin 1 kohdassa korjattaisiin viittaus lain 36 §:n 2 momentista 3 momentiksi.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin 4 kohta, jonka sisäministeriön asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkemmat säännökset kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolain mukaan voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, alue tai huone. Jatkossa valtuutussäännös olisi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Momentin kohdat 5—7 numeroitaisiin uudelleen.

Lain voimaantulosäännökseen otettaisiin siirtymäsäännös, jonka mukaan 84 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin 4 kohdan perusteella annetut asetukset jäävät edelleen voimaan. Tämä tarkoittaisi rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 49 §:ää ja Rajavartiolaitoksen kieltonauhoista ja muista kieltomerkeistä annettua sisäministeriön asetusta (609/2016).

1.3 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

17 §. Vaitiolovelvollisuus. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 1 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:n viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saisi ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolovelvollisuus olisi voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi jo käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan. Rajavartiolaitoksella ei ole käytössään tietolähteen ohjattua käyttöä, mutta yksittäisissä tapauksissa Rajavartiolaitos saa viiheitä tutkimisessaan rikosasioissa.

Pykälän 1 momentissa otettaisiin salassapitovelvollisuuden piiriin henkilöllisyyttä koskevat tiedot, jotka samalla turvallisuuden vaarantamiseen liittyvällä edellytyksellä ovat poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentin ja 3—5 §:n mukaisesti vaitiolo-oikeuden piirissä. Lisäksi säännös laajennettaisiin koskemaan myös luottamuksellisesti tietoja antanutta. Vaitiolovelvollisuus koskisi tilannetta, jossa tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai käynnistettävän tiedonhankinnan. Lain 17 b §:n 1 momentin mukaan luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskeva tieto kuuluisi edelleen vaitiolo-oikeuden piiriin niissä tapauksissa, joissa 1 momentissa tarkoitettua vaaraa ei voi olettaa olevan.

Pykälän 2 momentin ensimmäinen virke olisi luonteeltaan informatiivinen, ja sen mukaan muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuuden osalta noudatettaisiin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muussa laissa sekä tässä laissa säädettäisiin. Lisäksi 2 momentin mukainen vaitiolovelvollisuus koskisi myös sitä, joka on työsopimussuhteessa Rajavartiolaitokseen tai joka suorittaa toimeksiantosopimuksen perusteella Rajavartiolaitokselle kuuluvaa tehtävää. Näin ollen vaitiolovelvollisuus saattaisi ulottua Rajavartiolaitoksen virkamiesten lisäksi myös esimerkiksi konsultteihin tai muihin viranomaisiin.

Keskeinen vaitiolovelvollisuutta sääntelevä säädös eli viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki mainittaisiin 2 momentissa siis erikseen. Lain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa,

joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä. Lain 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista. Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädetään rikoksesta tehtyjen ilmoitusten sekä esitutkintaa varten saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta, mikä liittyy esitutkintalain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa säädettyä ehdotettuun esitutkinta-asiakirjojen julkisuuteen. Sinällään pykälän samoin kuin ehdotetun luvun muutkin säännökset koskisivat myös esitutkintaa.

Tämän lain mukaisiin toimenpiteisiin liittyisivät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 4, 5 ja 9 kohta, jotka koskevat muun ohessa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien rikosten estämistä varten ylläpitämiä rekistereitä ja rikosten ehkäisemistä koskevia selvityksiä, taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältäviä asiakirjoja, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, sekä asiakirjoja, jotka koskevat valtion turvallisuuden ylläpitämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna valtion turvallisuutta.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin vaihtolovelvollisuuden voimassaolosta myös palvelussuhteen tai toimeksiantosopimuksen päätyttyä.

17 a §. *Tietojen antaminen vaihtolovelvollisuuden estämättä.* Pykälässä säädetäisiin perusteista, joiden mukaan Rajavartiolaitos voisi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja. Pykälä vastaisi poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momenttia sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:n viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Tietojen luovuttamista koskevat yleiset säännökset ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Lain lähtökohta on viranomaisen toiminnan julkisuus ja yleinen oikeus tiedonsaantiin. Tiedonsaantioikeutta rajoitetaan laissa muun muassa salassapitosäännöksin. Tiedonsaantioikeutta voidaan rajoittaa esimerkiksi säätämällä luvanvaraisuus rajoitusperusteeksi tai erilaisin tosiasiallisin toimenpitein. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain salassapidosta poikkeamista koskeva 7 luku sisältää säännökset yleisistä perusteista, joiden mukaan salassa pidettäväksi säädetyistä asiakirjasta voidaan antaa tieto.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön vaihtolovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyin tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta, taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta tehtävään. Oikeus luovuttaa tietoja koskee siis myös salassa pidettäviä tietoja. Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin 1 kohdassa edellytetään erityislain nimenomaista säännöstä oikeudesta antaa salassa pidettävä tieto. Momentista ilmeni siis selvästi pykälässä tarkoitettun tiedon luovutuksen sallittavuus salassapitosäännöksistä riippumatta. Tietojen luovuttamisesta turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi

Käytännössä momentin ensimmäisen virkkeen mukainen tietojen antaminen tapahtuu yleensä pyynnöstä. Tämä ei olisi kuitenkaan antamisen välttämätön edellytys. Esimerkiksi rikostorjunnassa saattaa tulla eteen tilanteita, joissa rikoksen estämiseksi tietoja täytyy omaaloitteisesti välittää toiselle viranomaiselle. Sama koskee muutenkin tietojen antamista toisen viranomaisen hoidettaviksi kuuluvien tehtävien suorittamista varten.

Turvallisuusselvityksistä säädetään turvallisuusselvityslaisissa (726/2014).

Pykälän 2 momentin mukaan 17 §:n 2 momentissa säädetty vaitiolovelvollisuus ei estäisi ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi. Tietoja ei saa luovuttaa muissa kuin momentin asettamat edellytykset selvästi täyttävissä tapauksissa. Lisäksi mahdollisen ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon on oltava huomattava. Momentti vastaisi poliisilain 7 luvun 2 §:n 2 momenttia.

Tässä momentissa tarkoitettu ilmaiseminen voisi tapahtua pyynnöstä tai oma-aloitteisesti. Toisin tämänkin momentin osalta tapaukset sinällään ovat sellaisia, että niissä tietojen ilmaiseminen tapahtuu yleensä oma-aloitteisesti. Suojeltaviin oikeushyviin liittyisi myös se, että näissä tapauksissa ei edelleenkään edellytettäisi muita lainsäädännössä olevia tietojen ilmaisemiseen ja vastaanottamiseen oikeuttavia säännöksiä.

Käytännössä laillisuusvalvojen ratkaisukäytännössä on ilmennyt tapauksia, joissa poliisi on varoittamistarkoituksessa oma-aloitteisesti ilmoittanut henkilön työnantajalle, toimeksiantajalle tai vastaavalle taholle henkilön rikollisesta taustasta. Eduskunnan apulaismiehen eräs ratkaisu koskee tapausta, jossa työnantajalle oli ilmoitettu sen nuoriso-ohjaajana toimineen työntekijän myöntäneen esitutkinnassa käyttäneensä kannabista ja pitäneensä sitä hallussa omaa käyttöä varten (päätös 21.10.2002, dnro 2044/4/00). Apulaisoikeusasiamies kiinnitti ratkaisussaan huomiota myönnetyn teon vähäisyyteen ja siihen, että teko ei anna juurikaan aihetta epäillä, että kantelija olisi ollut työssään vaaraksi lapsille.

Samantyyppistä tapausta koskee eräs toinenkin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu (päätös 12.5.2004, dnro 1556/4/2002). Poliisimies oli ilmoittanut kirjamyynjänä toimineen henkilön toimeksiantajalle hänen rikollisesta taustastaan. Tässä ratkaisussa apulaisoikeusasiamies korosti voimassa olevan poliisilain 43 §:n 2 momentin kannalta sitä, että mainittua säännöstä ei voida tulkita itsenäisenä, tietosuojaa koskevasta laajasta ja yksityiskohtaisesta sääntelystä riippumattomana säännöksenä, joka oikeuttaisi antamaan työnantajalle sellaista suullista yleistietoa työntekijän luotettavuudesta, jonka antamista muutoin on tiukasti säännelty.

17 b §. Vaitiolo-oikeus. Pykälässä säädettäisiin Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 3 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:n viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Ehdotettu pykälä sisältää kaksi tavoitetta, joita ovat Rajavartiolaitokselle tietoja antaneen henkilön suojaaminen sekä Rajavartiolaitoksen taktisten ja teknisten menetelmien suojaaminen. Vaitiolo-oikeus rajoittaa tuomioistuinten, muiden viranomaisten ja yksityisten henkilöiden oikeutta saada tietoja Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvilta. Vaitiolovelvollisuus taas rajoittaa Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan ilmaisuvapautta.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilöstöön kuuluvalla olisi kuten nykyisinkin oikeus olla ilmaisematta hänelle tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa sekä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä. Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva voisi häntä esimerkiksi tuomioistuimessa tai esitutkinnan yhteydessä kuultaessa tai toisen viranomaisen tai yksityisen tahon tiedustellessa olla ilmaisematta edellä mainittua henkilöllisyyttä tai kyseisiä tietoja.

Rajavartiolaitoksella on rikostorjuntatehtävissä samanlainen tarve kuin poliisillakin voidaan pitää momentissa tarkoitettut tiedot salassa. Henkilöt, joilla on rikoksen paljastamisen tai selvittämisen kannalta tärkeitä ja oleellisia tietoja, suostuvat usein kertomaan tietonsa vain sillä edellytyksellä, että kertojan osuus rikoksen paljastamisessa tai selvittämisessä pidetään salassa. Tietoja antaneen henkilöllisyyden suojaaminen turvaa häntä ja hänen läheisiään mahdollisilta kostotoimenpiteiltä sekä edesauttaa Rajavartiolaitoksen tiedonsaantimahdollisuuksia.

Pykälän 2 momentin säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 3 §:n 2 momenttia. Lainkohdassa säädettäisiin selvennyksen vuoksi siitä, että velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitettut tiedot ja menetelmät salassa tietyissä tapauksissa säädetään 17 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa. Säännöksen mukaan Rajavartiolaitoksen taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä.

17 c §. *Ilmaisuvelvollisuus oikeudenkäynnissä.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 4 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:n viittaus-säännöksen perusteella sovellettua sääntelyä. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla tuomioistuimien voisi velvoittaa Rajavartiolaitoksen palveluksessa olevan ilmaisemaan edellä 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle olisi lisäksi, että virallinen syyttäjä ajaisi syytettyä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen.

Tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä ei kuitenkaan saisi tällöinkään määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

Poliisilain ilmaisuvelvollisuutta oikeudenkäynnissä koskevan 7 luvun 4 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on käsitelty ilmaisuvelvollisuuteen liittyvää problematiikkaa melko kattavasti. Kuten poliisilainkin esitöissä todettiin, ilmaisemisen tulisi siis liittyä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edistämiseen. Vaikka täydennys ennen kaikkea koskisi rikosasian vastaajan puolustautumismahdollisuuksia, sanalla "asianosainen" tuotaisiin esiin se, että tarvittaessa on kiinnitettävä huomiota myös asianomistajan oikeuksiin. Kuten useat muistakin luvun säännöksistä pykälä liittyisi pakkokeinolain 10 luvun 58 §:ään ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 51 §:ään, joissa säädettäisiin tiedonhankintakeinosta ilmoittamisesta.

Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti EIS 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen. Periaatteen merkityksen voi katsoa korostuvan vakavien rikosten käsittelyssä.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin näkökohtiin on myös perustuslakivaliokunta kiinnittänyt huomiota epäsovinnainten rikostorjunta- ja rikostutkimusmenetelmistä säätämisen yhteydessä (PeVL 5/1999 vp). Valiokunta on todennut oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvan sen, että syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon ja mahdollisuuden lausua kaikesta siitä asiaan vaikuttavasta aineistosta, jolla voi olla vaikutusta tuomioon.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin seikkoihin myös eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti huomiota nyttemmin kumotun poliisilain (493/1995) 44 §:n muuttamisen yhteydessä (HaVM 10/2005 vp). Valiokunnan mukaan syytetyn oikeus oikeudenmukaiseen oi-

keudenkäyntiin ei vaarannu silloin, kun peitetoinnilla ja valeostolla saatuja tietoja ei ole käytetty syyteharkinnan perustana eikä oikeudenkäynnissä, vaan ne ovat ainoastaan auttaneet poliisitoiminnan suuntaamisessa. Tämä näkökohta sinällään koskisi myös ehdotetussa 17 b §:ssä tarkoitettujen muiden menetelmien sekä henkilöiden henkilöllisyyden ilmaisemista.

Kumotun poliisilain 44 §:n 3 momentin voi katsoa rakentuvan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukselle. Lähtökohtana tulee olla, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot on saatettava asianosaisten tietoon. Pykälän perusteluissa (HE 57/1994 vp) korostetaan näyttönä käytettävän aineiston ja kertomusten merkitystä. Syyttäjän tai asianomistajan tehtävänä on akkusatorisessa menettelyssä näyttää toteen vastaajan syyllisyys. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi.

On ajateltavissa, että ehdotetussa 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden tai menetelmien käyttämisellä voisi olla vaikutusta arvioitaessa vastaajan teon rangaistavuutta, vaikka niillä ei näytöllisesti olisikaan merkitystä. Tämä koskee, paitsi vastaajan teon aikaansaamista, myös sen vahingollisuuden ja vaarallisuuden arviointia rikoslain 6 luvun säännösten kannalta. Rangaistuksen määräämiseen liittyy se, että joissakin tapauksissa esitutkintaviranomaisen suorittaman seurannan tai osallistumisen voi katsoa mahdollistavan rikollisen toiminnan aiheuttaman vaaran tai aiheuttamien vahinkojen estämisen tai minimoinnin.

Vastaajan teon rangaistavuutta arvioitaessa on otettava kuitenkin huomioon se, että nyt kysymyksessä olevien menetelmien tai henkilöiden käytön vaikutuksesta ei ole esimerkiksi korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja. Turun hovioikeus on tahallisuusarvioinnin osalta sittemmin korkeimpaan oikeuteen päätyneessä asiassa (KKO 2006:64) katsonut, että poliisin toimesta tapahtunut rikoksen seuranta ei vaikuta rikoksen törkeysarvosteluun eikä huumausaineen kätköpaikan oleminen poliisin valvonnassa kokonaisarvosteluun perustuvaan törkeysarvosteluun. Lähtökohtana voidaankin lisäksi pitää sitä, että rikoksentehtäjä vastaa omasta menettelystään huolimatta siitä, onko esimerkiksi häneltä huumausainetta ostanut valeostajana toiminut virkamies vai muu henkilö tai onko rikoksen tekemiseen hänen kanssaan osallistunut henkilö virkamies vai ei.

Pykälässä ei säädettäisi siitä, miten ja kenen aloitteesta ilmaisuvollisuutta koskeva asia tutkittaisiin tuomioistuimessa. Käytännössä tämä tapahtuu rikosasian vastaajan pyynnöstä. Pykälä sanamuotonsa perusteella mahdollistaisi kuitenkin myös sen, että myös asianomistaja pyytää ilmaisemista asiassa, jossa hänen tietensä saattaa olla saatavissa muutakin selvitystä kuin virallisen syyttäjän esittämä näyttö. Aihe ilmaisemista koskevaan pyyntöön saattaa ilmetä vasta oikeudenkäynnissä.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyisi myös pakkokeinolain 10 luvun 60 § salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittamisesta. Pykälässä säädetään lähtökohtainen velvollisuudesta ilmoittaa rikoksesta epäillylle lähes kaikista häneen kohdistuneista salaisen tiedonhankinnan keinoista. Eräissä tapauksissa ilmoituksen tekemistä voidaan lykätä tai jättää ilmoitus kokonaan tekemättä. Mahdollisuus lykätä ilmoittamista tai luopua siitä kokonaan ei kuitenkaan pykälän 5 momentin mukaan koske tapauksia, joissa ilmoituksen lykkääminen tai tekemättä jättäminen loukkaisi oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

17 d §. *Ilmaisuvollisuus rikosta selvitetäessä.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 1 §:ää sekä Rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 17 §:n viittaussäännöksen perusteella sovellettua sääntelyä.

Voimassa olevaan lakiin verrattuna uuden pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa syytä olettaa syyllistyneen rikokseen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 5 §:ää.

Esitutkinnan edellytysten arvioiminen koskisi sen selvittämistä ja harkitsemista, onko jotakin henkilöä syytä epäillä rikoksesta. Käytännössä kysymys olisi momentin loppuosassa tarkoitettulla tavalla siitä, että henkilön on perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen toimiesaan momentissa tarkoitettussa ominaisuudessa.

Rikosvastuun toteuttamiseen liittyvistä syistä 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettu tieto olisi ilmaistava kaikissa tapauksissa, kun tiedon ilmaisemista voidaan pitää välttämättömänä. Momentin mukaisissa tapauksissa tieto käytännössä ilmaistaisiin esitutkinnan käynnistämistä harkitsevalle, jota koskisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja tämän lain mukainen vaitiolovelvollisuus- tai oikeus. Poliisi-, tulli-, rajavartio- ja syyttäjäviranomaisia koskevat esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:n 1 momentti sekä 24 §:n 1 momentin 3—5 ja 9 kohta. Huomioon olisi otettava myös esitutkintalain 4 luvun 15 §, jonka mukaan esitutkintaviranomainen voisi rajoittaa asianosaisen oikeutta saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

Momentissa edellytystä "välttämätön" käytettäisiin samassa merkityksessä kuin salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan 3 luvun säännöksissä. Kysymyksessä oleva kynnys olisi korkea ja tarkoittaisi sitä, että esitutkinnan edellytysten arvioiminen tai rikoksen selvittäminen ei onnistu ilman 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettua seikan ilmaisemista.

Pykälän 2 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva olisi velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitetun tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa on syyllistynyt rikokseen.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuin voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei olisi laillista perustetta. Tuomioistuin voisi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Rajavartiolaitokselle antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitetun asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatettaisiin esitutkintalain 7 luvun 9 §:n säännöksiä todistajankuulustelusta tuomioistuimessa.

Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 5 §:n 3 momenttia, ja siinä olisi kyse samantyyppisestä vaikenemisen murtamisjärjestelmästä kuin esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä niskoittelevan todistajan vaitiolon murtamiseksi. Tämä ilmenisi myös suoraan momentin viimeisestä virkkeestä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen eräeseen ratkaisuun liittyvistä syistä myös asianomistajalla olisi rajoitettu oikeus pyytää eräiden vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvien tietojen ilmaisemista. Kuten momentista ilmenisi, luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyys tulisi ilmaista myös sen mahdollisen rikoksen asianomistajalle, johon henkilö on syyllistynyt tietoja Rajavartiolaitokselle antaessaan. Käytännössä näissä tapauksissa olisi kysymys

rikoslain 15 luvun 6 §:ssä tarkoitetusta väärästä ilmiannosta. Yleensä luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön nimi tulisi asianomistajan tietoon esitutinnan ja rikosprosessin edetessä joka tapauksessa. Jos näin ei kävisi tapauksissa, joissa esitutkinta jätetään toimittamatta, lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, rajoitetaan tai keskeytetään ja Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva ei pyynnöstä ilmaise luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä, asianomistaja voisi tuomioistuimessa pyytää ilmaisemista. Edellytyksenä olisi, että ilmaiseminen on tarpeen asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi.

Pykälän 4 momentin mukaan harkitessaan 3 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista tuomioistuimen olisi kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvellvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja siihen, miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Momentissa säädettäisiin siis intressipunninnasta, joka liittyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen edellyttää, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Syytetyn oikeuksiin kuuluu muun ohessa oikeus vastanäytön esittämiseen, oikeus saada yksityiskohtainen tieto itseensä kohdistuvien syytteiden perusteista sekä oikeus saada omat todistajansa kutsutuiksi ja kuulustelluiksi. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajan tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaisematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta. Tällaisella kysymyksellä voisi olla merkitystä jo harkittaessa syytteen nostamista.

Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenee, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei ole ehdoton muut ihmisoikeudet syrjäyttävä ihmisoikeus. Esimerkkinä voidaan mainita tapaukset Al-Khawaja ja Tahery v. Yhdistynyt kuningaskunta 15.12.2011 tai Ellis ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta, 10.4.2012. Ensin mainitun ratkaisun perusteluissa todetaan, että oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta arvioitaessa oli otettava huomioon paitsi syytetyn oikeuden myös julkiset ja asianomistajien edut syytteen asianmukaisen ajamisen suhteen. Tarvittaessa tuli ottaa huomioon myös todistajien oikeuden.

Ihmis- ja perusoikeuksia joudutaan yhteentörmäystilanteissa punnitsemaan toisiaan vastaan. Kysymys olisi yksittäistapauksellisesta intressivertailusta. Momentin mukaan tulisi arvioida muun muassa sitä, miten perusteltua ilmoittaminen on. Tämän mukaan pitäisi aina tapauskohtaisesti arvioida, miten perusteltu konkreettinen rikosepäily on. Ilmoituksen perusteltavuutta arvioitaessa tulisi myös huomioida rikosepäilyn laatu, esimerkiksi rikoksen seuraukset tai vakavuus, ja asianomistajan oikeus valvoa oikeuttaan. Voihan olla, että ilmoituksentekijä pyrkii haittaamaan käynnissä olevaa esitutkintaa tekemällä shikaaninomaisia tai muuten ilmeisen aiheettomia ilmoituksia esitutkintaviranomaisen toiminnasta. Ensiksi mainitun osalta saattaisi tulla sovellettavaksi väärää ilmiantoa koskeva rikoslain 15 luvun 6 §.

Pykälän 5 momentissa todettaisiin, että ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsiteltäisiin siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön olisi oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus olisi päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

25 d §. *Opiskelijan vaitiolo- ja -oikeus.* Pykälää muutettaisiin niin, että jatkossa Raja- ja merivartiokoulun opiskelijan vaitiolo- ja -oikeuteen sovellettaisiin 17 §:n lisäksi 17 a—17 d §:ää.

1.4 Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa

7 §. *Tutkinta- ja virka-apurekisteri.* Pykälässä säädetään tutkinta- ja virka-apurekisteristä, johon voidaan tallettaa muun muassa Rajavartiolaitoksen tutkimaan epäiltyyn rikokseen liittyviä tietoja. Pykälän 1 momenttiin ja 3 momentin johdantokappaleen tulisi lisätä viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

9 §. *Valvonta-asioiden rekisteri.* Pykälässä säädetään valvonta-asioiden rekisteristä, johon voidaan tallettaa muun muassa rajavartiolaitain 31 §:ssä säädetyn tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatietoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni rikoksen, josta voi seurata vankeusrangaistus, estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi. Pykälän 1 momenttiin ja 3 momentin johdantokappaleen tulisi lisätä viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

10 §. *Poliisin henkilörekisterien käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin informatiivinen viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

11 §. *Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

12 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

14 a §. *Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely.* Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään jatkossa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ssä, johon viitattaisiin informatiivisesti pykälän 1 momentissa.

Pykälän 2 momentti säilyisi ennallaan.

22 §. *Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

38 §. *Tietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella ja Euroopan talous-alueella.* Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohtaan lisättäisiin viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Momentin 2 kohdan viittaus poliisilain 1 luvun 1 §:n 3 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

1.5 Pakkokeinolaki

5 luku Matkustuskielto

2 §. Matkustuskiellon sisältö. Pykälän 1 momentin 4 ja 7 kohtaa täydennettäisiin niin, että Rajavartiolaitoksen tehdessä matkustuskieltopäätöksen kieltoon määrätty voitaisiin velvoittaa ilmoittautumaan taikka luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa poliisiin sijasta Rajavartiolaitokselle. Lähtökohtana olisi, että ilmoittautumis- tai luovutuspaikkana olisi kieltoon määrätyn kannalta tarkoituksenmukaisin tapa, esimerkiksi pitkien etäisyyksien tai hankalien julkisten kulkuyhteyksien takia.

10 luku Salaiset pakkokeinot

1 §. Soveltamisala. Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 1 momenttia tarkistettaisiin siten, että momentissa mainittaisiin eräiden salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä säädettyä poliisilain ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa lisäksi myös tässä esityksessä tarkoitettua rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

47 §. Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se olisi välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi. Säännös vastaisi Rajavartiolaitoksessa nykyään rajavartiolaitain 43 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen ja 2 momentin perusteella sovellettua sääntelyä.

48 §. Suojaamisesta päättäminen. Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettäisiin salaisen pakkokeinon suojaamista koskevasta päätöksentekotasosta myös Rajavartiolaitoksessa. Nykyään päätöksenteosta säädetään rajavartiolaitain 43 a §:n 4 momentissa.

Pykälän 1 momentissa säädetään 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta päättämisestä. Jatkossakin asiasta päättäisi Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta päättämisestä säädetään 2 momentissa. Rajavartiolaitoksessa muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättäisi tehtävään erikseen määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tähän saakka kaikesta tiedonhankinnan suojaamisesta on päättänyt Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Pykälän 3 momentti säilyisi muuttamattomana.

56 §. Ylimääräisen tiedon käyttäminen. Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin tekniluonteinen muutos, jolla ylimääräisen tiedon käyttämisestä Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi säädettäisiin poliisia ja Tullia vastaavalla tavalla.

Pykälän 6 momenttia muutettaisiin niin, että ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikosten selvittämiseen viitattaisiin myös rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ään, jossa asiasta jatkossa säädettäisiin.

57 §. Tietojen hävittäminen. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin lisäämällä siihen viittaus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksen annettuun lakiin. Salaisilla pakkokeinoilla saatu ylimääräinen tieto saadaan lain 14 a §:n 2 momentin mukaan tallettaa lain 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

Pykälän 2 momentti säilyisi muuttamattomana.

65 §. Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi muutokset, jolla salaisten pakkokeinojen käytön valvontaa ja siitä raportoimista koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin poliisia ja Tullia koskevaan sääntelyyn kanssa. Muutoksella pakkokeinolain mukaisten salaisten pakkokeinojen valvonta ja raportointi saatettaisiin lisäksi vastaamaan asiallisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaisia, Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi käytettävien salaisten tiedonhankintakeinojen valvontaa ja raportointia koskevia säännöksiä.

1.6 Esitutkintalaki

2 luku Esitutkintaan osalliset

1 §. Viranomaiset esitutkinnassa. Pykälän 2 momentin viittaus rajavartiolaitokseen muutettaisiin viittaukseksi tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

11 luku Erinäiset säännökset

8 §. Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. Pykälään lisättäisiin informatiivinen viittaus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 17 ja 18 §:ään, joissa säädetään Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada tietoja viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä ja henkilöltä.

1.7 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

14 §. Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraan käytettäväksi tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten. Pykälän 1 momentin 4 kohtaan lisättäisiin viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

1.8 Laki poliisiin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

Lain nimike ehdotetaan muutettavaksi niin, että sana "rajavartiolaitos" korvataan erisnimellä "Rajavartiolaitos".

2 §:n edellä olevaan väliotsikkoon Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos, jolla sana "rajavartiolaitos" korvataan erisnimellä "Rajavartiolaitos".

1 §. Lain tarkoitus. Lain 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos, jolla sana "rajavartiolaitos" korvataan erillisnimellä "Rajavartiolaitos".

4 §. Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa. Valvotusta läpilaskusta säädetään 4 §:n 4 momentissa lueteltujen säännösten lisäksi myös rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 36 ja 37 §:ssä. Jatkossa momentin mukainen viittaus ulotettaisiin kos-

kemaan momentissa lueteltujen lainkohtien lisäksi myös edellä mainittuja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain säännöksiä.

7 §. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, joka vastaisi rajavartiolain 43 a §:n 3 momenttia. Rajavartiomiehellä olisi PTR-lain mukaisissa yhteisissä tutkinta- ja tiedonhankintaryhmissä oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menettelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä. Tiedonkäsittelyoikeus koskee myös esitutkintaa edeltävää vaihetta eli rikosten estämistä ja paljastamista.

1.9 Laki rikostorjunnasta Tullissa

2 luku Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

1 §. Tullirikoksen esitutkinta. Pykälän viittaus rajavartiolain 42, 43, 43 a, 43 b ja 44 §:ään muutettaisiin viittaukseksi tässä esityksessä tarkoitetun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3, 5 ja 8 §:ään.

1.10 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

5 §. Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin salaisen tiedonhankinnan osalta viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Momentin maininnat tullilain 20 f §:ssä tarkoitettusta tullitoimenpiteestä muutettaisiin viittaukseksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tarkoitettuihin salaisiin tiedonhankintakeinoihin.

Pykälän 1 momentti säilyisi muuttamattomana.

12 §. Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin. Pykälän 2 momentin 3 kohtaan lisättäisiin salaisen tiedonhankinnan osalta viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Kohdasta poistettaisiin sana "toimenpiteen", sillä se on tullut tarpeettomaksi tullilainsäädännön uudistamisen myötä.

16 §. Pakkokeinoasioiden julkisuus. Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin salaisen tiedonhankinnan osalta viittaus rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Momentin maininnat tullilain 20 f §:ssä tarkoitettusta tullitoimenpiteestä muutettaisiin viittaukseksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tarkoitettuihin salaisiin tiedonhankintakeinoihin.

1.11 Tietoyhteiskuntakaari

322 §. Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momentin informatiivinen viittaus rajavartiolakiin muutettaisiin viittaukseksi tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin. Momentin informatiivinen viittaus tullilakiin muutettaisiin viittaukseksi henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettuun lakiin (639/2015). Pykälän 2 momentti jäisi ennalleen.

1.12 Aluevalvontalaki

35 §. Auerikkomuksen ja alueloukkauksen tutkinta. Pykälän 2 momentin viittaus rajavartiolakiin muutettaisiin viittaukseksi tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

1.13 Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa

114 §. *Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Pykälän 1 momentin 2 kohdan viittaus rajavartiolaikiin muutettaisiin viittaukseksi tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tutkinnanjohtajalta edellytettävästä koulutuksesta (9 §), valvottua läpilaskua koskevan päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettu PTR-rikostiedusteluyksikölle (37 §:n 4 momentti ja 60 §:n 4 momentti) sekä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä (61 §:n 4 momentti)

Sisäministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevassa pöytäkirjassa mainittavista tiedoista (52 §) sekä kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolain mukaan voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen tutkiman rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue (63 §).

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksista säädetään nykyisin rajavartiolaissa. Toimivaltuuksista säädettäisiin uudessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Lain rakenne noudattelisi mahdollisimman pitkälle poliisilain, pakkokeinolain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain rakennetta ja systematiikkaa erityisesti salaista tiedonhankintaa koskevien säännösten osalta.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Esityksessä on pyritty säätämään viranomaisten toimivaltuuksista kattavasti ja täsmällisesti. Esitystä perustuslain kannalta arvioitaessa merkityksellisimpiä ovat lainsäädäntömuutokset, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Perusoikeuksien rajoittamisen sallittavuutta tulee arvioida paitsi yksittäisiin perusoikeussäännöksiin mahdollisesti sisältyvien lakivarasten kannalta myös perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta (PeVM 25/1994 vp). Rajoittamisen yleiset edellytykset koskevat ennen muuta vaatimusta säätää rajoituksesta lailla, rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä perusoikeutta rajoitettaessa, rajoituksen liittyvien oikeusturvajärjestelyjen riittävyttä ja rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (PeVL 5/1999 vp).

4.1 Salaiset tiedonhankintakeinot rikoksen estämiseksi

Salaisen tiedonhankinnan toimivaltuudet kirjoitettaisiin auki sen sijaan, että viitataan poliisilain säännöksiin. Sääntelyn rakenne olisi vastaava kuin poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun rakenne. Salaisien tiedonhankintakeinojen käytön yleiset edellytykset on koottu lakiehdotuksen 14 §:ään, eikä niitä toisteta eri toimenpiteitä koskevien erityisten edellytysten yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaan kaikkia kysymyksessä olevia toimenpiteitä koskeva yleinen edellytys on, että salaisella tiedonhankintakeinolla voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Suunnitelmallisen tarkkailun, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun ja valvotun läpilaskun edellytyksenä on myös, että toimenpiteellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle. Nämä tiedonhankintakeinot voivat sisältää merkittävää puuttumista yksityisen suojattuihin oikeushyviin.

Rajavartiolaitoksen nykyisiin salaisiin tiedonhankintakeinoihin rikoksen estämiseksi ei esitetä muutoksia. Nykyiset Rajavartiolaitoksen käytettävissä olevat salaiset tiedonhankintakeinot on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 19/2005 vp, PeVL 9/2009 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 9/2014 vp).

4.2 Salaiset tiedonhankintakeinot vaaran torjumiseksi

Uuden rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan lain 25 §:n 5 momentin, 27 §:n 5 momentin ja 29 §:n 5 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tekniseen kuunteluun, tekniseen katseluun ja tekniseen seurantaan Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvallisiksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Näitä teknisen tarkkailun muotoja saataisiin käyttää tarkkailun kohteena olevaa tilaa koskevien rajoitusten estämättä.

Kysymys on perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen turvallisuuteen, 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen ja 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan liittyvästä toimivaltuudesta. Valtuuden nojalla on mahdollista puuttua paitsi yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin salaisuuteen myös perustuslaissa turvattuun kotirauhaan. Lailla voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin nojalla kuitenkin säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimista. Niin sanotun rynnäkkötarkkailun tulee olla välttämätöntä toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi (PeVL 11/2005 vp).

Teknisellä kuuntelulla, teknisellä katselulla ja teknisellä seurannalla saataisiin yksittäisen rikostorjuntatilanteen hoidossa merkityksellistä tietoa. Näiden toimivaltuuksien käyttöedellytyksenä olisi välttämättömyys ja välittömän vaaran torjuminen. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatoimenpiteiden onnistumisen, työturvallisuuden ja tilanteessa olevien muiden henkilöiden hengen tai terveyden suojaamisen kannalta on välttämätöntä, että tilanteessa voidaan käyttää riittäviä keinoja. Tämä on toimenpiteen suorittamiseen osallistuvien hengen ja terveyden suojaamiseksi perusteltua ja hyväksyttävää. Mainitut seikat huomioon ottaen esitetyille toimivaltuuksille voi katsoa olevan hyväksyttävät perusteet.

4.3 Salaiset pakkokeinot

Nykyiset Rajavartiolaitoksen käytettävissä olevat salaiset pakkokeinot on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 19/2005 vp, PeVL 9/2009 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 9/2014 vp). Tämän vuoksi seuraavassa käsitellään Rajavartiolaitokselle esitettäviä uusia toimivaltuuksia.

Uuden rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettavan lain 57 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan Rajavartiolaitos voisi käyttää pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukaista televalvontaa selvittäessään rikoslain 32 luvun 2 §:n mukaista törkeää kätkemisrikosta ja 3 §:n mukaista ammattimaista kätkemisrikosta sekä 33 luvun 2 §:n mukaista törkeää väärennystä. Lain 4 §:n mukaan Rajavartiolaitos selvittää Rajavartiolaitoksen tarkastettavaan asiakirjaan kohdistuvia väärennysrikkoksia ja rajatarkastuksen yhteydessä kätkemisrikkoksia.

Televalvonta merkitsee tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty televerkkoon kytketystä teleliittymästä tai telepäätelaitteesta tai vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen käytön tilapäistä estämistä. Televalvontaa koskevaa ehdotusta on arvioitava perustuslain 10 §:n 2 ja 3 momentin kannalta. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on 2 momentin mukaan loukkaamaton. Välttämättömistä rajoituksista luottamuksellisen viestin salaisuuteen voidaan 3 momentin perusteella säätää lailla muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Esityksen yleisperusteluissa kuvatusti törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos ja myös törkeä väärennys on usein ammattimaista ja laajamittaista rikollisuutta, jolla voi olla yhtymäkohtia muuhun vakavaan rikollisuuteen kuten ihmisten salakuljetukseen. Rajatylittävän rikollisuuden selvittäminen on usein tutkinnallisesti hankalaa. Rikostutkinnan tehostamiseksi televalvonta on tarpeellinen ja useissa tapauksissa jopa ratkaiseva tutkintakeino näiden rikosten tutkinnassa. Toimivaltuuksien käytön harkinnassa sovelletaan kussakin esitutkintaviranomaisessa samoja säännöksiä ja periaatteita. Viranomaisen henkilöstön koulutus, osaaminen ja toimiva ohjausjärjestelmä tukevat ja varmistavat toimivaltuuksien asianmukaista käyttämistä. Toimivaltuuksien käyttöä ohjaavat rajavartiolain 2 luvun mukaiset yleiset periaatteet ja erityisesti 7 §:n mukainen suhteellisuusperiaate.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa säädetään televalvonnan perusterikoksista. Momentin 1 kohdan mukaan televalvonta on mahdollista, kun epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos ja törkeä väärennys täyttävät tämän ehdon.

Kysymyksessä on varsin vähäinen rajoitus perusoikeuksiin asian yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen eli perusterikosten vakavuuteen ja rikosten selvittämisen intressiin verrattuna. Sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset eikä muodostu ongelmalliseksi perustuslain kannalta.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää useita perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä asioita, on hallituksen käsityksen mukaan aiheellista, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan, sen lisäksi mitä rajavartiolaissa (578/2005), rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005) ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005) säädetään, Rajavartiolaitoksen tehtävänä oleviin toimiin rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, Rajavartiolaitoksen tehtävänä olevassa rikosasian esitutkinnassa noudatetaan, mitä esitutkintalaissa (805/2011) ja pakkokeinolaissa (806/2011) sekä muualla laissa säädetään esitutkinnasta ja pakkokeinoista.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *rikostorjunnalla* rikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä;
- 2) *rikoksen estämisellä* toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa;
- 3) *rikoksen paljastamisella* toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko rikoksen esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty;
- 4) *rikoksen selvittämisellä* rikoksen esitutkintaa;
- 5) *rajavartiomiellä* rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettua Rajavartiolaitoksen virkamiestä, jolla on tässä laissa ja muualla laissa rajavartiomielle säädetyt erityiset toimivaltuudet;
- 6) *pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä* pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua Rajavartiolaitoksen virkamiestä;
- 7) *hallintoyksiköllä* rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua Rajavartiolaitoksen yksikköä.

2 luku

Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toimivaltuudet rikostorjunnassa

3 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa

Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisten kanssa noudattaen mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen.

Viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunta-asioissa säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009).

4 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää seuraavia rikoksia:

- 1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettu valtionrajarikos;
- 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettu laittoman maahantulon järjestäminen;
- 3) laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa sekä laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä muu rikoslain 25 luvussa tarkoitettu vapauteen kohdistuva rikos;
- 4) Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva rikoslain 33 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettu väärennysrikos;
- 5) rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettu alueloukkaus ja muu Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen;
- 6) Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen;
- 7) merilain (674/1994) 20 luvussa tarkoitettu rikos sekä alusten yhteentörmäämisen ehkäisemisestä merellä tai sisäisillä kulkuvesillä annettujen säännösten rikkominen;
- 8) rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos;
- 9) rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkominen;
- 10) rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettu kätkemisrikos ja -rikkomus;
- 11) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 tai 31 §:ssä tarkoitettujen sotilaskurinpito-
menettelyn alaisen henkilön epäilty syyllistyminen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;
- 12) Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäilty syyllistyminen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

5 §

Rajavartiolaitoksen suorittama muu esitutkinta

Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan muusakin kuin 4 §:ssä tarkoitettussa asiassa, jos se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkin-

HE 41/2017 vp

taan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

6 §

Rajavartiomiehen tehtävät ja toimivaltuudet rikostorjunnassa

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, rajavartiomiehen tehtävistä, toimivaltuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaissa, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ja muualla laissa.

Rajavartiomiehellä on Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä esitutkintalain mukaisiin tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinolain mukaisia pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa, jollei tässä laissa tai muussa laissa toisin säädetä.

7 §

Ilmoitusvelvollisuus

Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien tässä laissa ja pakkokeinolaissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoituksen käytännön toteutuksesta sovitaan Rajavartiolaitoksen ja poliisiin välisessä yhteistoiminnassa.

8 §

Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) tarkoitetun tullirikoksen estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut.

Viranomainen, jolle rikoksen estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa Rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee:

- 1) valtionrajarikosta;
- 2) laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapautteen kohdistuvia rikoksia;
- 3) Rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta; tai
- 4) Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suoritettavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

9 §

Tutkinnanjohtaja

Tutkinnanjohtajana Rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa on pidättämiseen oikeutettu virkamies.

HE 41/2017 vp

Tarkemmat säännökset Rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellytettävästä koulutuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

10 §

Huomauttaminen

Rajavartiomies voi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan esitutkintalain 3 luvun 9 §:n nojalla.

11 §

Sakkovaatimus, sakkomääräys, rikesakkomääräys ja rangaistusvaatimus

Rajavartiomies antaa sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen ja rangaistusvaatimuksen noudattaen sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia (754/2010).

12 §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja pakkokeinokeinolain 7 luvun 23 §:n 2—4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta, sovelletaan myös Rajavartiolaitokseen sen tutkimassa rikosasiassa.

Pakkokeinokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekee hallintoyksikön päällikkö.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:ssä tarkoitetun menettämisseuraamuksen panee täytäntöön hallintoyksikkö.

3 luku

Salainen tiedonhankinta

Yleiset säännökset

13 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen

Tässä luvussa säädetään televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katseilu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen ja valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

14 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja.

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle.

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos sen tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

15 §

Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi

Jos Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi aloitetun salaisen tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi, tiedonhankintaa saadaan jatkaa rikoksen selvittämiseksi kolme vuorokautta, enintään kuitenkin luvan voimassaoloajan. Jos Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi on tarpeen käyttää pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaista pakkokeinoa, asia on saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan pakkokeinon käyttämisestä.

Tiedonhankinta televerkoista

16 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan tässä laissa tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tietoyhteiskuntakaareissa (917/2014) tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* tarkoitetaan tietoyhteiskuntakaaren 3 §:n 40 kohdassa tarkoitettua oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevaa tietoa, jota käsitellään viestien välittämiseksi.

Rajavartiolaitokselle voidaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen;
- 2) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen; tai
- 3) törkeään metsästysrikokseen.

17 §

Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Rajavartiolaitos saa kohdistaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen.

18 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 16 §:n 2 momentissa sekä 17 §:ssä tarkoitetusta televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu televalvontaa koskeva asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua televalvonnan käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, ja se voi koskea myös luvan antamista edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko aika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;
- 4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;
- 5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) toimenpiteen kohteena oleva telesoite tai telepäätelaitte;
- 7) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 8) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

19 §

Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja telesoitteista.

Rajavartiolaitokselle voidaan antaa lupa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi merkityksellisten tukiasematietojen hankkimiseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

20 §

Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Lupa annetaan tietyksi ajanjaksoksi.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin tukiasematietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 4) tukiasema, jota lupa koskee;
- 5) tukiasematietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta ja tekninen tarkkailu

21 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailussa voidaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä käyttää näköhavaintojen tekemiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta.

Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen.

Rajavartiolaitos saa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka kätkemisrikokseen.

Tässä pykälässä tarkoitettua tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Teknistä laitetta ei saa käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

22 §

Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää suunnitelmallisesta tarkkailusta.

Suunnitelmallista tarkkailua koskeva päätös voidaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Päätös suunnitelmallisesta tarkkailusta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja suunnitelmallinen tarkkailu perustuvat;

- 4) luvan voimassaoloaika;
- 5) suunnitelmallisen tarkkailun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset suunnitelmallisen tarkkailun rajoitukset ja ehdot.

23 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Rajavartiolaitos saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen; tai
- 2) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

24 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
 - 2) peitelty tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
 - 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos;
 - 4) peitelty tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
 - 5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
 - 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
 - 7) mahdolliset peitelty tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.
- Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

25 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 4 momentissa tarkoitettujen henkilön toiminnan selvittämiseksi.

Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Rajavartiolaitoksella on oikeus sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Rajavartiolaitokselle voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se ti-

laan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Rajavartiolaitoksella on aina 2 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

26 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 25 §:n 5 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä kuuntelusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä kuuntelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen kuuntelun edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) tila tai muu paikka, johon kuuntelu kohdistuu;
- 6) teknisen kuuntelun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset teknisen kuuntelun rajoitukset ja ehdot.

27 §

Tekninen katselu ja sen edellytykset

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön taikka tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla.

Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Rajavartiolaitoksella on oikeus Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen katseluun. Rajavartiolaitokselle voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen katseluun. Katselu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettun kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 25 §:n 4 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen. Muun teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perus-

tellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Rajavartiolaitoksella on aina 2 momentin estämättä oikeus tekniseen katseluun, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

28 §

Teknisestä katselusta päättäminen

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, jos katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 27 §:n 5 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä katselusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä katselua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen katselun edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) tila tai muu paikka, johon katselu kohdistuu;
- 6) teknisen katselun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset teknisen katselun rajoitukset ja ehdot.

29 §

Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai haltuun todennäköisesti tulevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seuranta-laite hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Rajavartiolaitoksella on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

30 §

Teknisestä seurannasta päättäminen

Tuomioistuin päättää henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 29 §:n 4 momentissa tarkoitetusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä seurannasta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä seurantaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen seurannan edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva esine, aine tai omaisuus;
- 6) teknisen seurannan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset teknisen seurannan rajoitukset ja ehdot.

31 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä rikoksen estämiseksi merkityksellisen seikan tutkimiseksi.

Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä tunnistamistiedoista.

Rajavartiolaitokselle voidaan antaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi lupa tekniseen laitetarkkailuun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 25 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Rajavartiolaitos saa kohdistaa teknistä laitetarkkailua mainitun henkilön todennäköisesti käyttämään tietokoneeseen tai muuhun vastaavaan tekniseen laitteeseen taikka sen ohjelmiston toimintaan.

32 §

Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen

Tuomioistuin päättää teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

HE 41/2017 vp

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen laitetarkkailun edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva tekninen laite tai ohjelmisto;
- 6) teknisen laitetarkkailun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset teknisen laitetarkkailun rajoitukset ja ehdot.

33 §

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Rajavartiolaitos saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

34 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus sijoittaa tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos tarkkailun toteuttaminen sitä edellyttää. Rajavartiomiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus taikka haitata sitä. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

Tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuin on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta taikka jos asentaminen on välttämätöntä 25 §:n 5 momentissa, 27 §:n 5 momentissa tai 29 §:n 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

35 §

Rajavartiomiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen estämiseksi

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi toteuttava rajavartiomies varustetaan kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita rajavartiomiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen

HE 41/2017 vp

oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja käyttää tässä tarkoituksessa. Tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Valvottu läpilasku

36 §

Valvottu läpilasku ja sen edellytykset

Rajavartiolaitos saa olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä on tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden estämiseksi (*valvottu läpilasku*).

Rajavartiolaitos saa käyttää valvottua läpilaskua sellaisen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Edellytyksenä on lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saa myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Viranomaisyhteistyöstä valvotun läpilaskun toteuttamiseksi säädetään erikseen.

Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen liittyvästä kansainvälisestä valvotusta läpilaskusta säädetään erikseen.

37 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

Päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Tässä pykälässä tarkoitettua päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Yhteiset säännökset

38 §

Menettely tuomioistuimessa

Salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelemisessä ja ratkaisemisessa tuomioistuimessa noudatetaan, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen rajavartiomiehen läsnä ollessa. Asia on ratkaistava kiireellisesti. Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Jos tuomioistuin on myöntänyt luvan televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä rajavartiomiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun rajavartiomiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu.

Asia voidaan ratkaista kuulematta henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen taikka kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä 17 §:ssä tarkoitettua asiaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei siihen rikoksen estämiseen liittyvästä syystä ole estettä. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä kuuntelua tai katselua koskevaa asiaa henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta.

Lupa-asiaassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaakaan kannella. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

39 §

Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen

Rajavartiolaitoksella on salaista tiedonhankintakeinoa käyttäessään oikeus lykätä puuttumisesta rikokseen, jos puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä on lisäksi, että lykkääminen on välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Rajavartiolaitos saa käyttää väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärää asiakirjoja, jos se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen tiedonhankintakeinon käytön suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

40 §

Suojaamisesta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää 39 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Tehtävään erikseen määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikön ja apulaisosastopäällikön on pidettävä luetteloa Rajavartiolaitoksen tekemistä rekisterimerkinnöistä ja valmistamista asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

41 §

Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa tärkeästä rikoksen estämisestä liittyvästä syystä kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön toteuttamisessa.

Ilmaisukielto annetaan enintään vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

42 §

Määräaikojen laskeminen

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy sinä määräkuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

43 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeviin kielloihin sovelletaan pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ää.

44 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheutonta viivytystä tarkastettava salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

45 §

Tallenteiden tutkiminen

Salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneitä tallenteita saa tutkia vain tuomioistuimien ja pidättämiseen oikeutetun virkamiehen. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta saa tutkia myös muu rajavartiomies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

46 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen taikka vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä varten lupa on annettu tai päätös on tehty.

47 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu.

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuimien pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Jos edellä mainitun vaaran tai vahingon estäminen ei kuulu Rajavartiolaitoksen toimivaltaan, asia siirretään viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle.

Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.

48 §

Tietojen hävittäminen

Salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi.

Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee 47 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta tai jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettun rikoksen estämiseksi. Tieto, jota ei ole talletettu rekisteriin tai liitetty esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun on käynyt ilmeiseksi, ettei tietoa voida käyttää tai sitä ei enää tarvita rikoksen estämisessä tai selvittämisessä.

Tukiasematiedot on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi.

49 §

Teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai tunnistamistietoihin taikka että 31 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

50 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 18 §:n 2 momentissa, 20 §:n 1 momentissa, 30 §:n 1 momentissa tai 32 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, se on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 47 §:n mukaan.

51 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluessa sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettun määräajan tai lykkäyksen päättyessä, tiedonhankintakeinon käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta ja peitelystä tiedonhankinnasta ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan 38 §:ää.

52 §

Pöytäkirja

Muun salaisen tiedonhankintakeinon kuin tarkkailun käytön lopettamisen jälkeen on laadittava ilman aiheetonta viivytystä pöytäkirja.

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin toimenpiteiden kirjaamisesta.

53 §

Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetään, sillä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun tiedonhankintakeinon käytöstä, ennen kuin 51 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei ole myöskään henkilötietolaissa (523/1999) tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Kun 51 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty, 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on oikeus saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevasta asiakirjasta tai tallenteesta, jollei antamatta jättäminen ole välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden, yksityisyyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi. Kun harkitaan asiakirjan, tallenteen tai tiedon antamatta jättämistä, arvioinnissa on otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Tieto ääni- tai kuvatallenteesta voidaan antaa vain luovuttamalla tallenne Rajavartiolaitoksen luona kuultavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteessa esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen.

54 §

Teleyrityksen avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Teleyrityksen on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä televerkkoon televalvonnan edellyttämät kytkennät. Sama koskee myös niitä tilanteita, joissa Rajavartiolaitos toteuttaa televalvonnan teknisellä laitteella. Teleyrityksen on lisäksi annettava pidättämiseen oikeutetun virkamiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

55 §

Korvaus teleyritykselle

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista noudattaen tietoyhteiskuntakaaren 299 §:ää. Korvauksen maksamisesta päättää toimenpiteen suorittanut hallintoyksikkö.

Päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden on varattava Viestintävirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

56 §

Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus

Tässä luvussa tarkoitettujen tiedonhankintakeinojen käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.

4 luku

Salaiset pakkokeinot

57 §

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädetyn poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö.

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja peiteltyyn tiedonhankintaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

Rajavartiolaitoksen suorittaessa 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiehen käytettävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.

58 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
- 3) epäilty rikos;
- 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
- 5) tosiseikat, joihin rikosepäily perustuu;
- 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
- 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

59 §

Rajavartiomiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa rikoksen esitutkinnassa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen esitutkinnassa toteuttava rajavartiomies varustetaan kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Kuuntelu ja katselu saadaan tallettaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita rajavartiomiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

60 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen rikoksen esitutkinnassa

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää valvotusta läpilaskusta Rajavartiolaitoksen tutkiman rikoksen selvittämiseksi.

Valvottua läpilaskua koskeva päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin epäilyyn kohdistuva rikosepäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5 luku

Erinäiset säännökset

61 §

Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen valvonta

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia tiedonhankintakeinoja käyttävät hallintoyksiköt valvovat tässä laissa tarkoitettua tiedonhankintaa. Salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta säädetään pakkokeinolain 10 luvun 65 §:ssä.

Rajavartiolaitos antaa sisäministeriölle vuosittain selvityksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Rajavartiolaitoksessa.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavista salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa (872/2011) ja pakkokeinolaissa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tässä laissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä.

62 §

Vieraan valtion alueelle ulottuvat rikosentorjuntatoimenpiteet

Rajavartiolaitoksella on oikeus rikoksen selvittämiseksi tai rikoksesta epäillyn kiinniottamiseksi jatkaa Suomessa aloitettua henkilön takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä tarkkailua vieraan valtion alueella sen mukaan kuin tällaisen toimenpiteen jatkamisesta vieraan valtion alueella säädetään Euroopan unionin lainsäädännössä tai määrätään Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa.

Rajavartiomiehellä on 1 momentissa tarkoitettussa tehtävässä tässä laissa tarkoitettut Euroopan unionin lainsäädännön ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten mukaan tarkemmin määräytyvät toimivaltuudet. Rajavartiomiehen virkavelvollisuuksiin ja oikeuksiin hänen toimiessaan 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä Suomen alueen ulkopuolella sovelletaan samoja säännöksiä ja määräyksiä kuin Suomessa toteutettavassa virkatehtävässä. Virkamiesasemaan kuuluvista eduista säädetään virkaehtosopimuksissa.

63 §

Tarkemmat säännökset

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolain mukaan voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen tutkiman rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue.

64 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rajavartiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rajavartiolain (578/2005) 6 luku ja 82 § sekä
muutetaan 1 §:n 2 momentti, 9 ja 10 §, 20 §:n 1 momentti, 77 §:n 3 momentti, 78 §:n 2 momentti ja 84 §,
sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti ja 20 §:n 1 momentti laissa 478/2010, 9 § osaksi laissa 875/2011, 10 § laissa 316/2016 sekä 77 §:n 3 momentti, 78 §:n 2 momentti ja 84 § laissa 749/2014, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa. Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/). Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009).

9 §

Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen

Rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden.

Rajavartiolaitoksen toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

10 §

Tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitutkintatehtävissä noudatettavat yleiset periaatteet

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Tullitehtävissä noudatetaan tullilaissa (304/2016), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa (805/2011), pakkokeinolaisissa (806/2011), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta sekä tieliikennelain (267/1981) säännösten noudattamista rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytämisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies.

84 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) 36 §:n 3 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66, 66 a ja 69 §:ssä tarkoitettu omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 28 a §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupa- tai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä.

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämässä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettuja kohteita ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

5) tarvittaessa Rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä;

6) tarvittaessa 77 a §:n mukaista virka-apua koskevan pyynnön sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 49 § ja Rajavartiolaitoksen kieltonauhoista ja muista kieltomerkeistä annettu sisäministeriön asetus (609/2016) jäävät voimaan.

3.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 ja 25 d §, sellaisina kuin ne ovat, 17 § laissa 877/2011 ja 25 d § laissa 1229/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 17 a—17 d § seuraavasti:

17 §

Vaitiovelvollisuus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiovelvollisuudesta säädetään tämän lain lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa. Sama vaitiovelvollisuus on sillä, joka on työsopimussuhteessa Rajavartiolaitokseen tai on toimeksiantosopimuksen perusteella saanut tietoonsa Rajavartiolaitoksen salassa pidettävää tietoa.

Vaitiovelvollisuus on voimassa myös toimeksiantosopimuksen tai palvelussuhteen Rajavartiolaitoksessa päätyttyä.

17 a §

Tietojen antaminen vaitiovelvollisuuden estämättä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön vaitiovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta tehtävään. Tietojen luovuttamisesta turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivään tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi säädetään erikseen laissa.

Edellä 17 §:n 2 momentissa säädetty vaitiovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaaralli-

HE 41/2017 vp

sen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

17 b §

Vaitiolo-oikeus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteensa aikana luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitettut tiedot ja menetelmät salassa tietyissä tapauksissa säädetään 17 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa.

17 c §

Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuimien voi määrätä ilmaistavaksi 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettua tietoa, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että syyttäjällä on syytettyä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

17 d §

Ilmaisovelvollisuus rikosta selvitetäessä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettua tietoa, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitettua tietoa myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa on syyllistynyt rikokseen.

Jos Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuimien voi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Rajavartiolaitokselle antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitettua asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatetaan esitutkintalain 7 luvun 9 §:ää todistajankuulustelusta tuomioistuimissa.

Harkitessaan 3 momentissa tarkoitettua määräyksen antamista tuomioistuimien on kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisovelvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja miten

perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmaisuvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

25 d §

Opiskelijan vaitiovelvollisuus ja -oikeus

Mitä 17 ja 17 a—17 d §:ssä säädetään, sovelletaan myös Raja- ja merivartiokoulun opiskelijan vaitiovelvollisuuteen ja -oikeuteen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

4.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 7 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 9 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 10 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti, 12 §:n 1 momentti, 14 a §, 22 §:n 1 momentin johdantokappale ja 38 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 1 ja 2 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentti laissa 876/2011, 7 §:n 3 momentin johdantokappale ja 38 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 1 ja 2 kohta laissa 1182/2013 sekä 9 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 10 §:n 1 momentti ja 14 a § laissa 1230/2013, seuraavasti:

7 §

Tutkinta- ja virka-apurekisteri

Tutkinta- ja virka-apurekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoissa (578/2005), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/) tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

9 §

Valvonta-asioiden rekisteri

Valvonta-asioiden rekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitossa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitossa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

10 §

Poliisin henkilörekisterien käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa poliisin henkilörekistereihin rajavartiolaitossa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja tarpeellisia tietoja säädetään poliisitoimen henkilötietolain 14 §:n 1 momentin 4 kohdassa.

11 §

Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri voi sisältää poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen Rajavartiolaitokselle rajavartiolaitossa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä syyllistyvän tai syyllistyneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta, taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikokseen.

12 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen Rajavartiolaitokselle rajavartiolaitossa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä *merenkulun turvatoimilaki*, säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

14 a §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä mainitun luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

22 §

Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Rajavartiolaitoksella on sen lisäksi, mitä rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muussa laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja rekistereistä seuraavasti:

38 §

Tietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella ja Euroopan talousalueella

Jollei muuta säädetä tai Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, Rajavartiolaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion poliisiviranomaiselle ja muulle viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, seuraavasti:

1) poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten tehtävien suorittamiseksi;

2) poliisilain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

5.

Laki

pakkokeinolain 5 ja 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 2 §, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 47 §:n 2 momentti, 48 §, 56 §:n 4 ja 6 momentti, 57 § ja 65 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 2 § osaksi laissa 667/2016, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 47 §:n 2 momentti ja 56 §:n 4 momentti laissa 628/2015, 48 § osaksi laissa 628/2015, 56 §:n 6 momentti ja 57 § laissa 641/2015 sekä 65 §:n 1 momentti laissa 862/2015, seuraavasti:

5 luku

Matkustuskielto

2 §

Matkustuskiellon sisältö

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltoon määrätty velvoittaa:

- 1) pysymään päätöksessä mainitulla paikkakunnalla tai alueella;
- 2) pysymään poissa tietyltä päätöksessä mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;
- 3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan;
- 4) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille tai Rajavartiolaitokselle;
- 5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;
- 6) olemaan ottamatta yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai
- 7) luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa poliisille tai Rajavartiolaitokselle.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

1 §

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta

Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/).

47 §

Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen

Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies ja Rajavartiolaitoksessa tehtävään erikseen määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luettelo merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Poliisilain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämiseen säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 53 §:ssä sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ssä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa (639/2015) tarkoitettuun rekisteriin tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005) tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän luvun 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt sekä sisäministeriö suojelupoliisin osalta ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikos-
torjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

6.

Laki

esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti ja 11 luvun 8 §, sellaisina
kuin ne ovat laissa 629/2015, seuraavasti:

2 luku

Esitutkintaan osalliset

1 §

Viranomaiset esitutkinnassa

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

11 luku

Erinäiset säännökset

8 §

Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:ssä, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 17 ja 18 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

7.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 14 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1181/2013, seuraavasti:

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat, siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

4) Rajavartiolaitos 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa (578/2005), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/) tai muualla laissa säädetään Rajavartiolaitokselle, sekä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa tai muualla laissa säädetään Rajavartiolaitokselle;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

8.

Laki

poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) nimike, 1 §:n 1 momentti, 2 §:n edellä oleva väliotsikko sekä 4 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 627/2015, ja
lisätään 7 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Laki

poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa

4 §

Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä, poliisilain (872/2011) 5 luvun 43 §:ssä, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 36 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 42 §:ssä, sekä poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Tullin suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä, poliisilain 5 luvun 44 §:ssä, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 37 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 43 §:ssä.

7 §

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

Rajavartiomiehellä on tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

9.

Laki

rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 1 § seuraavasti:

2 luku

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

1 §

Tullirikoksen esitutkinta

Tullirikosasian esitutkinnan toimittaa Tulli. Esitutkinnan voi toimittaa myös poliisi siinä tapauksessa, että se on saanut tullirikoksen tietoonsa eivätkä mainitut viranomaiset toisin sovi. Rajavartiolaitoksen oikeudesta toimittaa tullirikosasian esitutkinta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3, 5 ja 8 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

10.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 5 §, 12 §:n 2 momentin 3 kohta ja 16 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § osaksi laissa 1159/2013, 12 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 633/2015 ja 16 §:n 4 momentti laissa 1159/2013, seuraavasti:

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

Edellä 4 §:ssä tarkoitetut oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot tulevat julkisiksi heti, jollei 2 momentista muuta johdu.

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa, poliisilain (872/2011) 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvussa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettua ilmoituksesta. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaa-

timusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

11.

Laki

tietoyhteiskuntakaaren 322 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 322 § seuraavasti:

322 §

Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaantioikeus

Viranomaisten oikeudesta saada välitystietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/), henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa (639/2015) ja pakkokeinolaissa.

Edellä 157 §:n perusteella säilytettäviä tietoja voivat saada säilytysvelvollisilta yrityksiltä ainoastaan ne viranomaiset, joilla on lain perusteella oikeus saada tiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

12.

Laki

aluevalvontalain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan aluevalvontalain (755/2000) 35 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
589/2005, seuraavasti:

35 §

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen tutkinta

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esitutkinnan toimittaa poliisi taikka Rajavartiolaitos. Rajavartiolaitoksen toimittamasta esitutkinnasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

13.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 114 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 114 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

114 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Pääesikunta saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

2) Rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/) tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Sisäministeri Paula Risikko

2.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rajavartiolain (578/2005) 6 luku ja 82 § sekä
muutetaan 1 §:n 2 momentti, 9 ja 10 §, 20 §:n 1 momentti, 77 §:n 3 momentti, 78 §:n 2 momentti ja 84 §,
 sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti ja 20 §:n 1 momentti laissa 478/2010, 9 § osaksi laissa 875/2011, 10 § laissa 316/2016 sekä 77 §:n 3 momentti, 78 §:n 2 momentti ja 84 § laissa 749/2014, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

1 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa. Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009).

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa. *Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/).* Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009).

9 §

9 §

*Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen**Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen*

Voimassa oleva laki

Rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden. *Rikosasiassa toimenpiteestä luopumisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.*

Rajavartiolaitoksen toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

Tässä laissa tarkoitettun tiedonhankinta-toimenpiteen siirtämisessä noudatetaan soveltuvien osin, mitä poliisilain (872/2011) 5 luvun 46 §:n 1 momentissa säädetään.

10 §

Tullitehtävässä, poliisitehtävässä ja esitutkintatehtävässä noudatettavat yleiset periaatteet

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Tullitehtävissä noudatetaan tullilaissa (304/2016), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa (805/2011), pakkokeinolaissa (806/2011) ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Ehdotus

Rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden.

Rajavartiolaitoksen toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

10 §

Tullitehtävässä, poliisitehtävässä ja esitutkintatehtävässä noudatettavat yleiset periaatteet

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Tullitehtävissä noudatetaan tullilaissa (304/2016), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa (805/2011), pakkokeinolaissa (806/2011), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta sekä tieliikennelain (267/1981) säännösten noudattamista rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

(kumotaan)

Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen

41 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa

Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan kuin tässä luvussa tai muualla laissa säädetään.

42 §

(kumotaan)

Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat

Rajavartiolaitos toimittaa, jollei jäljempänä toisin säädetä, esitutkinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee:

1) rikoslain 17 luvun 7 tai 7 a §:ssä tarkoitettua valtionrajarikosta;

2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä;

3) 2 kohdassa tarkoitettua laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta;

4) rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa rikoslain 33 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettua väärennyksrikosta;

5) rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettua alueloukkausta tai muuta Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista;

6) rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai sen nojalla annetun määräyksen noudattamatta jättämistä.

Rajavartiolaitos toimittaa esitutkinnan myös silloin, kun on syytä epäillä:

1) rajavartioviranomaiseen tai rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta;

2) rajaväyhykkeestä annettujen säännösten

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rikkomista;

3) rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettua kätkemisrikosta tai -rikkomusta;

4) rajavartiolaitoksessa palvelevan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:ssä tarkoitetun sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;

5) rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

43 §

(kumotaan)

Rajavartiolaitoksen suorittama muu esitutkinta

Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutinnan muussakin kuin 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa, jos se liittyy rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

43 a §

(kumotaan)

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista 42 ja 43 §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peitelyä tiedonhankintaa, henkilön tekniistä seurantaa, peitet toimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaisissa, esitutkintalaisissa ja pakkokeinolaisissa tai muualla laissa säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaisissa säädettyyn televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta. Rajavartiomiehellä on oikeus poliisilaisissa ja pakkokeinolaissa säädettyyn televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta sekä oikeus pakkokeinolaissa säädettyyn televalvontaan rajavartiolaitoksen selvittäessä rikoslain 48 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saaliin kätkemistä.

Rajavartiomiehellä on poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain mukaisessa tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

Mitä päällystöön kuuluvan poliisimiehen ja poliisilain 5 luvun 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen. Peitelystä tiedonhankinnasta, valvotusta läpilaskusta sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

43 b §

(kumotaan)

Rikostorjuntaan liittyvä ilmoitusvelvollisuus

Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisil-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

le rikoksen ennalta estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien 43 a §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

44 §

(kumotaan)

Rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjakoa koskevista säännöksistä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa tarkoitetun tullirikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen ennalta estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut

Viranomainen, jolle rikoksen ennalta estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua ennalta estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee valtionrajarikosta tai laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suoritettavaksi silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoi-keudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jos rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

45 §

(kumotaan)

Salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja käyttävät rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt valvovat tässä luvussa tarkoitettua tiedon-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hankintaa ja salaisten pakkokeinojen käyttöä. Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavista salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa.

46 §

(kumotaan)

Tutkinnanjohtaja

Tutkinnanjohtajana rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa on pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 3 kohdassa tarkoitettu rajavartiolaitoksen virkamies.

47 §

(kumotaan)

Sakkovaatimus, sakkomääräys, rikesakkomääräys ja rangaistusvaatimus

Rajavartiomies antaa sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen ja rangaistusvaatimuksen siten kuin sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädetään.

47 a §

(kumotaan)

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2–4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta, sovelletaan rajavartiolaitokseen sen tutkimassa rikosasiassa.

Pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentissa tarkoitetun päätöksen takavarikon kohteen myymisestä tekee hallintoyksikön päällikkö.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 38 §:ssä tarkoitetun menettämisseuraamuksen panee täytäntöön hallintoyksikkö.

HE 41/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. *Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun an-
tamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu
virkamies.*

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytamisestä päättää hallinto-
yksikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän
tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään
luutnantin arvoinen rajavartiomies. *Esitutkin-
taa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun
pyytamisestä päättää pidättämiseen oikeutet-
tu virkamies.*

82 §

*Vieraan valtion alueelle ulottuvat rikoksen-
torjuntatoimenpiteet*

*Rajavartiolaitoksella on oikeus rikoksen
selvittämiseksi tai rikoksesta epäillyn kiin-
niottamiseksi jatkaa Suomessa aloitettua
henkilön takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä
tarkkailua vieraan valtion alueella sen mu-
kaan kuin tällaisen toimenpiteen jatkamisesta
vieraan valtion alueella Euroopan unionin
lainsäädännössä säädetään tai Suomea sito-
vassa kansainvälisessä sopimuksessa määrä-
tään.*

*Rajavartiomiehellä on 1 momentissa tar-
koitetussa tehtävässä tässä laissa tarkoitetut
Euroopan unionin lainsäädännön ja Suomea
sitovien kansainvälisten sopimusten mukaan
tarkemmin määräytyvät toimivaltuudet. Ra-
javartiomiehen virkavelvollisuuksista ja oi-
keuksista sekä virkamiesasemaan kuuluvista
eduista vieraan valtion alueella on voimassa
soveltuvin osin samat säännökset ja määrä-
ykset kuin Suomessa toteutettavassa virkateh-*

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyk-
sikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän
tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään
luutnantin arvoinen rajavartiomies.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Virka-avun pyytamisestä päättää hallintoyk-
sikön päällikkö tai hallintoyksikössä tähän
tehtävään kirjallisesti määrätty vähintään
luutnantin arvoinen rajavartiomies.

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tävässä.

84§

84§

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniotamisesta samoin kuin 28, 59, 66, 66 a ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 28 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisessa ja ilmoituksen tekemisessä noudatettavasta menettelystä;

4) *rajavartiolaitoksessa tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellytettävästä koulutuksesta.*

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) *tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinolaian mukaan voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue;*

5) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

6) tarvittaessa rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä;

7) tarvittaessa 77 a §:n mukaista virka-apua koskevan pyynnön sisällöstä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) 36 §:n 3 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniotamisesta samoin kuin 28, 59, 66, 66 a ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 28 a §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisessa ja ilmoituksen tekemisessä noudatettavasta menettelystä.

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä Rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

5) tarvittaessa Rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä;

6) tarvittaessa 77 a §:n mukaista virka-apua koskevan pyynnön sisällöstä.

HE 41/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneu-
voston asetuksen (651/2005) 49 § ja Rajavar-
tiolaitoksen kieltonauhoista ja muista kielto-
merkeistä annettu sisäministeriön asetus
(609/2016) jäävät voimaan.*

3.

Laki**rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 ja 25 d §, sellaisina
 kuin ne ovat, 17 § laissa 877/2011 ja 25 d § laissa 1229/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 17 a—17 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

*Vaitiolovelvollisuus ja -oikeus****Vaitiolovelvollisuus***

Mitä poliisilain (872/2011) 7 luvun 1–5 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta, sovelletaan vastaavasti myös rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvaan.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta säädetään tämän lain lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa. Sama vaitiolovelvollisuus on sillä, joka on työsopimussuhteessa Rajavartiolaitokseen tai on toimeksiantosopimuksen perusteella saanut tietoonsa Rajavartiolaitoksen salassa pidettävää tietoa.

Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös toimeksiantosopimuksen tai palvelussuhteen Rajavartiolaitoksessa päätyttyä.

(uusi)

17 a §

Tietojen antaminen vaitiolovelvollisuuden estämättä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön vaitiolovelvollisuus ei

Voimassa oleva laki

Ehdotus

estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta tehtävään. Tietojen luovuttamisesta turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivään tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi säädetään erikseen laissa.

Edellä 17 §:n 2 momentissa säädetty vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

(uusi)

17 b §

Vaitiolo-oikeus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteensa aikana luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitetut tiedot ja menetelmät salassa tietyissä tapauksissa säädetään 17 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa.

(uusi)

17 c §

Ilmaisuvelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuin voi määrätä ilmaistavaksi 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön

Voimassa oleva laki

Ehdotus

henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

(uusi)

17 d §

Ilmaisuvollisuus rikosta selvitetäessä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitetun tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa on syyllistynyt rikokseen.

Jos Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuin voi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Rajavartiolaitokselle antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitetun asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatetaan esitutkintalain 7 luvun 9 §:ää todistajankuulustelusta tuomioistuimessa.

Harkitessaan 3 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista tuomioistuimen on kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedon-

HE 41/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hankinnan, ja miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

25 d §

25 d §

Opiskelijan vaitiolovelvollisuus ja -oikeus

Opiskelijan vaitiolovelvollisuus ja -oikeus

Raja- ja merivartiokoulun opiskelijan vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan, mitä 17 §:ssä säädetään.

Mitä 17 ja 17 a—17 d §:ssä säädetään, sovelletaan myös Raja- ja merivartiokoulun opiskelijan vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

4.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 7 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 9 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 10 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti, 12 §:n 1 momentti, 14 a §, 22 §:n 1 momentin johdantokappale ja 38 §:n johdantokappale sekä 1 momentin 1 ja 2 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentti laissa 876/2011, 7 §:n 3 momentin johdantokappale ja 38 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 1 ja 2 kohta laissa 1182/2013 sekä 9 §:n 1 momentti ja 3 momentin johdantokappale, 10 §:n 1 momentti ja 14 a § laissa 1230/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 §

Tutkinta- ja virka-apurekisteri

Tutkinta- ja virka-apurekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa (578/2005) tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

9 §

Valvonta-asioiden rekisteri

Valvonta-asioiden rekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi

Ehdotus

7 §

Tutkinta- ja virka-apurekisteri

Tutkinta- ja virka-apurekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa (578/2005), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/) tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

9 §

Valvonta-asioiden rekisteri

Valvonta-asioiden rekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa

Voimassa oleva laki

si.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

10 §

Poliisin henkilökisterien käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa poliisin henkilökistereihin rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja tarpeellisia tietoja säädetään poliisitoimen henkilötietolain 14 §:n 1 momentin 4 kohdassa.

11 §

Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri voi sisältää poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaitaissa tai muualla laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä syyllistyneen tai syyllistyneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta, taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikokseen.

Ehdotus

Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

10 §

Poliisin henkilökisterien käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa poliisin henkilökistereihin rajavartiolaitaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja tarpeellisia tietoja säädetään poliisitoimen henkilötietolain 14 §:n 1 momentin 4 kohdassa.

11 §

Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri voi sisältää poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen Rajavartiolaitokselle rajavartiolaitaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muualla laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä syyllistyneen tai syyllistyneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta, taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikokseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaissa tai eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä merenkulun turvatoimilaki, säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

14 a §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Poliisilain 5 luvussa tarkoitetuilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

22 §

Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Rajavartiolaitoksella on sen lisäksi, mitä rajavartiolaissa tai muussa laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja rekistereistä seuraavasti:

12 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä merenkulun turvatoimilaki, säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

14 a §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä mainitun luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

22 §

Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Rajavartiolaitoksella on sen lisäksi, mitä rajavartiolaissa, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tai muussa laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja rekistereistä seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

38 §

38 §

Tietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella ja Euroopan talousalueella

Tietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella ja Euroopan talousalueella

Jollei muuta säädetä tai Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, rajavartiolaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja Euroopan unionin jäsenvaltion *alueen* ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion poliisiviranomaiselle ja muulle viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, seuraavasti:

1) poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksella tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun rajavartiolaitoksen henkilökästerin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten tehtävien suorittamiseksi;

2) poliisilain 1 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksella tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun rajavartiolaitoksen henkilökästerin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Jollei muuta säädetä tai Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, Rajavartiolaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion poliisiviranomaiselle ja muulle viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, seuraavasti:

1) poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksella, *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa* tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun Rajavartiolaitoksen henkilökästerin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten tehtävien suorittamiseksi;

2) poliisilain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksella, *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa* tai muualla laissa Rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun Rajavartiolaitoksen henkilökästerin tietoja, jos tiedot ovat välttämättömiä sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

5.

Laki

pakkokeinolain 5 ja 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 2 §, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 47 §:n 2 momentti, 48 §, 56 §:n 4 ja 6 momentti, 57 § ja 65 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 2 § osaksi laissa 667/2016, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 47 §:n 2 momentti ja 56 §:n 4 momentti laissa 628/2015, 48 § osaksi laissa 628/2015, 56 §:n 6 momentti ja 57 § laissa 641/2015 sekä 65 §:n 1 momentti laissa 862/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Matkustuskielto

Matkustuskielto

2 §

2 §

Matkustuskiellon sisältö

Matkustuskiellon sisältö

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltoon määrätty velvoittaa:

1) pysymään päätöksessä mainitulla paikkakunnalla tai alueella;

2) pysymään poissa tietyltä päätöksessä mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;

3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan;

4) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille;

5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;

6) olemaan ottamatta yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai

7) luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa poliisille.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltoon määrätty velvoittaa:

1) pysymään päätöksessä mainitulla paikkakunnalla tai alueella;

2) pysymään poissa tietyltä päätöksessä mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;

3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan;

4) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille *tai Rajavartiolaitokselle*;

5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;

6) olemaan ottamatta yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai

7) luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa poliisille *tai Rajavartiolaitokselle*.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot**Salaiset pakkokeinot**

1 §

1 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015).

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/).

47 §

47 §

*Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen**Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen*

Poliisi tai Tulli saa käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

48 §

48 §

*Suojaamisesta päättäminen**Suojaamisesta päättäminen*

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö.

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuu-

Voimassa oleva laki

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luettelo merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin tai Tullin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Poliisilain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämiseen säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä sekä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 53 §:ssä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin tai henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän luvun 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua ri-

Ehdotus

luvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies ja Rajavartiolaitoksessa tehtävään erikseen määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luettelo merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Poliisilain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämiseen säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 53 §:ssä sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 §:ssä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa (639/2015) tarkoitettuun rekisteriin tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa

Voimassa oleva laki

kosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt sekä sisäministeriö suojelupoliisin osalta ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt.

Ehdotus

laissa (579/2005) tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän luvun 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt sekä sisäministeriö suojelupoliisin osalta ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. *Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

6.

Laki**esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (8705/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti ja 11 luvun 8 §, sellaisina
 kuin ne ovat laissa 629/2015, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 luku

2 luku

Esitutkintaan osalliset**Esitutkintaan osalliset**

1 §

1 §

*Viranomaiset esitutkinnassa**Viranomaiset esitutkinnassa*

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset *siten kuin* niiden esitutkintatoimivallasta säädetään *rajavartiolaissa* (578/2005), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa* (/), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

11 luku

11 luku

Erinäiset säännökset**Erinäiset säännökset**

8 §

8 §

*Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä**Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä*

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä.

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:ssä, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä ja *henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain* (579/2005) 17 ja 18 §:ssä.

HE 41/2017 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 . _____*

7.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 14 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1181/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat, siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

4) rajavartiolaitos 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitoissa (578/2005) tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, sekä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitoissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle;

Ehdotus

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat, siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, suoraikäyttöisesti tallettamalla tai tietojoukkona tallettamista varten luovuttaa:

4) Rajavartiolaitos 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitoissa (578/2005), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/) tai muualla laissa säädetään Rajavartiolaitokselle, sekä tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitoissa tai muualla laissa säädetään Rajavartiolaitokselle;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

8.

Laki**poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) nimike, 1 §:n 1 momentti, 2 §:n edellä oleva väliotsikko sekä 4 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 627/2015, ja
lisätään 7 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Laki
poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa

4 §

Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä, poliisilain (872/2011)

Laki
poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa

4 §

Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä, poliisilain (872/2011) 5 luvun

HE 41/2017 vp

Voimassa oleva laki

5 luvun 43 §:ssä, *rajavartiolain (578/2005) 41 §:ssä* ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 42 §:ssä sekä poliisin, rajavartiolaitoksen tai Tullin suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä, poliisilain 5 luvun 44 §:ssä, *rajavartiolain 43 a §:ssä* ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 43 §:ssä.

7 §

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

Ehdotus

43 §:ssä, *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 36 §:ssä* ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 42 §:ssä, sekä poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Tullin suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä, poliisilain 5 luvun 44 §:ssä, *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 37 §:ssä* ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 43 §:ssä.

7 §

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

Rajavartiomiehellä on tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiomiehen käytettävissä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

9.

Laki

rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 2 luvun 1 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

1 §

1 §

Tullirikoksen esitutkinta

Tullirikoksen esitutkinta

Tullirikosasian esitutkinnan toimittaa Tulli. Esitutkinnan voi toimittaa myös poliisi siinä tapauksessa, että se on saanut tullirikoksen tietoonsa eivätkä mainitut viranomaiset toisin sovi. Rajavartiolaitoksen oikeudesta toimittaa tullirikosasian esitutkinta säädetään *rajavartiolain (578/2005) 42, 43, 43 a, 43 b ja 44 §:ssä*.

Tullirikosasian esitutkinnan toimittaa Tulli. Esitutkinnan voi toimittaa myös poliisi siinä tapauksessa, että se on saanut tullirikoksen tietoonsa eivätkä mainitut viranomaiset toisin sovi. Rajavartiolaitoksen oikeudesta toimittaa tullirikosasian esitutkinta säädetään *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3, 5 ja 8 §:ssä*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

10.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 5 §, 12 §:n 2 momentin 3 kohta ja 16 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § osaksi laissa 1159/2013, 12 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 633/2015 ja 16 §:n 4 momentti laissa 1159/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

Edellä 4 §:ssä tarkoitetut oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot tulevat julkisiksi heti, jollei 2 momentista muuta johdu.

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa tai poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpiteitä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

Ehdotus

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

Edellä 4 §:ssä tarkoitetut oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot tulevat julkisiksi heti, jollei 2 momentista muuta johdu.

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa, poliisilain (872/2011) 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvussa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa tai rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa tai poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

tietoyhteiskuntakaaren 322 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 322 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

322 §

*Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaanti-
oikeus*

Viranomaisten oikeudesta saada välitystietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään poliisilaisissa, *rajavartiolaissa (578/2005)*, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), *tullilaissa (1466/1994)* ja pakkokeinolaissa.

Edellä 157 §:n perusteella säilytettäviä tietoja voivat saada säilytysvelvollisilta yrityksiltä ainoastaan ne viranomaiset, joilla on lain perusteella oikeus saada tiedot.

Ehdotus

322 §

*Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaanti-
oikeus*

Viranomaisten oikeudesta saada välitystietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään poliisilaisissa, *rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/)*, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), *henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa (639/2015)* ja pakkokeinolaissa.

Edellä 157 §:n perusteella säilytettäviä tietoja voivat saada säilytysvelvollisilta yrityksiltä ainoastaan ne viranomaiset, joilla on lain perusteella oikeus saada tiedot.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

12.

Laki

aluevalvontalain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan aluevalvontalain (755/2000) 35 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
589/2005, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

35 §

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen tutkinta

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esi-
tutkinnan toimittaa poliisi taikka rajavarti-
laitos siten kuin rajavartiolaissa säädetään.

Ehdotus

35 §

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen tutkinta

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esi-
tutkinnan toimittaa poliisi taikka Rajavarti-
laitos. Rajavartiolaitoksen toimittamasta esi-
tutkinnasta säädetään rikostorjunnasta Raja-
vartiolaitoksessa annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

13.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 114 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 114 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

114 §

114 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Päaesikunta saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

Päaesikunta saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa sotilasoikeudenhoidon tietojärjestelmästä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

2) rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten ja *rajavartiolaissa (578/2005)* tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten *tai* henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

2) *Rajavartiola*itukselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten *sekä rikostorjunnasta Rajavartiola*ituksessa *annettussa laissa (/)* tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten *sekä* henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .